

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 37
13/2022
2. júl 2022

Cena 0,80 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

SLOVO O SLOVENSKU

Na Slovensku stále zaznievajú kúvičie hlasy o zbytočnosti národnej kultúrnej ustanovizne, akou je Matica slovenská. Vraj načo je? Pracujú v nej len zápečníci a nacionalisti. Je to však len menšinový názor, krútiaci sa okolo neoliberalných médií, ktoré sa neštitia používať podpäsové mediálne údery. Naposledy využili problémy v padinskom odbore Matice slovenskej v Srbsku, ktorý údajne vydával neoprávnené potvrdenia pre Slovákov, aby získali štatút zahraničného Slováka. Sofistikovaným spôsobom sa túto kauzu snažili prišitiť Matici slovenskej, ktorá s tým nemá nič spoločné.

Títo nezorientovaní krikľúni sú naozaj menšina. Dokumentuje to nedávne hlasovanie parlamentu o zvýšení dotácie pre národnú ustanovizeň zo súčasných 1,3 na 1,5 milióna eura. Až osemdesiatdva percent prítomných zástupcov slovenského ľudu hlasovalo za navýšenie finančnej podpory pre Maticu. Mimochodom, i komunikácia s ministerstvom kultúry sa posunula na inú úroveň. Od začiatočného odmietania a tvrdej kritiky z jeho strany aktuálne diskutujeme o efektívnom a ekonomickom využití štátnej dotácie. Aj ministerka kultúry N. Milanová správne požadovala od Matice, aby minimálne stotisíc eur prúdilo zo zvýšenej dotácie na podporu regionálnej kultúry. A práve v regiónoch je Matica najsilnejšia. Vidieť ju najmä v obciach a menších mestách, kde si pripomína regionálne historické osobnosti či miľníky, organizuje tu folklór, ochotnícke divadlá, vzdeláva školskú mládež. Maticní dobrovoľníci dokážu ročne zorganizovať vyše päťsto podujatí, na ktoré im ustanovizeň prispieje zo štátnej dotácie. Ďalšie desiatky, ba až stovky pripravila bez podpory martinskej centrály.

Matica nežije iba v regiónoch. V mnohých prípadoch supluje štát pri spomienkových podujatiach. Rok 1992 bol historickým miľníkom pred vyhlásením samostatnosti republiky 1. januára 1993. Práve rok 1992 bol pretkaný mnohými iniciatívami, ktoré burcovali verejnosť a politikov, aby sme vyhlásili samostatnosť. Bol to napríklad Kongres slovenskej inteligencie na Donovaloch, požiadavky výzvy 61 krokov k slovenskej identite, Deklarácia Slovenskej národnej rady o zvrchovanosti Slovenskej republiky či hlasovanie o ústavnom rozdelení federácie. Ako si ich pripomína štát? Nijako! Pritom vtedajší bojovníci za samostatnosť zabezpečili pozície aj súčasným ministrom. Ak štát zabúda, Matica nie. A aj to je jej poslanie a nezastupiteľnosť.

Maroš SMOLEC,
šéfredaktor SNN

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

R - 2022013

ISSN 0862-8823
13
9 770862 882007

ROZPRÁVKOVÁ MATICA

Poslankyňa Romana Tabák aj o Matici

str. 4

Protiruské sankcie nás tiež ohrozujú

str. 5

Deklarácia o zvrchovanosti Slovákov

str. 11

TRI OTÁZKY PRE: Jozefa VYDRNÁKA, výtvarníka, grafika, ilustrátora a dizajnéra

Magdalénka a zázrak v Horných Kočkovciach

• Už vám niekto povedal, že sa ponášate na Viktora Kubala – vzhľadom aj tvorivým nasadením?

Majstra Kubala som poznal osobne ešte zo študentských čias v Bratislave, ale do dnešných dní mi ani nenapadlo, žeby sme sa vzhľadom ponášali. Bolo by však pre mňa ctou, pokiaľ by moja výtvarná aktivita mala paralelu s jeho tvorivou intenzitou.

• Čo pozornejší cestujúci si pri železničnej trati blízko stanice v Púchove roky všimli architektonicky interesantnú, ale chátrajúcu kaplnku, ktorej domáci dôverne vraveli Magdalénka. Nedávno sa jej vzhľad radikálne zmenil aj vašim zásadným pričinením. Aký

„zázrak“ sa to udial v Horných Kočkovciach?

Ak môžeme kompletnú obnovu kaplnky pomenovať slovom „zázrak“, tak jeho hlavnými iniciátormi boli správca farnosti Horné Kočkovce Miroslav Bilčík a za farskú radu Katarína Kmošenová. Kaplnka sa sto rokov nevyužívala. Tomu zodpovedala aj intenzita obnovy tejto kultúrnej pamiatky vrátane komplexnej výtvarnej výzdoby, na ktorú ma prizvali. Urobil som ju v rokoch 2018 až 2021.

• Začiatkom júna už po päťnásty raz prišli na známe pútnické miesto Skalka pri Trenčíne výtvarníci a literáti na medzinárodné sympóziu Ora et Ars, ktorého ste

ak nie „dušou“ tak určite hýbateľom a neodmysliteľnou súčasťou.

Podľa slov kurátora sympózia historika umenia PhDr. Mariána Kvasničku máme za sebou – použijúc slovník vinárov – naozaj dobrý ročník. Zúčastnilo sa na ňom desať výtvarníkov a päť literátov. Originálne tento ročník poňal sochár Samuel Juriš. Vytvoril sochárske dielo a potom sa vydal pešo ako pútnik zo Skalky pri Trenčíne do Nítry. Prostredníctvom internetového projektu Cesta sv. Svorada vzdal hold putovaniu tohto pustovníka v 11. storočí z kláštora na nitrianskom Zobore na Skalku...

Zhovárať sa Emil SEMANCO
Foto: Štefan KAČENA

V SNN 14/2022
SI PREČÍTATE

Najbližšie vydanie Slovenských národných novín 14 vyjde s dátumom 16. júl 2022

■ Aktuálne problémy slovenského školstva v pravidelnej prílohe SNN Rodina a škola
■ Ilustrátorka, spisovateľka a fotografka Danica PAULIČKOVÁ píše a kreslí nielen pre deti

Parlamentom prešiel populistický návrh z Matovičovej továrne na ilúzie

O „protiinflačnom“ balíčku rozhodnú ústavní sudcovia

Štefan ZLATOŠ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Národná rada Slovenskej republiky na júrovej schôdzi prelomila veto prezidentky Zuzany Čaputovej pri zákone o financovaní voľného času dieťaťa. Zákon schválilo plénum v pôvodnom znení a odmietlo pripomienky hlavy štátu.

Schválenie zákona ako celku podporilo 77 zo 142 prítomných poslancov. Za boli všetci poslanci OĽaNO, zdržal sa len Juraj Krúpa. Zákon podporilo aj hnutie SME RODINA. Prelomenie veta podporili i nezaradení poslanci okolo Tomáša Tarabu a poslanci pôsobiaci v ĽSNS. Za boli aj poslanci, ktorí v tomto volebnom období odišli z klubu OĽaNO, a to Romana Tabák, Ján Mičovský a Ján Krošlák. Klub SaS bol proti. Poslanci Smeru – SD sa zdržali alebo boli proti. Poslanci pôsobiaci v strane Za ľudí sa pri hlasovaní zdržali. Rovnako sa zdržali aj nezaradení poslanci okolo Petra Pellegriniho.

■ PUTUJE DO KOŠÍČ

Prezidentka Čaputová rešpektuje prelomenie jej veta poslancami v prípade protiinflačnej pomoci. Obrátila sa však na Ústavný súd SR so žiadosťou o posúdenie ústavnosti legislatívneho procesu pri prijímaní balíčka. Informoval o tom hovorca hlavy štátu Martin Strižinec. Dôvody sú v tom, že skrátené legislatívne konanie bolo v tomto prípade podľa prezidentky použité v rozpore s ústavou, keďže neboli splnené zákonné predpoklady na jeho uplatnenie. Vo veto-vaných častiach tak nebol daný ani jeden z dôvodov na skrátené legislatívne konanie, poukázala Z. Čaputová. „Vzhľadom na povahu a významný finančný objem balíčka – 1,2 miliardy eura – bolo o to viac namieste vykonať legislatívny proces tak, aby boli dodržané všetky ústavné pravidlá rozpočtovej zodpovednosti a transparentnosti,“ povedala v tejto súvislosti Zuzana Čaputová.

Protiinflačný balík z dielne ministra financií Igora Matoviča pomáha len rodinám, a aj to len niektorým, navyše až od roka 2023.

■ OPĚĽ NIE VŠETKÝM

Vyhlásil to nezaradený poslanec a líder mimoparlamentného Hlasu – SD Peter Pellegrini. Pripomenul, že v aktuálnej situácii mal parlament hlasovať o okamžitej a riadnej adresnej pomoci všetkým ľuďom. Schválené zmeny podľa neho obchádzajú pracujúcich ľudí i seniorov. „Nikto z nás nie je proti pomoci rodinám, sme za to, aby sa im pomáhalo. Len sa bojím, že obrovská časť spoločnosti, obrovská časť ekonomiky bude mať problém v zdraví prežiť tento rok, pretože to najhoršie nás ešte len čaká,“ vyhlásil P. Pellegrini s tým, že vláda zatiaľ nekoná. Odmietla delenie ľudí na prorodin-

ných a tých, ktorí sú proti rodinám. Rozhodnutie poslancov parlamentu berie Združenie miest a obcí Slovenska na vedomie s tým, že podľa neho sa „už za pomerne krátky čas v realite ukáže, že jeho výhrady a riziká neboli strašením, ale hrozbami, ktoré takto parlament uvalil na mestá, obce aj samosprávne kraje“. Informoval o tom ústredný riaditeľ Kancelárie ZMOS-u Michal Kaliňák.

■ UKRÁTENÉ SAMOSPRÁVY

„Parlamentná väčšina zároveň ukázala, že dodržiavanie legislatívneho procesu a ekonomická predvídateľnosť pre ňu nie sú dôležité,“ zdôraznil. Je presvedčený, že primátori a starostovia v parlamente, ktorí asistovali prelomeniu veta prezidentky Zuzany Čaputovej, vytvorili poriadne problémy svojim vlastným samosprávam a tiež všetkým ostat-

ným. Väčšina parlamentu sa podľa ZMOS-u obrátila chrbtom samosprávam, ale aj skupine sociálnych partnerov. „Svojím hlasovaním dali najavo, že im nezáleží na argumentoch tých, čo tvoria ekonomické hodnoty, obhajujú práva zamestnancov, a tiež samospráv, ktoré robia všetko pre dostupnosť služieb a obslužnosť územia,“ vysvetlil Michal Kaliňák.

■ ODVOLÁVANIE MINISTROV

V čase našej uzávierky pokračovala s prerušovaním tiež mimoriadna schôdza NR SR na odvolávanie ministra hospodárstva za údajne nezvládnutú ochranu záujmov Slovenskej republiky v súvislosti so zásobovaním energiami. Do toho bol podaný návrh na odvolanie ministra životného prostredia Jána Budaja za nezvládnutý takzvaný manažment medveďov. A v parlamentných kuloároch sa už vynorila aj úvaha o podaní návrhu na odvolanie ministra práce a sociálnych vecí za nedostatočnú pomoc občanom Slovenska. Aktivisti za referendum zbierajú po celom Slovensku podpisy pod petíciou za jeho vyhlásenie a Robert Fico nevylučuje ani mimoriadnu schôdzu parlamentu s jediným bodom programu – vyslovenie nedôvery vláde SR ako celku. Čo je však isté, poslancov čakala ešte jedna schôdza nad plán – opozičná strana Smer – SD chcela zvolať aj mimoriadnu schôdzu Národnej rady SR k vysokým cenám potravín. Oznámil to predseda strany Robert Fico. Ak nebude koalíciou schválený program schôdze NR SR k tejto téme, strana Smer – SD podľa neho pôjde do odvolania agroministra Samuela Vlčana.

AKTUÁLNE

Je šesť dní dostatočne dlhý čas na prerokovanie zákona, ktorý zaťaží štátnu pokladnicu výdavkom viac ako jedna miliarda eur? Asi by sme všetci povedali že nie. Ale sedemdesiatšedem poslancov si myslí, že aj necelý týždeň a žiadna odborná diskusia jednoducho na takýto zásah do verejných financií postačujú.

Matovič – prezidentka 2 : 0

Matovičov balíček ani po prelomení veta nenecháva ekonómom šancu na zdravý spánok. Dôvodom je ešte viac ako dosť. Napríklad medzi rodinami s deťmi si v eurovom vyjadrení najviac polepšia tie so strednými až s nižšími príjmami. A tie s najnižšími, prípadne so žiadnymi príjmami dostanú výrazne menej ako akokoľvek iná príjmová skupina vrátane tých s najvyššími príjmami. Pritom zvyšovanie cien najnepriaznivejšie zasahuje práve skupiny s nízkymi príjmami. Takto plošne nastavený balíček je podľa nezávislých ekonómov (nie podľa nás v SNN) mimoriadne drahý a neefektívny. Ohrozuje udržateľnosť verejných financií, gnívi rozpočty samospráv, ktoré avizujú problémy s naplnením základných prevádzkových nákladov, a zvyšuje riziko, že toto bremeno utlmí investičný, inovačný i podnikateľský potenciál budúcich generácií.

Pripomeňme, že balík spočíva v troch opatreniach: zvýšených prídavkoch na deti, vo väčšom daňovom bonuse a v príspevkoch na krúžky. Zvýšené prídavky na deti vyjdú na 275 miliónov eur, zvýšenie daňového bonusu na 544 miliónov eur a takzvané „krúžkovné“ by ročne stálo 372 miliónov eur. Problémom podľa nezávislých ekonomických expertov je predovšetkým, že najchudobnejším rodinám v roku 2023 vzrastie príjem v priemere o 108 eur mesačne. Avšak rodinám v najvyššej príjmovej kategórii vzrastie mesačne príjem v priemere o 143 eur. Niekde spravili súdruhovia na ministerstve financií chybu.

Ludovít KUSAL

VŠIMLI SME SI

Bol som presvedčený, že prvá pamätná tabuľa v Petržalke – ak odhladnem od Sadu Janka Kráľa – bude na Lietavskej 12. Roky na tom čísle, v obyčajnej bytovke, akých je tu pre vyše stotisíc ľudí, žil básnik Rudolf Čížmárík (1949 – 2008), o ktorom v nekrológoch písali, že bol najkonceptnejší a literárne najkonzekventnejší autor svojej generácie. Nebudem lúštiť, čo tie pojmy znamenajú. Bol pojem. Už len tým, že sa ako jediný v pohnutom

Kapitán Dabač zo Starhadskej

časе novembra 1989 posadil ako predstaviteľ ministerstva kultúry do televízneho štúdia proti ideovým oponentom a obhajoval to, čomu veril. Rovnako Mináč, ktorého vtedy akýsi Nič „popravil“ rovno pred kamerami a doteraz z toho profituje... Priateľ Čížmárík, ktorý sa v nemocnici s týmto svetom rozlúčil dojemnými veršami v nikdy nevydanej zbierke Sestrička bolesť, tabuľu na svojej ulici nemá. Tí, čo sa búchali do prs, že mu ju tam „hned“ osadia, nikdy tak neurobili. A času už bolo...

Vladimír Mináč zo svojej bezprostrednej partizánskej skúsenosti napísal poviedku, podľa ktorej Paľo Bielik urobil scenár k filmu Kapitán Dabač (1959). Ako decko spod Dukly som naň hľadel s chvejúcim sa vnútom a doteraz, ak je možnosť, s napätím čakám na vypätú scénu v krčme. Určite si spomeniete: „Kornel, nalej!“ – „Preboha, čo tu hľadáš?“ – „Smrť hľadám... Vraj k tebe chodí.“ Prišla. V skupinke gardistov s fašistickým feldvéblom, čo sa dal prehovoriť na „slovak sliwowitz, guten sliwowitz“... po „práci“ vo vápenke v Nemeckej. A do toho dávky zo Špagina, ktoré ten kar so smrťhlavom začali aj ukončili...

Tie ťažko opisateľné záchvevy vnútra som potom vnímal často. Ladislav Chudík (1924 – 2015) sa na Starhadskej ulici č. 12 v Petržalke, do obyčajného paneláka, presťahoval v marci 1983. Ja o rok skôr. Dosť bolo príležitostí stretnúť sa. Najmä, keď už bol smrteľne ranený a bojoval so zubatou rannými prechádzkami popri Chorvátskom ramene... Dnes má na Lúčke vďaka, ktorú vytrucovala jeho pani Alenka, svoj dub a pri ňom maketu železného mostíka z rodného Hronca. A o pár metrov ďalej na bytovke, kde žil takmer štyridsať rokov, pamätnú tabuľu – prvú na najväčšom sídlisku v Česko-Slovensku!

Text a foto: Emil SEMANCO

V Horných Salibách spomínali na výmenu obyvateľstva v roku 1947

Domovina prichýli, keď mať zavolá...

V povojnovej historickej situácii presne pred sedemdesiatimi piatimi rokmi – počas ministrovania národného dejateľa Vladimíra Clementisa – došlo k masívnej výmene obyvateľstva medzi Maďarskom a vtedajším Československom.

Slováci sa na Dolnú zem dostali najmä v 18. storočí. Išlo hlavne o slovenských evanjelikov, ktorí v ťažkých nehostinných a neúrodných krajoch svojou pracovitosťou obnovili a obrobili miesto, kde sa mienili usadiť. Celé podujatie nieslo názov podľa Kukučínovho diela Mať volá. Občianske združenie Apovka Mamovka na čele s predsedom Miroslav Lóciom iniciovali v spolupráci s MO MS v Horných Salibách (Helena Gyorgyiová) osadenie pamätnej tabule o tejto významnej historickej udalosti. Na podujatí sa zúčastnili tiež predstavitelia MO MS v Zaričoch s Folklórnou skupinou Zaričanka. V Zaričanke hostovali mimoriadne talentované mladé speváčky – spevácke kvarteto Hájček so sprievodom harmonikára Vladimíra Žiaka, ktoré pripravili aj malú hudobno-divadelnú scénu z roľníckeho prostredia i unikátny spevácky zážitok v evanjelickom kostole.

Popri slávnostnom odhalení pamätnej tabule sa konal aj bohatý kultúrny a duchovný program, ktorý vznikol v spolupráci s predstaviteľmi evanjelickej cirkvi, miestnou materskou a základnou školou, pamätníkmi, miestnymi organizátormi kultúry a folkloristami zo

Matica slovenská aj naše noviny sa téme ťažkých osudov vystáňovaných Slovákov zo svojej zeme, išlo o medzivládnu dohodu o výmene obyvateľstva

Zaričania. Podujatie sa začalo službami Božími v evanjelickom kostole v Horných Salibách. Tie obohatil kultúrny program speváckych súborov, ale aj špeciálny príhovor o historických súvislostiach výmeny obyvateľstva. Podrobnejšie realie o fenoméne výmeny obyvateľstva predniesla matičiarka Anna Hrotková, ktorá je zároveň

potomkom prisťahovaných Slovákov. Báseň v kostole recitovala Maria Račková.

Po slávnostných službách Božích sa sprievod presunul pred miestnu knižnicu, kde odhalili tabuľu predseda OZ Apovka Mamovka Miroslav Lóci a Helena Gyorgyiová z Miestneho odboru Matice slovenskej. V podaní FS Zaričanka a Kvarteta Hájček so sprievodom harmonikára Vladimíra Žiaka zaznela tiež Kuzmányho hymnická pieseň Kto za pravdu horí a známa báseň Sama Chalupku Mor ho! v podaní Adely Žiakovej.

Slávnostné podujatie pokračovalo bohatým programom folklórnych skupín, žiakov materskej a základnej školy a napokon občerstvením pre návštevníkov. O histórii vystáňovania porozprávala v kultúrnom dome Paula Čierniková Račková. Na pódiu zahviezdila folklórna skupina Zaričanka, kvarteto Hájček a napokon i detičky z materskej a základnej školy, ktoré zaspievali a zatancovali. Len pre zaujímavosť, obec Horné Saliby navštívil aj prezident Ho Chi Minh (pri šesťdesiatom výročí tejto návštevy vyšla špeciálna poštová známka).

Text a foto: Lukáš PERNÝ

Prezidentka stráca dych

Roman MICHELKO

Donedávna nás médiá stredného prúdu uisťovali, že prezidentka Zuzana Čaputová je vzorom konsenzuálnej politiky, takmer nikoho neirituje a jej politika je vyvážená a nadstranička. Samozrejme, väčšina čitateľov SNN sa pri tejto jej charakteristike ironicky uškrnie, faktom však ostáva, že až donedávna bola bezkonkurenčne najdôveryhodnejšou političkou. Ukazuje sa však, že tieto časy sú už dávno preč.

Prvým symptómom toho, že je za zenitom a jej dôveryhodnosť postupne, ale vytrvalo klesá, boli výsledky nedávneho prieskumu verejnej mienky, podľa ktorých ju v dôveryhodnosti predbehol síce len o dve percentá líder opozičného Hlasu – SD Peter Pellegrini. Skutočne katarzným pohľadom do zrkadla však bol až prieskum agentúry Focus, ktorý ukázal, že pevne rozhodnutých volíť ju aj v nasledujúcich voľbách je len pätnásť

percent voličov. Čo je však ešte horšie, až štyridsaťšesť percent voličov by ju nevolilo v žiadnom prípade. Niet pochyb, že takýto katastrofálny výsledok nečakala ani v najhorších snoch.

Ak chceme pochopiť taký rapidný pokles jej šancí na znovuzvolenie, musíme poukázať na viacero jej nevyhnutných chýb a politických zlyhaní. Medzi najfatálnejšie zlyhania možno jednoznačne zaradiť zastavenie referenda tým, že ho dala preskúmať na Ústavný súd SR. Samozrejme, nikto nespochybňuje jej kompetenciu obrátiť sa na ústavný súd, ale aj vzhľadom na to, že na Slovensku boli už v minulosti dve podobné referendá a nikto ich nespochybňoval, bolo politicky veľmi neprezieravé poslať referendovú otázku na ústavný súd. Okrem iného aj preto, že v extrémne krátkom čase a navyše v čase tvrdých covidových obmedzení občania v podstate sami a spontánne vybírali takmer 600-

tisíc podpisov pod túto petíciu. Takýto spontánny odpor voličov proti aktuálnej garnitúre mala vnímať citlivejšie a dať im šancu, aby rozhodli. Ako vieme, nestalo sa.

Samozrejme, okolo nekonania referenda sa toho udialo podstatne

KOMENTÁR

viac. Šéf OĽaNO Igor Matovič na tlačovke po vyhlásení nálezu Ústavného súdu SR vyhlásil, že prezidentka napľula 600-tisíc ľuďom do očí, aby vzápätí povedal, že referendum nemôže podporiť, keďže v programe mali zákaz podobného referenda. Mimochodom, o tom, že niečo také mali v programe, ani netušil, rovnako ako jeho päťdesiattri Šofrankových. Musel mu to pripomenúť až koalíčný poslanec Ondrej Dostál. Boris Kollár zase vyhlásil, že zákon umožňujúci referendum o skrátení funkčného

obdobia podporí, ale nemôže ho dať hneď na prerokovanie do parlamentu, lebo nedávno, asi mesiac pred rozhodnutím Ústavného súdu SR, neprešiel podobný zákon Tomáša Tarabu (ŽIVOT – národná strana). No a po pol roku ho zase nepodporil, lebo koalícia zakázala.

V čase svojho zvolenia bola hlava štátu podľa prieskumov relatívne prijateľná aj pre nezanedbateľnú časť opozičných voličov. Dnes je tento rezervoár takmer nulový. Prezidentka sa správala jednoznačne ako súčasť koalíčných síl a opozičné výhrady buď prehliadala, alebo konala tak, že to bolo krajne alibistické. Navyše tým, že aktívne zasiahla do riešenia vládnej krízy v marci 2021, si proti sebe pošťovala aj nezanedbateľnú časť koalíčných voličov, minimálne tých, ktorí sú nekritickými fanúškami Igora Matoviča. Jej verejná výzva na jeho odstúpenie bola síce legitímna, ale logicky so sebou niesla vysoké politické náklady. Oveľa problematickejšia je jej až neadekvátny zásah do vnútrostranických pomerov v rámci OĽaNO, čo je širšej verejnosti neznáma okolnosť a čo logicky rezultovalo do definitívne pošramotených vzťahov s lídrom najsilnejšej koalície strany Matovičom.

Prezidentka Čaputová si nedávno pripomenula tretie výročie zlože-

nia prezidentského sľubu a ujatia sa svojej funkcie. Toto výročie sa však nesie v znamení, že opätovná obhajoba prezidentského postu bude ťažká a neistá. Samozrejme, hovoriť dnes o jej prípadných vyzývateľoch je veľmi predčasné, trend je však jednoznačný. Je nielen poraziteľná, ale skutočnosť, že štyridsaťšesť percent voličov by ju nevolilo za žiadnych okolností, jasne ukazuje, ako veľmi polarizuje spoločnosť a že obhajoba jej mandátu bude veľmi problematická. Ak by sme mali prognózovať, kto sa črtá ako jej najbezpečnejší vyzývateľ, tak určite ním nebude už takmer zabudnutý Robert Mistrik, ktorý sa zrazu objavil v médiách, aby si do nej kopol, ale skôr líder opozičného Hlasu – SD Pellegrini. Pôvodne síce mal v pláne kandidovať až po ukončení druhého mandátu Čaputovej, ale ak sa trend nárastu jeho dôveryhodnosti potvrdí aj v sérii ďalších prieskumov a polarizácia spoločnosti pri prezidentke Čaputovej sa udrží na jej súčasnom, v podstate extrémne vysokom čísle, je možné, že svoje plány prehodnotí a na jar 2024 do toho pôjde. Predsedom vlády i parlamentu už bol. Ostáva len posledná ústavná funkcia. Môže to totiž vyhodnotiť tak, že sa mu otvorí okno príležitosti, ktoré sa už nikdy potom otvoriť nemusí.

Jastraby roztahujú krídla

Ivan KRAČOVIČ

Mier je pomaly vzácny tovar. Bojuje sa na viacerých miestach vo svete. Isteže, boje na Ukrajine sa nás dotýkajú najviac. Denno-denne nás zaplavujú spravodajstvá z bojísk. Nemáme však takmer nijaké informácie o priebehu novej pozemnej a vzdušnej cezhraničnej ofenzívy proti kurdským ozbrojencom v severnom Iraku, ktorú v apríli rozpútalo Turecko – člen NATO. Máme málo správ o Tchajwane, ktorého vzdušný priestor narušili v máji tri desiatky čínskych bojových lietadiel. Máločo vieme o arménskom a azerbajdžanskom spore o Náhorný Karabach, kde zomierajú desiatky ľudí...

Zvoľna si zvykáme nielen na vojnu u suseda, ale i na to, akoby bola vojna aj u nás. Inštitút finančnej politiky Ministerstva financií SR varuje, že „vojna na Ukrajine zníži

slovenské exporty a potlačí nahor ceny“, inflácia v tomto roku prekročí hranicu osem percent, lebo „ceny energetických, poľnohospodárskych a iných komodít, ktoré boli vysoké už začiatkom roka, vyhnala invázia Ruska na Ukrajinu ešte vyššie“.

POZNÁMKA

Alebo že rast cien v budúcom roku dosiahne 6,5 percenta, lebo „vojna na Ukrajine spolu so zvýšením dopytu po tovaroch z dôvodu pandémie výrazne zdvihla ceny budúcich kontraktov energetických komodít. To povedie k zvýšeniu cien plynu a tepla pre domácnosti aj v roku 2023“.

Prečo sa vyhovárame na vojnu v Ukrajine, keď podľa analytikov Slovenskej sporiteľne do Ukrajiny zo Slovenska smerovalo v roku

2020 asi percento nášho exportu a prichádzalo pol percenta importu? Teda zanedbateľné množstvo. Deficit zahraničného obchodu na Slovensku sa v marci prehľbil z februárových 199,3 milióna eura na 420 miliónov eur a bilancia Slovenska bola záporná už piaty mesiac po sebe. Našu ekonomiku akosi nemá kto ratovať, zato vojnové jastraby sa tešia.

USA v tomto roku prosperujú, najmä z predaja zbraní. Nedávajú ich totiž zadarmo ako európske štáty. Prezident Joe Biden podpísal zákon známy z obdobia po druhej svetovej vojne o pôžičke a prenájme, ktorý umožní Ukrajine dodávať zbrane. Za tie raz musí zaplatiť. Aj my napriek recesii zbrojíme. Naplánovaný je nákup 47 tisíc útočných pušiek, 80 samopalov HK UMP SD pre vojenskú políciu za

314 167 eur, prieskumných a obranných dronov, schválený je nákup švédskych transportérov za 1,7 miliardy eura. Zbroja nielen vojaci. Podľa majiteľov strelníc o 150 percent narástol predaj streliva, predaj zbraní je vyšší o 40 percent!

Ak si otvoríte stránku Flightradar24, ktorá ponúka v reálnom čase prelety lietadiel cez Slovensko, budete asi prekvapení. Niekoľkokrát denne cez naše územie preletia vojenské lietadlá. Najčastejšie leteckej zložky Ozbrojených síl USA United States Air Force. Napríklad strategické transportné lietadlo Boeing C-17 Globemaster III, vojenské lietadlo určené pre dopĺňanie paliva iných lietadiel vo vzduchu Boeing KC-135 Stratotanker, turbovrtuľové vojenské transportné lietadlo Lockheed C-130 Hercules, ale aj lietadlo včasnej výstrahy (AWACS) NATO Boeing E-3 Sentry alebo prieskumné lietadlo Boeing RC-135 Rivet Joint a tankovacie lietadlo Airbus A330 MRTT Britských ozbrojených síl Royal Air Force.

Neviem ako vás, ale mňa toľko kaki farby vo vzduchu i na zemi desí. A množstvo nápadov ako Slovensko zatiahnuť do vojny dodávkami zbraní bojujúcej strane tiež.

AKO BOLO, ČO BOLO

Marína Kráľovičová oslavila deväťdesiate piate narodeniny. V televízii odvysielali zaujímavý medailón. Pri jubileách hercov vymenujú stovky postáv, ktoré stvárňili. Rád si zaspomínam na stretnutia s touto naozaj národnou umelkyňou, ktorej dnešné bulvárom nafúknuté celebrity nesiahajú ani po päty. Marína o sebe rozprávala vždy s humorným nadhľadom. Zabávala sa na svojom prvom stretnutí s divadlom v rodiných Čároch, keď si ako školáčka zahrála lotra v hre o ukrižovaní, pričom stratila rovnováhu a spadla aj s križom do lona manželky pána richtára. Bolo po predstavení. Riaditeľ školy zval: „Ty už hrať divadlo nikdy nebudeš!“

Direktorove slová poprel mág Šungi Ulis, čo si za asistentku pri svojom vystúpení vybral práve ju, a zaprorokoval: „Dzifčátko, z teba bude herečka!“ Po vojne si prečítala inzerát o konkurze do Slovenského národného divadla. Na javisku rapovala po záhorácky ako jej mama, revala ako otec, bučala ako krava, štekala ako pes...

a vážena porota sa rozrehoťala. Potom sa jej Andrej Bagar opýtal: „Čo by ste povedali na to, keby sme vás prijali do divadla?“ Mária sa zdesila: „Preboha, ja nechcem byť herečka v Bratislave, radšej ma dajte niekde ďalej, aby mi

Matuškom, scénu navrhli Ján Mudroch s Deziderom Millym a hudbu skomponoval Andrej Očenáš. Veľké mená sa popri nej len tak valili.

Zabávala sa na tom, ako v Bratislave pripravovali zápas

Dzifčátko, z teba bude herečka!

Peter VALO

doma v Čároch nemohli nadávať do komediantov.“

Bagar ju poslal do Martina, kde stretla básnika Štefana Krčméryho. Popri ňom aj dramatikov Barča-Ivana, Rázusovú-Martákovú a Petra Karvašu, kritikov Karola Rosenbauma, Jána Boora či Zoltána Rampáka. Ich múdrosť pila ako malinovku. Krčméry ju premenoval na Marínu a Sládkovičovu Marínu si aj zahrála. Režiroval ju Jozef Budský, dramaturgoval Jozef Felix s literárnou spoluprácou s Alexandrom

herci : novinári. Na plagátoch sa objavilo, že slávnostný výkop bude mať Sandie Shaw, ktorá vtedy vyhrala cenu Eurovizie. Tá odmietla. Štadión bol vypredaný. Za Marínou pribíhal Karol Skovaj: „Marína, ty si za každú srandu. Musíš zahrať Sandie Shaw!“ Opýtala sa ho, či nezošalel...A on na to: „Ľudia to chcú. Dáš si parochňu a minisukňu!“ Keď vybehla na štadión v parochni a bosá, pustili pesničku od Sandie, hráči jej bozkávali ruky. Po zápase sa na ňu vrhli

lovci autogramov a v divadle básnil Mico Huba, aká bola tá Sandie fantastická.

Marína vravieva, že dosiahla oveľa viac, ako si kedy vysnívala. Zamilovala sa do literatúry cez osobnosti, ako boli

cov, pre ňu to bola vysoká škola. Pri stretnutiach s nimi rástla. V prostredí vtedajšej slovenskej bohémy sa nikto nepýtal: „Kto si – katolík, luterán, žid, demokrat, komunist alebo ľudák?“ Ľudia si prišli, mali sa radi. Rada spomínala na Mikuláša, keď do hereckých bytov s deťmi zavítali Jožko Kroner, Karol Machata a Fero Dibarbora. Hovorila o časoch, keď sme boli majetkovo chudobnejší, ale duchovne bohatší. So smútkom skonštatovala, že dnešní ľudia sú na seba zlí. Nevraživosť vládne v rodinách. Jej spolužiačka nemohla domov pozvať naraz troch synov. Každý bol v inej politickej strane a hrýzli sa ako psy. Žijeme v divnej dobe, keď mlieko nevonia mliekom, jablko jablkom a zemiak zemiakom. Keď jej je smutno, zvykne si zarecitovať Rúfusovu Modlitbu o deťoch tretieho tisícročia, ktorá sa končí slovami: „Rob všetko, čo len môžeš, aby si deti chorej doby uchránil, Bože, od zlého. Ostaň ich chrániť pri kolíske a nechaj čistým, čo je čisté. Zomreli by sme bez neho.“

Nuž, pevné zdravie do ďalších rokov, naša Marína.

SEBAOBRANA

Tak aktuálne Polícia Slovenskej republiky apeluje najmä na starších občanov. Opisovaný typ podvodov pochádza zrejme z Nemecka, kde sa o ňom pred niekoľkými týždňami dokonca vysielalo v televíziách. Podvodníci u nás sa rýchlo nechali inšpirovať... „Po podvodných hovoroch falošných policajtov vyhadzujú seniori sáčky s cennosťami von z okna,“ tentoraz tiež falošným policajtom. Budme však konkrétni – policajti v prvom bratislavskom okrese zaznamenali v uplynulých

Vyhadzovať zlato len tak z okna?

dňoch rapidný nárast prípadov podvodov na senioroch, pri ktorých podvodníci využívajú nový spôsob, ako oklamať dôverčivých starších. Obeťou je totiž takmer vždy senior, osoba vyššieho veku, osamelý žijúci človek. Neznámy páchateľ ho kontaktuje telefonicky na pevnú linku priamo do bytu. Tieto čísla si možno veľmi ľahko vyhľadať v on-line prostredí. Zloděj sa vždy predstaví ako policajt, vyšetrovateľ, nadporučík Juhás (alebo iné vymyslené meno) od „dvoch levov“. Prípadne si vymyslí iné, bežne známe názvy policajných úradov v meste. Po nadviazaní komunikácie so seniorom podvodník doslova spustí nástožlivú legendu o tom, ako sú na ceste na uvedenú adresu do konkrétneho bytu zloději, ktorí idú vykradnúť práve dotčného. Z dôvodu, aby zabránil krádeži, vraj „inštruuje seniora, aby sústredil všetky svoje cennosti, zlato, šperky a finančnú hotovosť do igelitového vrecúška a ten má senior následne vyhodíť von oknom alebo z balkóna, pričom pod balkónom už čaká ďalší akože policajt, ktorý si balíček zoberie a uschová ho v bezpečí“, uvádza Polícia SR.

Len počas júna zaznamenali policajti Okresného riaditeľstva Policajného zboru v Bratislave 1 viacero skutkov, ktoré sa vyznačovali práve opísanými charakteristickými znakmi. V dvoch prípadoch došlo k dokonaniu skutku, pri ktorom utrpela 96-ročná žena škodu vo výške 8 000 eur a v ďalšom prípade 84-ročná žena škodu vo výške 2 660 eur. Obe ženy po takomto telefonáte vyhodili z okna bytu tašky s obsahom šperkov, predmetov zo žltého kovu a finančnej hotovosti. A tak ako vždy v takýchto prípadoch policajti v tejto súvislosti dôrazne apelujú na občanov, aby nezostali izolovaní od rodín, susedov, seniorov rovesníkov. Najmä starším treba často pripomínať takéto príklady podvodného konania zlodějov a tiež to, aby nevyhadzovali svoje úspory a cennosti z okna na ulicu alebo ich nechávali pred dverami do bytov.

To však nie je jediné varovanie. V rámci práve prebiehajúcej kampane polície pod názvom Nenaletím ako malé dieťa je zámerom bojovať proti už známejším podvodom. A tými sú aj tradičné emaily z Afriky o rozprávkovom dedičstve alebo odmene. Tento podvod je veľmi jednoduchý a väčšina z nás už vie, že ide o hlúposť. Jeho sprievodným typickým znakom je lámaná slovenčina v texte emailu. Napriek tomu aj naďalej seniori posielajú údaje z karty alebo peniaze v domnení, že sa dostanú k veľkému množstvu peňazí. Mladí ľudia by sa mali v záujme takejto osvetly určite oveľa viac venovať svojim starším rodičom a žijúcim prarodičom.

Ján ČERNÝ

Ak by nebolo sebestva, urobili by sme toho podstatne viac a rýchlejšie

Hnusota je len tak lenivieť a hlivieť

Zhovárал sa Ivan BROŽÍK – Foto: archív (rt)

Romana TABÁK je bývalá slovenská profesionálna tenistka a teraz poslankyňa Národnej rady Slovenskej republiky. V juniorskej kategórii patrila medzi najlepšie tenistky sveta. V roku 2008 sa prebojovala do semifinále juniorských turnajov vo Wimbledon a v Roland Garros. Do parlamentu nastúpila v zostave OĽaNO. V súčasnosti však pôsobí ako nezávislá poslankyňa. OĽaNO ju zo svojich radov vylúčilo preto, že ako poslankyňa v zmysle poslaneckého sľubu, ale aj Ústavy SR chcela vykonávať svoj mandát slobodne.

• Pani poslankyňa, matičiarov veľmi príjemne prekvapilo vaše nedávne rozhodnutie – citujeme vás: „Rozhodla som sa pre zakladajúce a podporujúce členstvo v MS. Presvedčila som sa o tom, že aj mladí ľudia majú blízko k národným ideám, a práve dnešné podujatie, na ktorom sa zúčastnilo celé množstvo mladých ľudí (odhalenie busty Š. M. Daxnera – pozn. red. SNN) ma presvedčilo, že má zmysel bojovať za našu demokratickú slovenskú štátnosť. Ako budúca členka Maticy slovenskej by som sa rada venovala oblasti športu, a keďže má Matica slovenská aj športový odbor, rada sa zapojím aj do týchto aktivít.“ Vaše vyjadrenie bolo silnou podporou pre činnosť a úsilie matičiarov, zjavne teda nepatríte k tým politikom, ktorí doslova znevažujú a spochybňujú existenciu MS.

INTERVIEW

Myslím si, že slovenské tradície by sa mali zachovávať. Je zvláštne, že niektorí ľudia ju spochybňujú. Je to pre mňa akoby spochybňovali existenciu slovenského národa.

• Máte za sebou dráhu úspešnej športovkyne. V športe sa mimoriadne cení fair play. V politike sa, naopak, ak nie obchádza, tak aspoň podceňuje. Vy sa však z takej praxe vymedzujete... Prečo?

Politika je iná ako šport. V politike viete byť úspešní, aj keď nehráte fair play, čo sa v športe nemôže stať. Vrcholoví športovci si museli svoje výsledky oddrieť. Podvádzaním by sa v športe vysoko nedostali.

• Myslím si, že ani mnohí vaši poslaneckí kolegovia, ani mnohé médiá akosi nechceli počuť vaše vyjadrenie, prečo ste nepodporili v hlasovaní pléna vydanie Roberta Fica na trestné stíhanie. Pritom rozhodne nie ste jeho politickou fanúšičkou. Skúste tento

Mladšia spomedzi poslankyň slovenského parlamentu Romana TABÁK vstúpila do Maticy slovenskej a je na to aj patrične hrdá.

váš postoj vysvetliť aj našim čitateľom.

Za svojím hlasovaním si stojím. Nechcela som sa podieľať na takejto politickej pomste. Verím, že spravodlivý trest poslanca Fica neminie a bude napokon odsúdený a stratí poslanecký mandát podobne ako pán Marián Kotleba.

• Vaša úcta k prisaha poslanca vás stála miesto v klube OĽaNO. Ako ste to prijali a ako sa s tým zmierujete?

Klub sa tak rozhodol a ja to akceptujem.

• V parlamente pôsobíte ako nezávislá poslankyňa, k akému politickému klubu, zoskupeniu či smerovaniu inklinujete?

Stále sa cítim ako koaličná poslankyňa a verím, že ako koalícia máme ešte potenciál ľuďom ukázať, že sme to s našimi predvolebnými sľubmi mysleli vážne.

na váhach verejnej mienky. Prijal sa síce zákon o zákaze krížového vlastníctva médií, ale všetko zostalo na papieri. Mediálneho priestoru sa zmocnili politicky i podvodne solventní vlastníci refazca novín i televíznych kanálov domácej a zahraničnej proveniencie. Rozpliešť vznik celej siete vlastníctva médií pôsobiacich na Slovensku a opísať ideologické a politické rovnošaty

Mizerná dôvera k médiám

Ludovít Števkó

rozličných mediálnych mágov a ich editorov by bolo na väčšiu štúdiu, nie na nevelkú glosu.

Na malom slovenskom pieskovisku sme zažili už všeličo. Podenkový život malých televízií a novínových titulov rôzneho druhu, čudný život Markízy mediálneho bossa Pavla Ruska, jeho plačúce redaktorky v mafiánskom boji o štúdio v Záhorскеj Bystrici, poznáme Markízu americkú aj aktuálnu Markízu českého miliardára Petra Kellnera. Zažili sme premeny verejnoprávných inštitúcií STV a SRO na RTVS. Zažili sme

zmeny riaditeľov podľa toho, ako sa menili vlády, čo riaditeľ to „nezávislejší“ politický figurant, čo nový riaditeľ to nový spravodajský personál. Koleso sa krúti vždy rovnako a vždy nás divákov opakovane vháňa do slepej uličky. Komu a čomu máme veriť v našom rozpoltenom a rozhádanom svete?

Jeden analytik si myslí, že u nás nedôvera v médiá nevyplyva z ich

zaujatosti či neobjektivity, ale zo spôsobu komunikácie politikov a ich priamej podpory „dezinformačných médií“, iný mieni, že to „skôr bude špecifickým slovenským prostredím“. Podľa toho je naše špecifické prostredie iné ako prostredie Nórska, Fínska a Dánska, kde ľudia viac dôverujú médiám? Nie je náhodou sloboda prejavu u nás chápaná inak, nie sú náhodou sprostredkovatelia informácií v našich médiách iní ako novinári škandinávskych médií? Naozaj hovorí novinári tradičných mienkotvorných médií zo zásady len pravdu, bez

vám v tom niekto z našich či zo zahraničných politikov vzhľadom na vašu mladosť vzorom?

V politike nemám vzory. Politikov treba kontrolovať, nie k nim vzhliadať. Každý politik je v niečom jedinečný a iný.

• Čo podľa vás treba v súčasnom období prioritne v záujme občanov riešiť?

Momentálne si najväčšiu pozornosť zasluži istotne pomoc ľuďom s nárastom spotrebiteľských cien. Inflácia nám vinou vojny a pandémie spôsobuje problémy, ktoré ohrozujú ľudí s nízkymi príjmami. Slovensko nie je jediná krajina, ktorá má s týmto problémom. V Turecku je napríklad inflácia až 70-percentná.

• Viete pomenovať vaše sklamania z politiky, do ktorej ste vstúpili?

Som sklamaná, že viac riešime politické boje ako pomoc ľuďom. Ak by išlo ego bokom, urobili by sme toho podstatne viac a rýchlejšie.

• Vráťme sa k Matici. Váš niekdajší stranický predseda pred voľbami obchádzal aj matičiarov a sľuboval im veľkú podporu, no nič z toho. Vaša podpora teraz je nespochybniteľne morálna, vážime si ju, ale skúste niečo prezradiť z vašej budúcej práce pre Maticu a jej členov.

Aby som to uviedla na pravú mieru. Na májovej schôdzi sme zvýšili príspevok Matici slovenskej z doterajších 1 344 600 na 1 500 000 eur. Tento zákon som svojím hlasovaním podporila. Príspevok by sa mal v budúcom roku opäť zvyšovať. Ako som už avizovala, rada by som sa angažovala v športovom odbore Maticy slovenskej a bola prítomná na festivale, ktorý sa koná každé tri roky.

• Čo by ste zo svojho srdca odkázali matičiarom, matičiarom, držiteľom poslanca nielen konzerovať, ale aj rozvíjať ich aktivity v regiónoch neraz iba za povestné páňboh zaplať?

Odkázala by som im, aby nezaбудli na výrok Ľudovíta Štúra: „Hnusota je lenivieť a hlivieť.“ Naša spoločnosť prechádza momentálne ťažkým obdobím, preto by sme si mali viac navzájom pomáhať a podporovať sa. V našom parlamente, keď sa prihovám školákovi, vždy im pripomeniem, aby si každé ráno povedali: Som milý/-á, múdry/-a a dôležitý/-a.

inštrukcií svojich politických objednávateľov? A čo hovoria politici? Jeden z nich, ktorý chcel regulovať televízne spravodajstvo, povedal o sebe: „Úlet, blázon, psychopat? Poslúžte si. Mne je to jedno.“

Skúsme sa zamyslieť nad etikou, nielen profesionalitou novinárskeho remesla. Týždeň čo týždeň sledujeme tlačové konferencie, v ktorých sa časť novinárskej obce prezentuje impertinenciami, skáče do reči známym opozičným politikom, prekríkuje ich, háda sa s nimi ako vo vete českého filmu Marečku, podejte mi pero: „Zavilí šakali zavile vyli.“ Čo urobí pospolitý človek žijúci v permanentnej kríze, zahltený starosťami o živobytie? Vypne televízor a ide na pivo. Je to výraz jeho dôvery v médiá. Možno si úchytom prečíta Nový čas, bulvár ho natoľko neznepokojuje, rozumie mu viac ako vulgárnym parlamentným škriepkam.

Možno je to len jedna z príčin našej mediálnej mizérie. Ale určite nad analytickými „štekmi“ početných komunikačných katedier víťazi analýza prieskumu Reuters Institute: „Nízka dôvera je odrazom desaťročí zasahovania mocných lídrov a politikov, pričom len málo ľudí si myslí, že slovenské médiá sú bez politického (16 percent) alebo podnikateľského (15 percent) vplyvu.“

Čoraz viac ľudí na Západe je z vojny na Ukrajine unavených Štyri mesiace zničujúcich bojov

Radoslav ŽGRADA – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Vojna na Ukrajine trvá už dlhé štyri mesiace a jej koniec je stále v nedohľadne. Podľa ukrajinských predstaviteľov ruská armáda spolu so separatistickými milíciami okupujú až dvadsať percent územia. Reakcia kolektívneho Západu na inváziu bola nezvyčajne jednotná a tvrdá. Proti Ruskej federácii zaviedli bezprecedentné sankcie a Kyjevu poskytujú obrovskú finančnú pomoc, masívne podporujú dodávkami zbraní ukrajinskú armádu. Takto sa stal tento konflikt zástupnou vojnou medzi Ruskom a kolektívnym Západom.

Zo strany Spojených štátov amerických ide z pohľadu histórie o prirodzený spôsob, ako oslabiť geopolitického rivala, a pre Moskvu z toho istého princípu je začlenenie Ukrajiny do vojenských štruktúr nepriateľského NATO považované za neprijateľný bezpečnostný faktor – za „prekročenie červenej čiary“. Vzájomný konflikt však, ako prednedávnom upozornil vo svojich vyjadreniach patriarcha americkej zahraničnej politiky Henry Kissinger, môže byť pre Washington kontraproduktívny a dovedie k ešte väčšiemu zblíženiu Moskvy s Pekingom. Ich spojenie – surovínovej základne planéty s dielňou sveta – môže nenávratne narušiť dominanciu USA vo svete.

■ BALÍČKY SANKCIÍ

Medzičasom Európska únia zaviedla už šesť balíčkov sankcií, ktoré zatiaľ viac škodia bežnému spotrebiteľovi u nás ako Ruskej federácii; boli zmrazené aktíva Ruskej centrálnej banky, prerušený obchod, ruský bankový systém bol odpojený zo systému Swift, zaviedla sa u nás dokonca tvrdá cenzúra. Západ očakával, že sa Rusko pod náporom sankcií rýchlo ekonomicky zrúti, sme však svedkami úplného opaku. Rubľ sa po začiatočných stratách vrátil na lepšiu pozíciu ako pred inváziou, inflácia v krajine sa stabilizovala. Rusko môže pocítiť negatíva vo výpadku technologicky vyspelého spotrebného tovaru, ktorý sa bude len postupne nahrádzať, ale nejde o nič, čo by v krátkodobom horizonte narušilo chod krajiny, jej vojenské ťaženie proti Ukrajine či ohrožilo vládnu režim. Rusko sa zatiaľ ekonomicky vyhríeva na vlnu vysokých cien energetických nosičov, čo je priamym následkom sankcií. Štáty, ktoré prerušili vzťahy

s Ruskom, sa podieľali na jeho vývoze 56 percentami a na jeho dovoze 51 percentami, čo čiastočne ochromuje ruskú ekonomiku.

■ ŠKODY NA EKONOMIKE

Ako sa s tým Moskva vyrovná, ukáže čas. Na náladách obyvateľstva sa to však zatiaľ nijako neodrazilo. Ako uvádza Centrum Levada, po začatí „špeciálnej operácie“ na Ukrajine sa výrazne zvýšil rating ruského prezidenta Vladimira Putina – o dvanásť percent. Dnes aktivity prezidenta schvaľuje osemdesiat percent Rusov. Kolektívny Západ už nemusí mať čas, kým sa negatíva sankcií výraznejšie prejaví. Ako uviedol podpredseda ruskej vlády Alexander Novak na okraji 25. petrohradského medzinárodného ekonomického fóra, Európa si tento rok pre prijaté rozhod-

nutia priplatiť za ropu a plyn o štyristo milión eur viac. Čo, samozrejme, poháňa infláciu v EÚ. Tá sa v máji len v samotnom Nemecku, na základe údajov Federálneho štatistického úradu krajiny (Destatis), podľa konečného odhadu medziročne zrýchlila na 7,9 percenta zo 7,4 percenta v predchádzajúcom mesiaci. Ide o rekordný nárast v histórii merania týmto úradom. Spotrebiteľské ceny v USA vzrástli v máji o 8,6 percenta v porovnaní s rovnakým mesiacom minulého roka, ako uvádza americké ministerstvo práce. Podľa rezortu ide o najvyššie tempo rastu od decembra 1981. Ceny energií medzitým vyskočili o 34,6 percenta, čo je najviac od septembra 2005, z 30,3 percenta v apríli, zatiaľ čo ceny benzínu vzrástli o 106,7 percenta na rekordnú výšku. Podľa americkej ministerky financií

Janet Yellenovej americkú infláciu a najmä ceny benzínu mohli ovplyvniť obmedzenia ruskej ropy. Čo sa týka nákladov na potraviny, tie v Spojených štátoch vzrástli o 10,1 percenta, tempo rastu prvýkrát od konca marca 1981 prekročilo desať percent. Index S&P 500 klesol o dvadsaťdva percent zo svojich novembrových vrcholov – a stratil všetky zisky za rok a pol Bidenovho úradovania.

■ VARUJÚCE PRIESKUMY

Podľa skúseností západný spotrebiteľ je omnoho citlivejší na znižovanie životného štandardu, čo vo verejnosti radikálne oslabí (a sme toho svedkami aj u nás) nadšenie pre podporu vojny u našich východných susedov. Podľa prieskumov verejnej mienky Bidenova administratíva rýchlo stráca popularitu, v jesenných midterm (priebežných) voľbách do amerického Kongresu sa predpokladá drvivé víťazstvo Republikánskej strany, čo ešte viac sťaží vládu súčasného prezidenta. Je na škodu pre USA, že v čase najvýraznejšej bezpečnostnej krízy (a možnej nastupujúcej ekonomickej) je pri kormidle človek, ktorému chýba dostatok duševných síl. Stále menej ľudí v USA, ako aj v Európe podporuje vojnové úsilie svojich politikov v konfrontácii s Moskvou.

■ HLASY ZA MIER

Európska rada pre medzinárodné záležitosti ako jeden z hlavných think tankov v Bruseli zhodnotila aktuálne nálady verejnosti v jednotlivých štátoch EÚ. Z deviatich skúmaných krajín je v ôsmich – Taliansko, Nemecko, Rumunsko, Francúzsko, Švédsko, Španielsko, Portugalsko, Fínsko, a dokonca Spojené kráľovstvo – viac obyvateľov, ktorí podporujú mierové rozhovory. A sú menej pripravení podnecovať Ukrajinu do vojny s Ruskom. Jedinou výnimkou bol prieskum v Poľsku. Obyvateľstvo Západu po dvoch rokoch trápenia počas pandémie ochorenia COVID-19 už nie je viac ochotné trpieť náklady spojené s vojnou.

To, ako Ruská federácia ľahko znáša sankcie, ktoré viac škodia Európe, naznačuje, že svoju krajinu na konfrontáciu Putin pripravoval už od roka 2014 a útok na Ukrajinu naplánoval najpriaznivejšom čase pre Rusko.

používania fosílnych palív. Odvtedy sa však neuskutočnil nijaký reálny krok na prechod k ekologickejšim formám – povedzme na využitie geotermálnej energie, ktorej je na Slovensku dostatok, či na obmedzenie závislosti od ropy a plynu z Ruska. Minister Richard Sulík až v júni tohto roka informoval, že Slovenský plynárenský priemysel zakontrahoval dodávky plynu na Slovensko z Nórska do konca roka 2023 s tým, že ide o 32 percent plynu, ktorý spotrebuje Slovensko za rok. Ďalších 34 percent skvapalneného plynu môžeme prečerpať z lodí. Zdanlivo teda znižujeme závislosť od plynu z Ruska o 65 percent. Odborníci však argumentujú, že tak nejde urobiť zo dňa na deň. Plyn na Slovensko z Nórska môžeme viesť potrubím cez Nemecko a Česko alebo novopostaveným plynovodom cez Poľsko. Skvapalnený plyn LNG – Liquid Natural Gas – sa môže dovážať z poľského terminálu, z Pobaltia alebo prostredníctvom chorvátskeho terminálu v Krku. Tu je problémom, že kapacity LNG terminálov sú obmedzené a odborníci hovoria o nutnosti investičnej spolupráce Slovenska na výstavbe nového LNG terminálu. To je však beh na dlhé trate.

■ NESKORÁ REAKCIA

Začali sme teda konať, až keď nám Rusko obmedzilo dodávky len na päťdesiat percent dohodnutého objemu zemného plynu. Ceny štiepky, palivového dreva, brikiet na kúrenie v kotloch a sporákoch vystrelili raketovo hore. Vrátime sa na Slovensko o desaťročia späť a budeme kúriť uhlím a drevom, pretože sme si uvedomili vážnosť situácie neskoro?

NA MARGO

Pliahou súčasnej globálnej ekonomiky je inflácia. Spôsobili ju chaotické emisie masy peňazí, ktoré neboli ničím kryté. Bankári teraz hľadajú spôsoby, ako zmierniť jej dosah, keďže dnes už dochádza k hospodárskej recesii, ktorej sprievodným znakom je aj sociálne napätie a po vyhlásených štrajkových pohotovostiach sa ulice miest už naozaj začínajú zaplňať nespokojnými davmi. ECB so škripaním zubov musela priznať, že infláciu nespôsobujú len dočasné externé faktory, ale najmä záplava lacných peňazí na finančnom trhu, čo sa jej však úplne vymklo spod kontroly.

Bankové vajatanie

Preto od začiatku leta prestáva lacno vykupovať už emitované štátne dlhopisy najviac zadlžených južných krajín eurozóny a zvyšuje depozitnú a refinančnú úrokovú sadzbu. Pre poriadok vecí si pripomeňme, že depozitná úroková sadzba je mínus 0,5 percenta a refinančná je nulová.

Ako tento menový obrat ECB môže „zatriasť“ ekonomikou eurozóny? Účastníci trhu budú mať menej peňazí, úvery budú drahšie, kurz eura sa zvýši s následným dosahom na drahší export a lacnejší import, dôjde k poklesu výnosov z cenných papierov, ktoré budú reálnejšie odrážať stav ekonomiky. A aký bude vývoj na trhu nehnuteľností? Ceny bývania budú totiž závisieť od viacerých faktorov, akými sú podmienky poskytovania hypoték, výška úroku, ponuka a dopyt po bývaní, naštartovanie už schváleného zákona o nájomnom bývaní a tiež ešte neschválená novelizácia stavebného zákona. O úrokoch na vklady, ako aj o dosahu na domácu spotrebu, ktorá v tomto roku „zachraňuje“ náš hospodársky rast meraný ukazovateľom HDP, nebudeme zatiaľ špekulovať.

Najväčšie obavy má ECB z negatívneho dosahu týchto opatrení na dlhy v južných štátoch eurozóny, ktoré aj napriek poklesu úrokov zvyšovali ich zadlženosť. Otázkou je, ako budú splácať svoje dlhy v objeme vyše sto percent HDP? V prípade nesplácania by im totiž hrozil bankrot a odchod z eurozóny. Ťažko si však predstaviť, že by eurozónu malo opustiť Taliansko, Španielsko, Francúzsko a ďalšie zadlžené štáty. Alebo sa na ich „záchrane“ budú podieľať ostatné členské štáty vrátane Slovenska? ECB dlho nechcela pochopiť, že tlačení peňazí a nízkymi úrokmi podporuje rast inflácie, na zníženie ktorej však nebudú už spomínané menové opatrenia stačiť. Dôkazom je situácia v Česku, kde napriek výrazne vyšším menovým úrokovým sadzbám inflácia vôbec neklesá, práve naopak. Vláda v rámci fiškálnych opatrení hľadá spôsob, ako nahradiť výpadky v príjmoch dôchodcov, rodičov s deťmi, ako aj ostatných spoluobčanov, ktorí z rôznych dôvodov nevedia kompenzovať zvýšené náklady na živobytie. Tieto fiškálne stimuly čiastočne nahradia ich výdavky, pomôžu udržať domácu spotrebu, a teda aj rast HDP, lenže k poklesu inflácie aj tak nepríde, práve naopak.

Róbert HÖLCZ

Vojna v Ukrajine núti štáty na čas odkloniť sa od ekologických programov Návrat fosílnych palív je čoraz reálnejší

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: VÚJE

Posledný parogenerátor JE V1. Obrovský plagát s týmto nápisom stál v júni pri parogenerátore s dĺžkou 11,8 metra, ktorý robotníci rozrezali na kúsky. Takýto obrázok bolo možné vidieť v jadrovej elektrárni v Jaslovských Bohuniciach. Pôvodne tu bolo dvanásť 145-tonových parogenerátorov, ktoré sa podieľali na výrobe elektrickej energie pre Slovensko a aj pre okolité krajiny.

Čerstvo zrekonštruovanú elektrárňu V1 s dvoma blokmi pred rokmi uzavreli. Nebolo to technické, ale politické rozhodnutie, ktoré poškodilo slovenskú ekonomiku a uvrhlo nás do závislosti od dovozu elektrickej energie.

■ POŠKODENIE EKONOMIKY

Odstaviť prvý blok jadrovej elektrárne V1 Jaslovské Bohunice do konca roka 2006 a druhý do konca roka 2008 sa naša republika zaviazala v zmluve o vstupe do Európskej únie. Rakúsko vtedy nechcelo náš vstup podporiť a bolo ochotné súhlasiť iba výmenou za odstavenie bohumnickej elektrárne. Vtedy v Rakúsku vrcholilo protijadrové šialenstvo, ktoré sa začalo, keď v roku 1977 Rakúšanovia dokončili jadrovú elektrárňu Zwentendorf pri Dunaji. Rok po tom rozhodli občania v referende o jej uzatvorení, a tak nevyrobila ani kilowatt energie. Proti znečisťovateľom ovzdušia Rakúsko zasiahlo aj zatvorením všetkých svojich uhoľných elektrární. Poslednú v Mellachu, neďaleko Grazu, v roku 2020. Rakúska ministerka pre klimatické opatrenie, životné prostredie, energetiku, mobilitu, inovácie a technológie Leonore Gewesslerová

vtedy vyhlásila, že „Rakúsko tak urobilo ďalší krok smerom k ukončeniu používania fosílnych palív“.

Prešli dva roky a susedná krajina precitla. Tá istá ministerka sa pozerala na to, ako rakúska vláda v júni tohto roka oznámila, že pre obavy z možného nedostatku elektrickej energie, ktoré súvisia s obmedzením dodávok plynu z Ruska, opäť uvedie do prevádzky odstavenú uhoľnú elektrárňu v meste Mellach. Zabezpečenie energií je pre krajinu prednejšie ako predchádzajúce uznesenia. Podobne tak urobilo Slovensko v roku 2009, keď pri plynovej kríze napriek protestom Rakúšanov

načas spustilo jeden blok odstaveného V1. Európska komisia vtedy varovala Slovensko, že obnovenie prevádzky druhého bloku jadrovej elektrárne V1 bolo porušením práva Európskej únie. V súčasnosti aj v Nemecku, Holandsku, Taliansku a Dánsku vlády hovoria o znovuotvárani uhoľných elektrární, ale aj o naštartovaní atómiok...

■ NÓRSKY PLYN

Ministerstvo životného prostredia SR vo februári 2020 predstavilo návrh Nizkouglikovej stratégie rozvoja SR do roku 2030 s výhľadom do roku 2050, kde sa píše aj o obmedzení

Život vnímaj, stále snívaj... alebo keď je učiteľ viac ako „iba“ učiteľ

Sú dôležitejšie veci na svete ako kariéra

Ivan BROŽÍK – Foto: archív autora, internet

Martin SKUBAN, autor stoviek piesní, rockovej opery, troch muzikálov (Jednotkári 2006 ŠD Košice, Kubo 2007 ŠD Košice, Popoluška 2015 Poprad), učiteľ gitary a pesničkár... V hektike posledných dní školského roka a v strese pred vážnou operáciou, ale vždy v dobrej nálade. Napokon, tu je ochutnávka.

„Narodil som sa v Košiciach 2. apríla, takže tesne blázon J. Od detstva som túžil byť hokejista, ale zvíťazila gitara. V šiestej triede na základnej škole som napísal svoju prvú pieseň Krupica na peci. Keď mi otec povedal, že opičiť sa vie každý a mám skúsiť niečo vlastné, a mamke práve vykypela krupica na pec a nebola z toho veľmi nadšená, krupica mi pristála na hlave :-). Od detstva som neznášal geometriu, tak ma prihlásili na stavebnú priemyslovku, odbor Geodézia, kde som musel rysovať. Namiesto toho som im robil koncerty a zmaturoval som na výbornú. Po strednej som urobil skúšky na Filozofickú fakultu v Prešove, odbor Teória a riadenie kultúry, reku, že raz budem minister. Ešte počas štúdia som našiel na obchode s gitarami v Prešove inzerát, že hľadajú učiteľa gitary, čo bolo, zdá sa, zlomové, pretože tejto profesii sa venujem dodnes. Napísal som tri muzikály, ktoré sa hrali v Štátnom divadle v Košiciach, a jednu rockovú operu, ktorú sa nepodarilo inscenovať. Všetky moje piesne sú dostupné zadarmo na mojom youtube kanáli, kde ma veľmi potešíte odberom, neujde vám tak nijaká moja novinka.“

• **Začínajú sa prázdniny – pre učiteľa vraj týždne voľna. Ale také jednoduché to asi s vašim voľnom nebude. Ste manžel, otec, hudobník, máte psika a často dobrú náladu. Napriek tomu, že ste učiteľ. Ako sa to všetko prelína a ladí u vás doma?**

Je fajn, ak má učiteľ dobrú náladu. Pretože ňou môže nakaziť ostatných. Učitelia nemajú v lete prázdniny. Tie majú deti. My čerpáme dovolenku a navyše cez prázdniny sú doma aj naše ratolesti. Preto o nejakom oddychu nemôže byť veľmi reč. Teším sa na výlety do prírody. Na Slovensku máme mnoho krásnych miest, ktoré by som rád s rodinkou prebádal. A určite nebude chýbať ani naša sučka Happy, ktorú sme vybrali z útulku, preto mala ten deň šťastie.

• **Nechýbajú vám deti cez prázdniny, vaši žiaci?**

So žiakmi som v kontakte na sociálnych sieťach a sem-tam ma kontaktujú aj s prosbou o pomoc s nejakou piesňou a akordmi. Leto zbežne vždy tak rýchlo, že mi ani nestihnú chýbať.

• **Podporili ste verejne protestné aktivity učiteľov a pracovníkov v školstve (na nich sa často zabúda). Čo treba v tejto sfére zmeniť? S vašou praxou už to prinajmenej tušíte...**

Áno, podporil som. Často sa cez prestávky a po vyučovaní rozprávam so zamestnancami školy, či už ide o upratovačky, kuchárky, a viem, ako to veľmi prežívajú, niektorí doslova žijoria, a pritom sú na nohách od skorého rána, aby stihli všetko pripraviť, kým prídu deti. Vyššie finančné ohodnotenie znamená aj lepší výkon a radosť z práce. Je to určite fajn motivácia. A nie všade majú ideálne podmienky či materiálne zabezpečenie.

• **Nie ste niekedy na rozpakoch s voľbou vášho povolania?**

Nie. Svoju prácu milujem. Je to moja vysnívaná práca. Som non stop s gitarou a hudbou.

• **Deti sú pre učiteľa umeleckých predmetov pravdepodobne**

Hudba a škola. To je život učiteľa gitary Martina SKUBANA. Deti sú podľa neho úprimné. Vedia hneď na rozdiel od dospelých odhaliť aj faloš.

úžasný nadaný „materiál“. Čo ste v nich vďaka vašej práci objavili, čo vám okrem optimizmu a navonok večne dobrej nálady dáva kontakt s nimi?

Deti cítia, čo je úprimné a čo je falošné. Čo ich baví a čo ich nudí vidno okamžite v ich očiach, prejave a spätnej väzbe. Toto by sme my dospelí mohli od nich odkukať.

• **Nedá mi nespýtať sa na ďalšiu aktuálnu tému. Jedna vec je nadanie dieťaťa a druhá jeho možnosti, to, z akého ekonomického prostredia pochádza. Čo podľa vás treba v deťoch podporovať a ako a tiež ako reálne v skutočnosti pomôcť v rodinách, kde sa rátať peniaze na školský obed, a niečo ešte na záujmovú umeleckú činnosť dieťaťa?**

Áno, nie každý rodič si môže dovoliť kvalitný hudobný nástroj. V školách majú žiaci k dispozícii školskú gitaru, doma však musia cvičiť na vlastnej. Je smutné, ale deti z chudobných rodín si platiť školné za gitaru zrejme dovoliť nemôžu. Je to veľmi nespravodlivé. Teší ma však, že sa to snažia niektorí zákonnodarcovia zmeniť. Zatiaľ, bohužiaľ, víťazí niečo iné ako láska k deťom.

• **Pôsobíte v oblastiach, ktoré by sme pokojne a bez akéhokoľvek náznaku povýšenia mohli nazvať aj hladovými dolinami. Tým asi trpia všetci. Deti, ich rodičia, ak ich majú, učiteľia, školskí pracovníci, samosprávy. Niet z čoho brať. Stalo sa vám už, že ste museli „pustiť z odborných rúk“ nadaného človečika iba preto, že nebolo za čo?**

Viem o mnohých deťoch, ktoré by chceli navštevovať umeleckú školu, ale ich rodičia si to nemôžu dovoliť. Niektoré školy ponúkajú možnosť zľavy na vzdelávací poukaz. Počul som už aj o odpustení školného pre veľmi nadané dieťa, ktoré si to nemohlo dovoliť, ale to je skôr taká výnimka. Osobne som sa

však nestretol s tým, aby som musel pustiť žiaka, ktorý už na gitaru chodil, mal nadanie a rodičia mu prestali platiť. Zrejme o veľa nadaných deťoch nevieme, pretože sa ich rodičia ani nepokúsia prihlásiť na gitaru.

Stará mama si ju vymýšľala a na druhý deň si nepamätala dej, na čo som sa hneval, lebo ja som si ho pamätal. Teraz mi to vracia môj syn, keď mu večer čítam rozprávku, často improvizujem, a na druhý deň je to už ináč. Vtedy ma

Autorom hudobného diela z fotografie je práve učiteľ Martin SKUBAN.

• **Vášmu synovi čítate knižky – doslova dabujete. Rôznymi hlasmi. Citujem vás z jedného vášho statusu: „Vymeniť gitaru za rozprávkovú knižku a vrátiť sa takto na chvíľu v čase do detstva je krásne. Adamko si to užíva, najmä keď mením hlasy a každej postave dám iný... Teším sa už, keď trošku ešte vyrastie a začneme s krásnymi Dobšinského rozprávkami. Adamkova topka je Maxipes Fík.“ Kniha, papierová kniha a detská duša. Čo nechala vo vás, keď to takto odovzdávate ďalej? Alebo ako pedagóg – dokáže si vaša ratolesť správne nadávkovalť zábavu z on-line sveta a zábavu z knižiek?**

Rozprávky mi rozprávali moji starí rodičia vždy na dobrú noc.

vždy opraví so slovami: „Ocko, ale to tak nebolo.“ Je veľmi dôležité čítať deťom rozprávku a ešte dôležitejšie je to, aby dieťa neskôr samo čítalo. Nič nerozvíja fantáziu lepšie ako kniha. Online svet je veľmi nebezpečný a silne návykový. A ak to my rodičia neustrážime, môže to mať katastrofálne následky, nielen pre závislosť, ale mobil utláča detskú fantáziu, ktorú rozvíjajú práve knihy. Chcel by som apelovať na rodičov: čítať, maľovať, spievať, športovať, tancovať, nie zísť do mobilu. Ale viem, je to lákavé a jednoduchšie. Nijaké dieťa si nedokáže samo správne nadávkovalť zábavu z online sveta.

• **Máte za sebou, ak sa nemýlim, tri muzikály, kopu pesničiek,**

to je vaše druhé (možno prvé) ja, spolupracujete s viacerými textármi, jedným z nich je určite aj našim čitateľom známy majster britského pera Benjamín Škreko. Ako sa vám s ním spolupracuje?

Rád zhudobňujem básnikov, usilujem sa dať ich ťažkým myšlienkam ľahkosť. Je to tak napríklad v prípade Dalimíra Stana, s ktorým som urobil svoj druhý muzikál Kubo (ŠD 2007). Benjamín Škreko píše s nadhľadom, humorne aj vážne. Na jeho básne som natrafil náhodou, iba som sa na ne pozrel a hneď mi prišla melódia. Tak som sa ho opýtal, či to môžem dať „von“ a on súhlasil, a tak pieseň bola na svete. Všeobecne je ťažké nájsť dobrý text, ktorý by nebol pre poslucháča ťažký, ale zároveň úplne polopatický. Infantilné piesne spievať nechcem, ale zas keď málokto rozumie textu, ktorý spievam, tak to tiež nie je dobré. Pesničkami chcem niečo povedať a zmeniť svet. Znie to ako klišé, ale svet potrebuje lásku. Momentálne viac ako čokoľvek iné. Aj v jednej mojej piesni spievam: „Bez lásky sa to nedá.“ A viem, že je to tak.

• **Leto je čas vody, slnka, muziky – kde vás bude možné stretnúť? Prípadne, pozrieť si koncerty aj vašich žiakov?**

Toto leto ma čaká operácia, preto sa koncertovania a nahrávania budem musieť na chvíľu zriecť...

V dnešnej dobe, ktorá je plná fejkov, je veľmi ťažké odlišiť pravdu od klamstva a dobro od zla. Mnoho ľudí prišlo o prácu, sú nešťastní a zatrpknutí a hádajú sa pre politiku. Stačí len vypnúť televízor a ísť s niekým, koho máme radi, do prírody, najlepšie do lesa. A netreba ani veľa slov.

P. S.: Kariéra ako zmysel života?

Za mňa určite nie... A k tomu som smeroval celú diplomovku, že sú dôležitejšie veci na svete. Ale to je nadhlo...

Pripomeňme si text, na ktorý vznikla spomínaná pesnička Martina Skubana

Benjamín ŠKREKO
Ja to viem...

Pofami ísť je nachádzať aj strácať.
Pot kreslí slepé mapy do košiel.
Prečo sa ľakám vyhodenej mačiat?
Prečo som nikdy nikam nedošiel?

Prečo mi obzor visí v hlave nízko,
prečo sa mraky na mňa mračili,
prečo ich vietor zavial na strnisko,
prečo mám v koži bolesť činčily,

Spýtam sa Pána... Klopem.
V bráne on.
A za ním v krvi krutý panteón.

Horami blúdiť, báť sa besných búrok,
to je môj údel, kľatba sudičiek.
Prečo ma túžba núti splácať úrok,
prečo som dúfal, že mi podá liek?

Prečo ma víchor láka z tepla do skál,
prečo tú cestu nikdy nezdolám?
Prečo sa skláňam k čadičovým doskám,
prečo tak zvieram večnosť za volán?

Prečo ma riava hladká drápmi roklín,
prečo mi výhľad kalí opar z lúk,
prečo sa suším, chvíľu nato mokrim,
prečo ma dáva smrťka do ponúk?
Spýtam sa Pána... Klopem.
V bráne on.
A za ním v krvi krutý panteón.

OROL TATRANSKÝ

Vydávaný Ľudovítom Štúrom od 1. augusta 1845 do 30. júna 1846
Príloha Slovenských národných novín pre mladú literatúru, umenie a spoločnosť

7/2022
bezplatné

Zdroje obrázkov: Pixabay, fotokoláže: EČ

ČO JE MLADOSŤ

"Mladosť je túžba živá po kráse..." (A. Sládkovič)

GABRIELA ROŠTEKOVÁ

DENISA HUDECOVÁ

SLOVÁ SNOV

Sen,
svetlomodrý závoj nekonečnosti,
unavená nádej nezahojených rán.

Sen,
rosa v štrbine žitia
dychtivo túžiaca po slobode.
Sen,
deravá ponožka bolesti.

BEZ MENA

Nerozumím času,
dvom ručičkám odratujúcim život.
Rozbesnene skáčem po ciferníku,
kričím:
STOJTE! PROSÍM...
Podkladám im nohy,
Ale oni sa nechcú potknúť.

V našej spoločnosti platí nepísané pravidlo, ktoré hovorí o tom, že stredná dĺžka života je v priemere sedemdesiatšedem rokov. Ženy svoju životnú dráhu ukončia na priečke osemdesiatjeden. O stupienok nižšie sú muži, ktorých životná cesta spomalí niekde na sedemdesiatštyroch. V podstate ide len o akési čísla, ktoré postupujú v rebríčku z jedného miesta na druhé, podľa toho, kto sa „tam“ rýchlejšie poponáhlal.

Sedemdesiatšedem rokov, počnúc obdobím detstva, mladosti, dospelosti až staroby. 924 mesiacov, 4017 týždňov a približne 28 000 dní, ktoré boli darované na to, aby tu človek mohol zanechať svoj rukopis a niečo zmeniť. Najväčšie rozhodnutie niečo zmeniť a zanechať po sebe stopy cítiť najmä v období mladosti, keď človek pozerá na svet zahmlenými okuliarmi a bezhlavo sa vrhá do všetkého, čo mu svet ponúkne. Taká má byť mladosť, voľná, otvorená, nebojácna. Nazvime ju širokospektrálnou.

Prečo práve širokospektrálna? Odpoveď je veľmi jednoduchá, ale treba ju hľadať medzi riadkami. Keď sa povie slovo mladosť, väčšina z nás si predstaví mladých, pekných ľudí, ktorí sršia elánom, pozitívnym myslením, entuziazmom či nehasnúcou energiou. Dokážu sa pre určitú vec rýchlo zapáliť, a pokiaľ si niečo zaumienia, je ťažké ich od toho odhovoriť. Ak by sme rovnakým spôsobom mali definovať starobu, určite by sme sa zhodli, že ide o pravý opak. Ja sa z toho dôvodu pýtam, či práve táto životná etapa – mladosť – musí byť vymedzená vekovou hranicou? Naozaj je potrebné ľudí zaraďovať do kategórií len preto, že splňajú isté vekové kritériá? Zamyslime sa, kolkí z nás by boli sklamaní, ak im poviem, že po tridsiatke sú pre spoločnosť už starí. Znie to absurde, ale takto naša spoločnosť funguje, škatulkuje ľudí

do stupňov a prideliuje im určité spôsoby správania. Poukazujúc na vyššie spomínanú skutočnosť, nenarážam na vonkajšiu krásu. Hovorím o tom, že pokiaľ je človek pripravený otvoriť svoju myseľ, celú svoju „dovolenku“ tu na zemi, môže prežiť ako dnešní dvadsiatnici a žiť život v znamení duchom mladý. Pred pár dňami ma zarazili slová, ktoré vo mne rezonujú dodnes. „Pokiaľ sa na starobu nepripraviš, nebudeš ju zvládať.“ Povedzte mi, ako je možné sa v živote pripraviť na to, čo príde? Neučia nás predsa od útleho detstva, že človek sa učí sám na vlastných chybách?

Skúsme sa na vec pozrieť z iného uhla. Predstavte si, že oddnes budete žiť tak, ako keď ste boli mladí. Nie je dôvod,

aby sme nostalgicky spomínali na časy minulé, ako sa žilo voľakedy, ako bolo všetko lepšie, lacnejšie, pokojnejšie, krajšie a bez zdravotných ťažkostí. Váš život bol bezstarostný, lebo ste nemali deti, školu a povinnosti. Nepozerajte sa na tabuľku s vekom, ktorá vám svieti v občianskom preukaze a ukazuje alarmujúci stav. Zmeňme myslenie, spravme si život lepším a zmysluplnejším tu a teraz, a nie rozmýšľaním o tom, ako sme fungovali včera.

Veď si to len porovnajte, koľko sekúnd ste stratili, kým ste sa dostali až sem. Zostarli ste

o niekoľko sekúnd, všimli ste si?

Nastavme svoju myseľ tým smerom, aby sme žili duchom mladí. Nebojme sa vyžarovať energiu, usmievať sa, vyzeráť prirodzene dobre a spokojne. Nebojme sa zamilovať a robiť chyby, resp. niekedy nosiť aj ružové okuliare. Všetko to krásne k životu patrí a má tam svoje čestné miesto.

Nie je to len výstrelok obdobia mladosti, lebo skutočná mladosť je „večná túžba po kráse..." (A. Sládkovič) vo všetkých jeho podobách.

Slovesné umenie

Foto: archív autorky

NIE JE NIČ LEPŠIE, AKO SA NECHAŤ KNIHOU POHLTIŤ

Rozhovor s mladou autorkou Patríciou Gabrišovou

MAJA JACKOBS JAKÚBEKOVÁ

Maja Jackobs Jakúbeková: O čom píšeš najradšej?

Patrícia Gabrišová: Ťažko určiť, či sú nejaké témy, o ktorých píšem skutočne rada. Písanie u mňa nie je racionálne riadený proces, aspoň v úvodnej fáze nie, inšpirácia prichádza náhodne. No všimla som si, že predtým u mňa prevažovalo tematizovanie neuspokojivých partnerských vzťahov, no zrejme sa táto téma vyčerpala a momentálne ide skôr o rodinné témy, úlohu otca a matky či akási osudovosť. Nie je to zámer, ale nepopieram, že asi nedokážem písať inak ako o veciach, ktoré sa ma bytostne (nie explicitne priamo) dotýkajú.

Čím ťa tieto témy zaujali?

Sú to ťaživé témy, dostávajú sa na povrch z podvedomia, som zrejme v štádiu, keď nedokážem písať odľahčene alebo o povrchných záležitostiach.

Myslíš si, že je tvojou silnou stránkou poézia alebo próza? Nechala by som to na posúdenie iným, poézia sa vo všeobecnosti píše jednoduchšie, próza si vyžaduje hlbší ponor do problematiky, premyslenejšiu kompozíciu, prácu s naratívom atď., a to je pre mňa ako človeka, ktorý sa občas ťaž-

ko koncentruje na jednu vec, problematické. Možno to príde časom.

Keď si odmyslíme objednané recenzie, podľa akého kľúča si vyberáš knihy, o ktorých píšeš?

Opäť veľmi intuitívna záležitosť – kniha musí so mnou rezonovať a pokojne ju môžem vnímať kriticky a ambivalentne, o to lepšie.

Ktorí autori ťa zaujali a čím? (Špecifikuj ich štýl, výber témy, spracovanie...)

Nedám dopustiť na klasickú literatúru, od puberty mám silný vzťah k ruskej literatúre. Nechcem, aby to znelo klišéovito, ale Dostojevského *Idiot* či *Bratia Karamazovi* majú pre mňa nesmierne univerzálne poslanstvo; milujem poéziu, spomeniem možno Wislawu Szymborskú, zo slovenských napríklad Mariána Milčáka, Erika Jakuba Grocha, mám rada aj súčasnú prózu, no tú vnímam skôr kriticky, zo súčasných českých autorov napríklad Lucie Faulerová, zo svetových Elena Ferrante, U. Eco, Gabriel García Márquez... Veľmi ťažko vybrať jednotlivu, rada siahnem aj po odbornej literatúre, často ide o štýlovo odlišne zamerané knihy. Nie je nič lepšie, ako sa nechať knihou pohltiť.

Áké sú tvoje autorské plány? Na akých projektoch aktuálne pracuješ?

Neviem, či sa to dá nazvať ako autorské plány :) Ak napíšem báseň alebo text, o ktorých si poviem, že je to autentické, prežité a zo mňa, celkom ma to naplňa bez ohľadu na nejaké umiestnenia v súťažiach; stále to vnímam, že sa ešte mám čo učiť, kam autorsky (a aj ľudsky, osobnostne) posúvať a rásť, a preto by som sa chcela len vyhnúť situáciám, keď niečo nasilu „zosmolím“ a nedokážem mať k tomu určitý vzťah. Naďalej by som rada pokračovala v písaní recenzií (Knihy na dosah, Knižná revue, Glosolália) a aj v tomto smere si nachádzala vlastný štýl, a aj Spišský literárny klub je miesto bohaté na podnety.

Čo najväčšie chceš v literárnom priestore (slovenskom/svetovom) dosiahnuť?

Momentálne sa mi asi akosi zmenili priority – samozrejme, priala by som si vydať básnickú zbierku, no nie je to nič páliivé, čo by ma po nociach znepokojovalo.

Ak niekoho moje texty oslovia, poteší ma to, dôležitý je pre mňa proces tvorby a zánietenosť pri písaní.

Patrícia Gabrišová (1990) vyštudovala slovenský jazyk a históriu na UPJŠ v Košiciach. Pracuje ako učiteľka na súkromnej základnej škole DIDACTICUS v Košiciach. Je členkou Spišského literárneho klubu. Získala niekoľko ocenení – umiestnenie medzi finalistami Ars Šafarikiana 2016, 3. miesto v Literárnej Senici 2018, 1. miesto (próza) a čestné uznanie (poézia) v Poetickej Ľubovni 2022. Pravidelne publikuje v Knižnej revue, v časopise Slovenčinári a na literárnom portáli Knihy a dosah. Publikovala tiež v časopise Dotyky, Glosolália a v zborníku *Cez stebľá suchých tráv* (zborník Poetickej Ľubovne, 2022).

Výtvarné umenie

Renomovaný maliar, kresliar, textilný výtvarník, monumentalista, kurátor a vysokoškolský pedagóg Peter Matejka bol príslušníkom mimoriadne silného zoskupenia výtvarných umelcov takzvanej „pražskej vetvy“, ktoré dostalo od prvého riaditeľa Slovenskej národnej galérie Karola Vaculíka terminologické ukotvenie s názvom *Generácia 1909*.

PETER MATEJKA

Venoval sa iba nemnohým motívom, ale stvárnil ich s hlbokou znalosťou zákonitostí obrazovej výstavby, kompozície a s jasným autorským zámerom. Dôslednosť prístupu, charakter farebných akordov, usporiadanie tvarov v ploche obrazu, ich vnútorné vyžarovanie hovorila jasnou rečou – „celok nás presvedčuje, že všetko musí byť presne tak, ako to je“.

Svetlo sveta prvý raz uzel 26. júna 1913 v Novom Meste nad Váhom. Študoval na Ukrajinskej akadémii (1934 – 1935) a Akadémii výtvarných umení v Prahe u profesora Williho Nowaka (1935 –

Zamyslená (olej, 1965; v súkromnej zbierke)

Žena v čiernom klobúku (olej, 1942 – 1943; v zbierkach Slovenskej národnej galérie)

1939). V roku 1940 sa vrátil na Slovensko. Do skončenia vojny žil v rodnom Novom Meste nad Váhom, odkiaľ s definitívnou platnosťou prešiel do Bratislavy (1945). Absolvoval študijné pobyty vo Viedni, Paríži, Drážďanoch, Bulharsku, Sovietskom zväze, Taliansku a USA. Dvadsaťdva rokov úspešne pôsobil ako uznávaný pedagóg na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave (bol profesorom a vedúcim Oddelenia monumentálnej maľby). Patril medzi iniciátorov vzniku Slovenskej národnej galérie, zakladajúcich členov Skupiny 29. augusta, od roku 1946 bol členom Umeleckej besedy v Prahe. Pravidelne vystavoval doma aj v zahraničí, ocenili ho mnohými štátnymi i umeleckými vyznamenaniami.

Maliarsku tvorbu Petra Matejku charakterizuje prísna analýza reálneho tvaru, farebná a tvarová redukcia a lineárne plošná geometrizácia, ohraničená silnou čiernou kontúrou. Ako „senzitívny maliar súhry línie, plochy a farby“ dokázal vo svojich dielach bravúrne spojiť dramatické s lyrickým, monumentálne s komorným. Zároveň ho možno označiť za „maliara výtvarnej skratky“, respektíve „maliara citového napätia v stvárnení obsahu a tvaru“, ktorý skôr vytváral, ako zobrazoval „novú emotívnu realitu“. Doplníme ešte, že bol aj maliarom obsahovým. Na jednej strane sa nikdy nevenoval abstraktnej „čistej maľbe“, na druhej strane veľmi uvažlivo pracoval s farebnou hmotou, farbami v kontúre a štruktúre plochy.

Očividný vývojový skok urobil Matejka po návrate na Slovensko (1940). Intenzívne maľoval hlavne ženské portréty, polofigúry a zátišia, v jeho tvorbe registrujeme aj krajinné a protivojnové motívy. Umelcov maliarsky prejav bol založený na dôslednom spájaní geometrického s expresívnym, na farebnej redukcii a farebnom kontraste, na pevnom, jasne ohraničenom tvare. Silnou čiernou

kontúrou v ňom zvýrazňoval kresbu. Dobová kritika ocenila najmä Matejkove imaginatívne ženské portréty, písala o novom type „mondénneho“ portrétu vyjadrujúceho zmyslosť, ženskú krásu, harmonickú farebnosť, presnosť a vyváženosť kompozície.

Vojnová éra bola na Slovensku z pohľadu umenia v znamení literárneho hnutia nadrealizmu. Hlásili sa k nemu aj viacerí maliari, grafici, kresliari a knižní ilustrátori – vrátane Matejku. Objekty a postavy vo svojich dielach zredukoval na základný tvar; rozplývali sa v šerom temnom pozadí bez priestoru. Ich paralelou bolo vnútorné imaginárne svetlo žiariace bez vonkajšieho zdroja.

Kvalitatívne najvydarenejšiu etapu Matejkovej tvorby predstavuje časová fáza ohraničená rokmi 1945 – 1948. Výtvarné diela z tohto obdobia charakterizuje explózia radosti, zvýraznenie väčšej „farebnosti akordov“, rytmizované formy, expresívna harmónia. Autor čoraz viac akcentuje metaforickú filiáciu k zobrazovanej skutočnosti, abstrahujúci vzťah k motívu. Badateľne sa tiež prehĺbuje Matejkov psychologický maliarsky výraz. Ako trefne uvádza známy kunsthistorik a výtvarný kritik Ľubor Kára, „nepotrebuje široké dejstvá, aby vyjadril hlboký dej“.

Objektívne treba priznať, že v krajne zložitých rokoch 1949 – 1956 výtvarník do istej miery podľahol všadeprítomnému intenzívnemu tlaku doktríny socialistického realizmu. Konkrétne sa to týka hlavne zvolených motívov svojich diel (Slovenské národné povstanie, baňa a baníci v Handlovej, družstevná látka...). Techniku olejomalby nahradil v spomenutej časovej fáze zväčša kresbou uhlom. Plnohodnotne sa k nej ako základnému východisku vrátil v ďalšom tvorivom období, čiže po roku 1956.

Peter Matejka zomrel pred päťdesiatimi rokmi, 10. februára 1972, v Bratislave vo veku 59 rokov.

Peter CABADAJ

Žena pri lese (olej, 1947 – 1948; v súkromnej zbierke)

ROMAN NEPŠINSKÝ VÝCHOVA K PRÁZDNOTE

ukážka z knihy poviedok *MOR*

Signis 2019

Občas škola nie je len vzdelávacou inštitúciou. Občas je niekedy doslova módnou prehlídkou najnovších módnych trendov, špičkových moderných technológií, a zároveň povýšeneckosti. Ak ste žiak, ktorého rodičia na to nemajú, a ste v triede, ktorú tvoria bohatší ľudia, bude to tam na nevydržanie. Raz som zažil dialóg medzi dvomi študentkami:

„Čo robíš dnes po škole? V tom novom nákupnom centre otvorili novú predajňu oblečenia! Musíme ju vyskúšať!“

„Nemôžem ísť. Mame prísť výplata až o týždeň.“

„No tak si požičaj, nie? Hádám si nechceš nechať ujsť takúto príležitosť.“

„Vážne nie. Mrzí ma to.“

„Ako chceš. Vezmem baby a pôjdeme samé.“

Osobne si tiež myslím, že utrácať rodičovské peniaze za podobné sprostosti je zlý nápad. Lenže v tomto prostredí to bolo považované za normu.

„Ak počkáte týždeň, tak s vami pôjdem.“

„Zbláznila si sa? Všetky trendové veci už budú vychytané.“

„Nebudú. Toto nie je Bratislava, nevykúpi sa to hneď.“

Po pár sekundách dorazila ďalšia dievčina. Prvá téma bola asi make up alebo kozmetika. Fakt to nedokážem ani len zreprodukovať, také nudné to bolo.

„Pred týždňom som si kúpila nový mobil. Videli ste?“

„Ukáž? Veľmi pekný. Takže mama ti ho nakoniec kúpila?“

„Musela. Na štyri dni som sa zdula a pohrozila jej, že ak mi ho nekúpi, poviem otcovi, koľko miňa na masérovo.“

„Dobrá si, vieš dosiahnuť svoje!“

„Ďakujem, no teraz musím ísť na wécko. Ideš so mnou?“

Naše princezné sa poberú smerom k záchodom a zostáva len dievčina, ktorá nakupovať nepôjde. Jej smutný výraz je tomu adekvátny. V duchu si poviem, že ju rozveselím a spravím jej pekný deň. Takže začnem:

„Hlboko intelektuálne rozhovory tu teda vediete.“

„Ach. Z toho si nič nerob. Ony sú už raz také. Nie

sú zlé, len, povedzme, vychované k miernej rozhadzovačnosti.“

„Miernej? Utrácať peniaze za niečo, čo nepotrebuješ, je predsa hlúposť. Vyzeráš skvelo, tak načo by si to potrebovala.“

Trošku sa začervená a pokračuje: „Vy muži to beriete ináč, ale my ženy sa vám chceme páčiť. Preto sa kydá toľko peňazí na oblečenie, parfumy až po plastické operácie.“

„Keby ste len polovicu tých peňazí investovali, mohli ste byť bohaté.“

„Možno. Ale radšej vsadíme na krásu.“

Ako to mám vo zvyku, rád si o tom pokecám s ich učiteľkou. Aby som nabral ďalšie skúsenosti.

„Áno, v tej triede sa zišla smotánka. Musí to mať ťažké. Nečudujem sa jej. Lenže s tým neurobíme nič. Ich rodičia dávajú pomerne veľké financie na školu. Keďže školstvo je značne podfinancované, riaditeľka o sponzorov nechce prísť.“

V ten deň som sa ponáhľal domov. Preto som sa rozlúčil a pobral som sa preč. Však to bude normálny koniec dňa. Alebo nie?

Pán Boh má občas zvláštny zmysel pre humor. Vôbec som netušil, kam idú princezné. No veľmi skoro som to zistil. Nakoľko som šiel na autobus, musel som prejsť cez veľké nákupné centrum. Autobus meškal. Ako zvyčajne. Asi dva metre odo mňa som cez drobný živý plot zachytil pokračovanie rozhovoru našich dám.

„Počula si, čo povedala? Že nemá na to peniaze.“

„Nerieš ju, je trápna. Všetci si videla, ako vyzerá. To oblečenie má už určite pár mesiacov.“

„Že vraj jej mama je len obyčajná robotníčka. Nechodia ani na dovolenky. Vieš si to predstaviť?“

„To ako že by som nešla cez leto do Turecka alebo Egypta? Čo si! Bez toho by som nevedela žiť.“

„Akurát mi od nej prišla správa na Messenger. Čo jej mám odpísať?“

„Že nás mrzí, že tu nie je, a že nabudúce nám to určite vyjde.“

Chvalabohu, vchádzajú do ďalšej predajne, takže to nemusím počúvať. Ako môže niekto takto žiť? Sú vôbec šťastné? Aký je zmysel ich bytia? To sú otázky, na ktoré dodnes nepoznám odpoveď.

Po nejakom čase sa opäť ocitám blízko takejto skupinky. Sú z rovnakej triedy – to som si istý. Avšak tentokrát sú to muži. „Čekuj túto fotku. To som sa odfotil pred zrkadlom v posilke.“

„Čo si! Dobré! Koľko si si dal?“

„Dvadsať sérií s osemkilovými jednoručkami. Poviem ti, takto som sa už dávno nerozsekal.“

„Dnes musím skočiť ku kaderníkovi. Už musím zmeniť účes.“

„Odveziem ťa.“

„Čo? Ty máš auto?“

Zo záveru knihy:

Myslím, že toto stačí. Nebolo to pekné čítanie, však? Verte, ani pre mňa neboli pekné tieto zážitky. Viete však, čo deťom najviac prekáža? Že sa o ich názor nik nezaujíma. Ale veď ony sú budúcnosť tejto krajiny. Teraz sa navzájom obviňujeme, kto môže za takéto názory v ich hlavách. Ale stále si ich nevšímame. Jeden chalan, ktorý ma zastavil pred školou, povedal mi k tomu toto: „Ste prvý, kto sa zaujímal o to, čo si reálne myslíme. Ďakujem, že ste ma nesúdili za moje myšlienky. Viete, čo ma štvie? To pokrytectvo. Akoby boli slepí k našim problémom, k problémom našich rodičov, k problémom učiteľov, sestričiek, robotníkov... Nemáme tu prakticky žiadne vlastenectvo a potom sa čudujú, že vstupujeme k slovenským brancom. Hovoriam vám o fašizme: ako si máme vážiť, čo pre nás tí bojovníci, ktorí majú teraz osemdesiat rokov, urobili. Všetci mali v čase Povstania päť rokov! Za čo majú všetky tie medaily?! Hrdinovia ležia mŕtvi. Riešime neexistujúcich fašistov, ale že nám pamiatky z Povstania hñijú a hrdzavejú na daždi a v snehu – to ich netrápi. A malo by! Hovoriam vám, aký je multikulturalizmus skvelý, ako nás obohatí. Polovica mojej rodiny

„Tak tomu ver, kámo. Otec dostal prémie za nejakú zákazku. Mám úplne nový čierny golf!“ „Fúú! Tak to musíme otestovať! Pôjdeme sa najesť, ja to platím. Inak večer dávajú parádny film! Berieme baby?“

„Že váhaš! Naše princezné s nami pôjdu určite.“

„A čo tá ich nová kamoška? Vyzerá fakt dobre.“

„Tú nie. Baby vaveli, že je dosť chudobná a čudná.“

„Tak to potom dá rozum, že tú nie. Ok, idem si ešte niečo vybaviť a večer si voláme.“

Mám dosť. S takýmito ľuďmi by som vydržal maximálne polhodinu v jednej miestnosti. Na chodbe stretávam našu dievčinu odstrkovanú vlastnou skupinou. Je to jasné. Do reči jej príliš nie je:

„Zdravíčko. Pôsobíš trochu skleslo.“

„Ale nie, to je v pohode.“

„Počul som tvojich spolužiakov. Chystáte sa to večer roztočiť, že?“

„Ja s nimi nepôjdem.“

„Prečo? Všetci ste jedna trieda, jeden kolektív.“

„Necítim sa medzi nimi dobre. Mám pocit, že ma poza chrbát ohováraajú. Akoby boli falošní.“

„Fúha, tak to ma mrzí. A ako to chceš zvládnuť, keď chodíte spolu do jednej triedy?“

„Veď práve to, že neviem čo robiť.“

„A čo takto ísť za triednou učiteľkou a vymyslieť si nejaký dôvod, prečo by ťa mali preradiť do inej triedy?“

„A aký dôvod by som si asi dala? Viete, spolužiaci sa mi smejú, lebo si nemôžem kupovať také hlúposti ako oni...“

„No môžeš to povedať aj takto. Ale volil by som diplomatickejšiu cestu. Predpokladám, že nechceš ublížiť nikomu a ani sebe. Preto ti navrhujem rehabilitácie. Tam si oddýchneš, a zároveň si musíš prispôbiť program tak, aby si ich stihla.“

„Nie je to zlý nápad! Pouvažujem o ňom. A ďakujem.“

„Nie je za čo. Rado sa stalo.“

Ako som sa potom dozvedel, dievčina s malou obmenou poslúchla moje rady a poprosila svoju učiteľku o pomoc. S jej pomocou zmenila triedu. Občas je asi lepšie nechať dané prosťredie tak, pretože nie je určené pre každého.

Tip na záver príbehu:

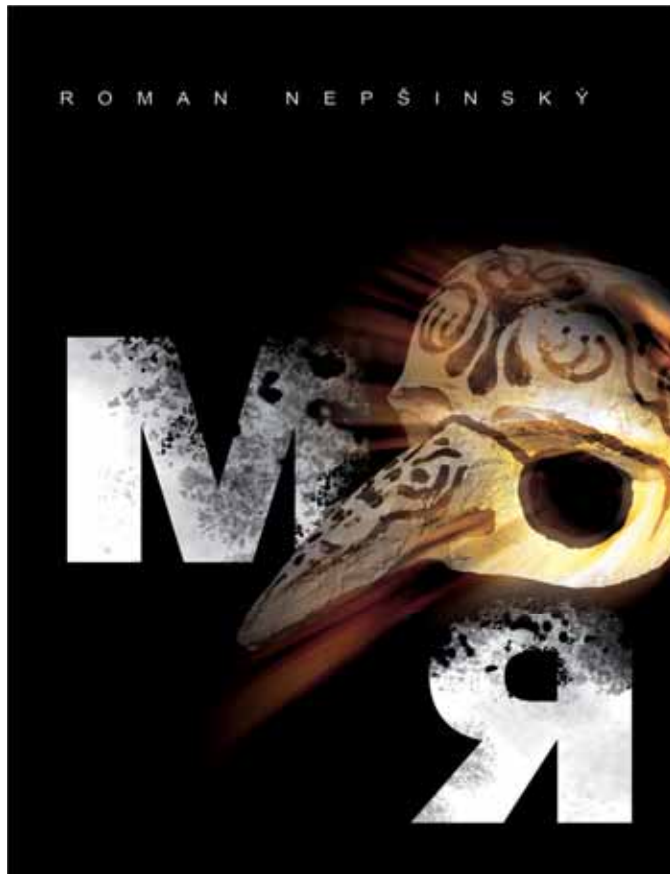
Poznáte starú rozprávku Pyšná princezná? Našla sa v nej veľmi poučná veta: „Nad nikým sa nepovyšuj a pred nikým sa neponižuj.“ Tu teda platí jej prvá časť. Ak máš niečoho viac než iní, nedáva ti právo cítiť sa preto ako poloboh. Ak tak činiť budeš, nájdu sa iní, ktorí ťa z tvojho trónu zrazia. A ak nie oni, tak život určite. Áno, aj ja som taký bol. Všetci robíme chyby. A preto viem, že keď som sa dokázal poučiť a zmeniť i ja, dokážeš to aj ty. Si totiž zodpovedný za to, čo vypustíš z úst a vykonáš. A ktovie, možno ovplyvníš ďalších – trebárs svojich rodičov, aby to brali tiež tak. Za skúsenie nič nedáš.

Doplňok k príbehu:

Opäť sme sa dostali k životným cieľom. Po roku 1989, kedy sa nám otvorili hranice, prepadli sme mamónárstvu snád' najviac z okolitých krajín. Naše morálne a duchovné hodnoty sú už dávno preč. Veľakrát počujem ľudí rozprávajúcich sa v autobuse používať vetu: „Toto sme nechceli“ alebo „Pre toto som neštrngal“, respektíve „Zlatí komunisti, aj napriek všetkým chybám sme sa ako ľudia mali radšej.“

Priznajme si to. Zabudli sme. Zabudli sme, aké to je tried' biedu. Zabudli sme, aké to je mať prázdne brucho. Zabudli sme opraviť radšej staré veci, než si okamžite kúpiť nové. Máme sa až príliš dobre. No aj tak chceme viac. A to sa prenáša na naše deti. Tie slečny také určite neboli odjakživa. Museli to niekde vidieť. Musel ich to niekto naučiť. Tisíce rodín, ktoré idú do obchodov, majú košík natrieskaný do prasknutia. Nechápe, ako všetky tie veci vôbec zjedia či využijú. Možno by sme mali urobiť krok späť. Evolúcia nie vždy znamená len krok dopredu. Keď je niečo moderné, neznamená to, že je to pre nás aj dobré. Avšak na to musíme prísť asi časom. Opäť sa popáliť a učiť sa na vlastných chybách. Buďte pre svoje deti vzorom. A viete prečo?

Lebo to, čo robíte a hovoríte, deti vidia a opakujú po vás.

musela odísť za prácou do cudziny a každý z nich hovorí, že je to zlé. Holanďania kupujú vo veľkom domy u nás, lebo sa v ich mestách necítia bezpečne. A v médiách uvádzajú samé klamstvá. Veď každá komentátorova sekcia priam protirečí tomu, čo autor článku napísal. K tomu existujú neustále útoky na našu vieru, ktorú máme stovky rokov. Teraz sa vyťahujú kauzy s tehotnými mužmi. Máme toho dosť. Prisahám, že ak sa dostanem k moci, nezastavím sa dovtedy, kým tento systém nezničím!“

Veľmi zlé je aj to, že keď si niekto robí vtipy z vážnej témy a tým na konkrétny problém nepriamo upozorní, je kritizovaný ako nemorálny. Ako milovník čierneho a sarkastického humoru to vnímam veľmi negatívne. V demokratickej spoločnosti sa nemôže stať, že keď článok má nulovú výpovednú hodnotu a niekto nižšie vtipne napíše: „Keď tento obsah bol o ničom, tak aby ste si odtiaľto niečo odniesli, prikladám recept na kuráciu polievku...“, tak ho samozvaní morálni sudcovia začnú kritizovať. A tvrdiť, že sa nad témou nepohoršuje a nesnaží sa ju riešiť. Akoby ju oni – hrdinovia spoza počítačov – riešili. Veď život je krásny aj bez toho, aby sme si zo seba navzájom vedeli ťahovať, bude fádny!

Roman Nepšinský (1996) študoval učiteľstvo filozofie a histórie na Filozofickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde vo februári 2022 obhájil rigoróznou prácu z odboru filozofia. Na štúdium nezanevrel; práve naopak, získal ešte profesijný titul PhR. z cestovného ruchu a aktuálne sa venuje štúdiu ekonomiky. V súčasnosti už druhý rok pôsobí na Gymnáziu Jána Chalupku v Brezne, kde sa snaží prehlbovať svoje pedagogické schopnosti a rozvíjať spisovateľský talent jeho nadaných študentov.

Mladí vo večnosti

BENJAMÍN PRAVOSLAV ČERVENÁK (9. 10. 1816 – 15. 6. 1842)

Publicista, básnik, prozaik, národnokultúrny pracovník a učiteľ Benjamín Pravoslav Červenák, od úmrtia ktorého uplynulo v júni 180 rokov, patril medzi neprehliadnuteľné osobnosti štúrovského hnutia. Súčasníci ho považovali za jedného z najlepších a najoddanejších žiakov Ľudovíta Štúra.

Narodil sa v rodine učiteľa. Ľudovú školu vychodil v rodnej obci Pliešovce, študoval na gymnáziách v Banskej Bystrici a Levoči, v rokoch 1836 – 1838 na evanjelickom lýceu v Bratislave. Vzápätí po Štúrovom odchode na univerzitu do Halle

sa stal námestníkom profesora Juraja Palkoviča v Ústave reči a literatúry česko-slovanskej, kde zaviedol prísnu disciplínu (1838 – 1839). Následne Červenák študoval filozofiu a pedagogiku na univerzite v Halle (1839 – 1841). Interesovala ho tiež gréčtina, latinčina, taliančina, francúzština a angličtina. Veľkú pozornosť a energiu venoval aj budovaniu osobnej knižnice, v ktorej dominovali najmä pedagogické tituly.

Národné meno Pravoslav prijal počas pamätnej študentskej vychádzky na Devín 24. apríla 1836. Bezprostredne po zákaze Spoločnosti česko-slovanskej kľúčovo prispel k vzniku tajného radikálneho spolku Vzájomnosť (1837), na pôde ktorého bol prvým redaktorom ilegálnych rukopisných novín *Vzájemnostné listy*. Vedno s priateľom a najbližším spolupracovníkom Alexandrom Boleslavínom Vrchovským sa v máji 1839 stretol so zástupcami mladej českej generácie. Na tajnej schôdzke kriticky prehodnotili kollárovský chápanú slovanskú vzájomnosť a prerokovali otázky konkrétnej česko-slovanskej spolupráce. Ako mimoriadne agilný námestník v Ústave reči a literatúry česko-slovanskej Červenák systematicky pripravoval prednášky o histórii Slovanstva (zachovali sa len v odpisoch), zredigoval a vydal *Zprávu o Ústavu slovanském...*, z nemeckého originálu preložil, doplnil a prepracoval dielo *Historie cirkve křesťanské ku potřebám školským i domácim* (1842). Pokiaľ ide o básnickú tvorbu, prejavil sa nevýrazne, a to ódou na Josefa Jungmanna zaradenou do almanachu *City vděčnosti* (1837). Údajne však bol, ako píše Jozef Miloslav

Hurban, „vynikajúcim satirikom-improvizátorom“. (Rukopisná pozostalosť B. P. Červenáka je uložená v Literárnom archíve ŠNK v Martine.) Rozhodne právom možno za najvýznamnejšie Červenákov literárne dielo označiť posmrtné vydanú populárno-náučnú knihu *Zrcadlo Slovenska* (1844). Tvorca v ôsmich kapitolách zosumarizoval základné vlastivedné poznatky o Slovensku, ozrejmil vývin slovenského etnika a jeho národopisné zvláštnosti, otvorene poukázal na aktuálny stav a problémy národného života. Ak raz Slovensko plnohodnotne využije všetok svoj potenciál a hodnoty, stane sa podľa Červenáka „krásnym klenotom Európy“. V poslednej kapitole *Zrcadla* erudovane analyzoval ideológiu maďarského národného hnutia a prejavy maďarizačných tendencií. Svoj vrcholný opus Červenák finalizoval už na smrteľnej posteli. Knižne vyšlo zásluhou editora J. M. Hurbana, ktorý ho doplnil o autorov životopis a rukopisný plán pedagogiky, inšpirovaný Komenského odkazom. Červenák sa v diele zaoberal zásadami edukačného systému a ponúkol viacero zaujímavých i originálnych myšlienok ohľadom ďalšieho rozvoja výchovno-vzdelávacieho procesu.

Zlý zdravotný stav prinútil Benjamína Pravoslava Červenáka ísť bývať k bratovi, ktorý bol učiteľom v maďarskej obci Alsóbodony. Zomrel veľmi mladý, mal iba 25 rokov... Ľudovít Štúr v sugestívnej rozlúčkovej reči na pohrebe vysoko ocenil jeho síce krátku, ale mimoriadne plodnú a bohatú národnokultúrnu činnosť.

Peter CABADAJ

„Pre nás, nanovo sa vyvíjajúcich, je to hrozný zármutoč, keď nám nelútostná smrť vychvacuje z nášho lona mladých mužov, na ktorých duchu malo kvitnúť a dozrievať ovocie na úžitok duchom chudobného ľudu nášho slovenského. Ale tým bolestnejšie je toto naše truchlenie, čím menej je tých, ktorí by v týchto, pre náš ľud nepriaznivých časoch seba zapreli a jemu čím-tým pomôcť sa snažili. Ako po búrke krajina – tak je teraz náš ľud. Medzi takýchto mladých, darmi ducha i srdca hojne nadaných mužov slovenských patrí i Benjamín Pravoslav Červenák, ktorého stratu sme stokrát oželeli a ešte oželieme, lebo až doteraz stále cítime, že ho nemáme. Predsa však sa náš plač nesmie rozhojniť v slzy kviliacej ženy, lebo tento plač vedie k mdlobe citu a srdca, kým bolesť Slovana nemá byť matkou slz a plačov, ale prehĺboká studňa skutkov; z bolesti vychádzajúce skutky sú najkrajšie a najtrvanlivejšie. Nad to všetko u nás má mať práca vyššiu cenu ako život. A tu sa úplne potešíme i v zármutku nad našim drahým Pra-

voslavom, lebo on síce krátko žil, ale mnoho pracoval. Jeho krátky život bol celistvejší než život mnohého sedemdesiatročného vyžilca: bolesť naša teda nech sa zmení v skutok, ktorým by sme mu pomohli k trvanlivejšej pamiatke, spleťúc kvety ním samým vypestované do venca a položiac ich na hrob porastený trávku.

... Nuž, takýto bol náš Pravoslav a takýto nám zostane už naveky. On už k tomu nič nepridá, ale ani svet nebude môcť z toho nič odňať. V tom je jeho duch, jeho podstata, jeho bytosť, čo nám po sebe zanechal; my sa v tom zhladájme, v tom sa počnávajme, to za svoje uznávajme a ním začatú niť ďalej pradme. Lebo z tohto prúdu života všetkých lepších koristí človečenstvo, a v tejto niti, a v tejto reži, a v tomto stavaní žiť budeme naveky. Pokoj prachu tohto peknoduchého Slováka, sláva ale večná na zemi i na nebi ducha jeho.“

(Jozef Miloslav Hurban: Životopis Benjamína Pravoslava Červenáka, úryvok)

TO, ČO ROBÍTE, DETI VIDIA A OPAKUJÚ PO VÁS...

Roman Nepšinský: *MOR. (Povinné čítanie pre všetkých rodičov, ktorým záleží na vlastných deťoch)*. Banská Bystrica, vyd. Signis, 2019. 130 s.

HEDVIGA KUBIŠOVÁ

Kniha Romana Nepšinského vyšla síce už v r. 2019 (vtedy ešte študenta učiteľstva, v súčasnosti už učiteľ), prekvapujúce však je, ako v dnešných dňoch nadobudla aktuálnosť, a to nielen názvom, ale aj svojím posolstvom. V čase vydania autor nemohol ešte tušiť, ako naliehavo sa zvýšia požiadavky na povolanie učiteľa a ako silne doľahne nielen výchovná, ba aj vzdelávacia rola na pleciah rodičov. A to je dôvod, prečo je kniha aktuálnejšia ako v čase vzniku. Pandémia a udalosti posledných mesiacov rigorózne preverujú zvládnutie náročných úloh vo výchove mládeže, s výsledkom nie sme vždy spokojní.

Autor cielene sledoval správanie a uvažovanie 12 – 18 adolescentov/-iek, učiteľov/-iek, ako aj reakcie rodičov v škole a vo svojom bezprostrednom okolí. Dôkladne zvažoval nad žánrom s cieľom svojich príbehov: „Má to byť niečo ako edukačný prostriedok či varovanie, že keď na svoje deti budete kašľať, môžete sa stať kadečo.“ Možno pri/odvážne vstupuje do svedomia rodičov, prirodzene, reakcie boli rôzne: „Si príliš mladý, o živote nič nevieš; Prečo sa staráš, veď to sú moje deti“. Autora však poznámky podobného typu neodradili, minimálny vekový odstup možno dokonca hodnotiť ako pozitívum, dokázal totiž pochopiť recesiú adolescentov. Skvelý pozorovací talent mu pomáha odhaliť príčiny ich poruchového správania, ktoré neraz má korene – čuduj sa svete – v rodine. Hlboký záujem o problematiku, najmä však pevný etický základ bol hlavnou motiváciou autora, čo viedlo k formulovaniu pozoruhodných odporúčaní a záverov. Snaží sa nepôsobiť príliš mentorsky, predkladá skôr námety na uvažovanie rodičom a žiakom, ale aj učiteľom, ktorí sú neraz nútení eliminovať nadmerné požiadavky rodičov, alebo naopak, poukazať na minimálny záujem o dieťa.

Na základe vlastného pozorovania a poznatkov získaných počas štúdia na Filozofickej fakulte UMB v Banskej Bystrici zostavil pätnásť zaujímavých príbehov. Samotné názvy sú lákavé pre tých, ktorí si všimajú správanie mladých a neprestávajú sa diviť nad ich konaním. Pre ilustráciu uvedieme aspoň niektoré: *Nikde nie som doma; Drogy kvôli výkonu; Nešťastná láska, z ktorej mala byť samovražda; Výchova k prázdnote; Nechcem, ale rodičia prikázali; Modlitba dobrých známk* a iné. Štruktúra príbehov je ustálená: živým a sviežim jazykom je napísaný ne/všedný príbeh, ide o situácie z každodenného života – a nemožno si nevšimnúť – niekde sa stala chyba, niekto musel zlyhať, niečo sa zanedbalo. Spravidla nasleduje mávnutie rukou a povzdych: Ach, tá mládež. Autor sa však pokúša poskytnúť návod ako riešiť problémové situácie. O aktuálnosti knihy svedčí zbierka výrokov z poslednej kapitoly – perly z reálnych výpovedí mladistvých, cit.: a) téma holokaustu: Niektorí Židia si to aj zaslúžili, boli to kadejakí úžerníci; c) o útokoch premnožených medvedov na ľudí: Tí ľudia si to zaslúžili, zvieratá tam boli predsa skôr; c) o vyzývavej úprave dievčat: Ale ja už nechcem byť cudná, mám 16 rokov, d) o slabých výsledkoch v škole: A načo sa mám učiť, študentov je málo, na výšku ma musia zobrať a pod. V závere autor vyslovuje poďakovanie svojim pedagógom: > prof. V. Patrášovi, ktorý si ako štylista v predslove knihy (*Život ako balíček kariet*) všima „dekameronské“ riešenia – Tipy na záver, a tiež analytický Doplnok príbehu s konštantným „textovým návěstidlom“ v závere každej časti: „To, čo robíte a hovoríte, deti vidia a opakujú po vás. Nezabúdajte na to“; > ako aj doc. J. Lomenčíkovi, ktorý autora povzbudzoval a pri prezentácii knihy na pôde UMB v Banskej Bystrici s hrdosťou vyzdvihol, že ide o prvú edukačnú publikáciu z pera študenta fakulty, ktorá vyšla tesne pred jeho promóciou.

Ak sa vám zdá názov knihy povedomý, nemýlite sa: r. 2017 vyšla v Slovarte jubilejná reedícia románu *Mor* od Alberta Camusa (70. výročie prvého vydania románu a 60. výročie udelenia Nobelovej ceny tomuto autorovi). Identickosť názvov je zámerná. Zatiaľ čo Camus v knihe zobrazuje desivé šírenie morovej epidémie, Nepšinský s obavami a varovne poukazuje na „mor“ v oblasti sociálnej a výchovnej. Rovnako, ako neželateľne sa šíri pandémia, nekriticky sa šíria aj hoaxy, rastie agresia a rasová xenofóbia, preberajú sa nevhodné modely správania. Na univerzitách sa študujú stovky odborov, rodičovstvo však medzi nimi nie je. Koho môže kniha oslovit? Rodičov, učiteľov i študentov – možno sa spoznajú v niektorom z reálnych protagonistov. Nemajte obavy, kniha nie je nudná – ľudské príbehy sú vždy obohacujúce – a ak vás privedú k sebareflexii, cieľ autora bude splnený.

KNIŽNÝ TIP

nielen od mladých pre mladých
EVA ČULENOVÁ

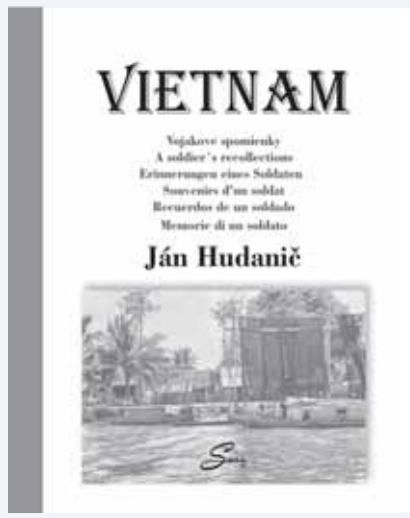
Hoci mám ako čitateľka momentálne fázu „odbornú“ zameranú na ústavné právo a politológiu, do rúk sa mi dostali viaceré zaujímavé diela slovenských autorov, resp. autorov žijúcich na Slovensku, ktoré istotne stoja za povšimnutie a myslím si, že sú schopné obohatiť intelektuálny i emocionálny vnútorný svet milovníkov kníh.

Pred rokom vyšla renomovanej galantskej autorky, rodáčke z považskej obce Brvnište, Anne Jónasovej publikácia *Povesti z horného konca Brvništa*, ktorú ilustroval rodák z tejto obce Jozef Pobočík ml. Obaja autori veľmi dobre poznajú tieto miesta, a tak jeden ich emotívne zachytil vizuálne a autorka, dodržiavaj povestový „jazyk“, sprítomňuje čitateľom známe i menej známe lokálne povesti, rozpráva o vzniku miestnych lokalít (*Čertova skala*), o ľudských osudoch (*Vlačuha*), o čarodejných bytostiach, vodníkoch, černokňazníkoch, ľudovej liečiteľke (*Tutajka*) a pod. Na povestiach je veľmi badateľný ich slovanský pôvod. V súčasnej literatúre je povestový žáner miernejšie zastúpený, preto je táto kniha výborným oživením slovenských národných tradícií a nesporne z nich dáva veľa detskému a mladému čitateľovi.

Zaujímavou je tiež kniha jedného z posledných žijúcich vojakov armády USA Jána Hudaniča, Američana so slovenskými koreňmi žijúceho vo Zvolene, *Vietnam*.

Vojakove spomienky. Už z názvu vyplýva, že autor spomína na hrôzy tejto nespravodlivej vojny, ktorú viedli USA v cudzej krajine v rámci svojich mocenských záujmov. Autor tu zdôrazňuje jej nespravodlivosť a vyjadruje hanbu, ktorú odvtedy pocituje po celý svoj život. Súčasťou knihy sú aj jeho autentické fotografie života vo Vietname v 60. rokoch 20. storočia. Taký Vietnam dnes už neuvidíme. Pre mladých ako stvorené!

Do tretice spomeniem knihu mladej autorky Zuzany Gardoňovej *Dialekt Hornej Marikovej v obradovom zvykosloví*. Je síce odborné, resp. populárno-náučné, ale čitateľ si v ňom nájde veľa veľmi zaujímavých rozprávání miestnych ľudí o tradíciách, zvykoch a obradoch tejto obce v miestnom nárečí. Autorka tým zachovala nielen nárečie, zvyky a tradície, ale aj „dušu“ tejto rázovitej považskej obce.

Volby začiatkom júna 1992 rozhodli o mnohom, ak nie o všetkom

Mílniky slovenskej štátnosti – 4. časť

Marián TKÁČ – Foto: internet, SITA

Leto v roku 1992 robili horúcejším voľby – konali sa po dvoch rokoch 5. a 6. júna a boli posledné v Česko-Slovensku. Zdá sa, že ešte stále „slobodné“, aj keď mnohí tomu nechceli uveriť, do zániku česko-slovenskej federácie chýbalo vtedy už iba necelých sedem mesiacov.

Výzva donovalského Kongresu slovenskej inteligencie (KSI) na vyhlásenie samostatnosti akoby mala istý vplyv aj na volebné výsledky. Po neúspešných rokovaní medzi národnými radami bolo totiž usporiadanie česko-slovenského štátu hlavnou témou plebiscitu.

■ ROZDIELNE PROGRAMY

Volebné programy nielen českých, ale aj slovenských politických strán sa v tejto otázke veľmi líšili. Otvorene za nezávislosť vystupovali Slovenská národná strana (SNS) a Slovenské kresťansko-demokratické hnutie (SKDH), ktoré sa napokon vo voľbách, do ktorých išlo s heslom Dozrel čas, Slovensko, s 3,05-percentným ziskom nepresadilo. Za medzinárodno-právnu subjektivitu bolo Hnutie za demokratické Slovensko (HZDS) a Strana demokratickej ľavice (SDL). Všetci ostatní, predchodcovia dnešných liberálov a sľniečkarov, nechceli ani pomyslieť na voľnejší slovensko-český vzťah, nielen na samostatnosť. Zodpovedalo tomu aj posledné „predvolebné“ hlasovanie o návrhu Deklarácie o zvrchovanosti, ktorý 7. mája 1992 predložil Viliam Oberhauser (SKDH). Okrem neho boli autormi tejto deklarácie jeho spolustraníci Klepáč a Kunc a Prokeš zo SNS. Návrh neprešiel, na jeho prijatie bola potrebná trojpätinová väčšina, ktorú šestnásti „odštiepení“ od KDH spolu so SNS a s HZDS nemali.

■ ROZHODUJÚCE HLASY

Do urien sa vtedy vkladali tri hlasovacie listy: do Slovenskej národnej rady (SNR), do Snemovne ľudu a do Snemovne národov Federálneho zhromaždenia (FZ). Aj keď podľa prieskumov bola väčšina obyvateľov oboch častí Česko-Slovenska proti rozdeleniu štátu, práve voľby napokon rozhodli o jeho rozdelení. Rozhodujúce boli hlasy do národných rád (ktoré sa čoskoro premenovali – SNR na Národnú radu SR, Česká národná rada na Parlament ČR) a do Snemovne národov FZ, kde platil zákaz majorizácie. Česko aj Slovensko tu mali po 75 poslancoch, zatiaľ čo v Snemovni ľudu malo Česko 99 a Slovensko 51 poslancov. Na Slovensku najviac hlasov do všetkých troch snemovni získalo HZDS, v Česku Občianska demokratická strana (ODS), ktorých „štátoprávne programy“ však boli úplne odlišné. Inú budúcnosť „Česko-Slovenska“ chcel slovenský víťaz, inú budúcnosť „Československa“ víťaz český. Už nedohoda na rovnakom jednoslovnom pomenovaní štátu z roka 1990 naznačovala, že ani miera povolebnej dohody o budúcnosti spoločného štátu nebude veľká.

Vo voľbách do SNR získalo HZDS 74 mandátov, SDL 29, KDH 18, SNS 15 a maďarská koalícia 14 mandátov. To znamenalo, že strany, ktoré mali vo svojom programe ako minimálnu požiadavku „medzinárodnoprávnu subjektivitu Slovenska“ získali (vrátane strán, ktoré sa do parlamentu nedostali) 63,6 percenta hlasov. Hoci sa teda referendum o samostatnosti nekonalo, tak ako sa nekonalo ani v roku 1918, toto číslo znamenalo, že občania Slovenska väčšinovo – takmer dve tretiny z nich – hlasovali za medzinárodnoprávnu subjektivitu Slovenska ako predpoklad samostatnosti.

■ ROKOVANIA VÍŤAZOV

Rokovania medzi volebnými víťazmi Vladimírom Mečiarom a Václavom Klausom sa začali v Brne už 8. júna. O tri dni sa uskutočnilo druhé

Historické hlasovanie za Deklaráciu SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky sa navždy zapíše do dejín Slovákov. Na fotografii vtedajší predseda parlamentu Ivan Gašparovič (vľavo) a predseda vlády Vladimír Mečiar.

rokovanie a 17. júna tretie. Na ňom sa dospelo k názoru, že federácia je na dlhší čas neudržateľná. To bol dôvod, prečo Klaus odmietol funkciu premiéra povereného zostavením federálnej vlády. A dohodol sa s Mečiarom o zostavení vlády ČSFR s dočasným mandátom. Po štvrtej bratislavskej schôdzke, ktorá sa konala 20. júna, už obaja pripustili možnosť zániku Česko-Slovenska. Akési súštie, v ktorom by obe jeho časti disponovali medzinárodnou subjektivitou, Česi odmietli. Účastník rozhovorov Augustín M. Húška sa vyjadril, že „pre Čechov bola naša predstava rovnosti neprijateľná“.

„Federácia je stratená a podľa HZDS je i spoločný štát stratený,“ lamentoval Klaus, ktorý 19. júna slávil päťdesiate prvé narodeniny a od HZDS dostal fľašu borovičky. Pod reakciou HZDS myslel zrejme postoje Michala Kováča a najmä Augustína M. Húšku. Toho dokonca – údajne po Klausovej „nevoľnosti“ – chcela česká delegácia vylúčiť z rokovania. Jediným prienikom oboch strán sa stal rozpad spoločného štátu. K inej dohode nedošlo. Budúci prezident Kováč dodatočne povedal, že „boli presvedčení, že ešte nie sme na samostatnosť dostatočne pripravení. Požiadavku konfederácie sme si však dali do volebného programu v roku 1992 s vedomím, že to bude len na štyri roky“.

■ O BUDÚCNOSTI ŠTÁTU

Lenže nediskutovalo sa len medzi predstaviteľmi strán. Debatovalo sa vtedy úplne otvorene aj v médiách, slobodu slova ešte neobmedzoval nikto. A tak sa autor textu spolu s Dušanom Slobodníkom ocitol 21. júna na Kavčích horách, v pražskom sídle televízie, v relácii Co týden dal. Moderátormi boli Otakar Černý a Zuzana Bubílková (vtedy ešte Slovenka, čoskoro už Češka). Téma: budúcnosť štátu. Pokojný výklad slovenských zámerov ocenili aj českí diváci: „Slováci nie sú proti Čechom, sú len za Slovensko a po osamostatnení budeme spolu s Čechmi silnejší, dovedna budeme mať v Európe i vo svete dva hlasy.“

Počas cesty z Prahy sa zastavili v motoreste Devět křížův a Slobodník horekoval, prečo len bol taký ostrý v diskusii, a že „čo mu na to povie starý“ (Mečiar). Asi mu nepovedal nič, mal iné starosti. Deň predtým sa skončilo v Bratislave štvrté rokovanie HZDS a ODS a o dva dni, 23. júna, sa konala ustanovujúca schôdza SNR,

ktorej predsedom sa stal Ivan Gašparovič. A na ďalší deň schválili vládu na čele s Mečiarom, v ktorej post ministra kultúry obsadil práve Slobodník.

Druhého júla vymenovali dočasnú federálnu vládu na čele s Janom Stráským, pričom išlo prvý a posledný raz v histórii o vládu s paritným zastúpením Slovákov a Čechov. A u nás sa konečne začali zanedbané prípravy na štátnu samostatnosť vrátane zriadenia inštitúcií, ktoré dovtedy chýbali. Bolo jasné, že slovensko-české manželstvo sa končí a bolo treba chystať „vlastnú posteľ“.

■ DEKLARÁCIA O ZVRCHOVANOSTI

Počas rozbehnutých slovensko-českých rokovaní rozhodlo politické grémium SNR, že sa bude schvaľovať Deklarácia o zvrchovanosti. Pätnásteho júla uverejnil denník Koridor Návrh Deklarácie o štátnej zvrchovanosti Slovenskej republiky, ktorý pripravil KSI a podpísali ho hovorcovia Roman Kaliský, Drahoš Machala a Marián Tkáč. Konečné znenie deklarácie, ktoré potom schválil parlament, upravili spisovatelia Ivan Hudec s Petrom Jarošom. Sedemnásteho júla na treťom zasadnutí SNR, zhruba šesť týždňov po parlamentných voľbách, sa teda hlasovalo o deklarácii.

Myšlienka deklarácie sa objavila už na začiatku roka 1991. Prvý jej návrh pripravili národne orientované iniciatívy a spolky a začiatkom marca 1991 ho verejne prezentoval Jozef Magala, ktorý počas prvej Ficovej vlády viedol SIS. V Bratislave sa 11. marca 1991 konal veľký míting, na ktorom ohnivo rečnil Roman Kaliský, prvý podpredseda Matice. Niekoľko desaťtisícové zhromaždenie prijalo memorandum: „Vedomí si historického významu dnešnej chvíle vyjadrujeme podporu iniciatívam smerujúcim k dotvoreniu slovenskej národnej štátnosti. Žiadame SNR, aby v duchu prirodzeného práva národov na sebaurčenie bezodkladne prijala a vyhlásila Deklaráciu o štátnej zvrchovanosti SR. Žiadame SNR a vládu SR, aby pristúpili k príprave Ústavy Slovenskej republiky ako k ústave zvrchovaného štátu, ktorý na základe štátnej zmluvy môže samostatne a slobodne uzavrieť vzťahy s inými štátmi.“

■ PIATA KOLÓNA

Proti vystúpila už 12. marca 1991 v Kultúrnom živote známa skupina intelektuálov – „piata kolóna“: „Suverenita národa je predovšetkým kategória ducha. Má najlepšie podmienky v pluralitnej demokracii, otvorenej

svetu. Myšlienka mystickej národnej jednoty, stelesnená v paternalistickom národnom štáte, vedie každú spoločnosť koncom XX. storočia k izolácii, teda opačným smerom. Sme presvedčení, že pre budúcnosť Slovenska je prvoradé rozvíjanie občianskych a ľudských práv.“ V reakcii na snahu pronárodných síl vyhlásiť zvrchovanosť a štátnu samostatnosť Slovenska sa sformovalo hnutie „federalistov“ za spoločný štát. Organizovalo petičné akcie, prichádzalo s vlastnými deklaráciami, spolupracovalo s pražským centrom. Mená niektorých z nich sme uverejnili v 2. časti nášho seriálu.

■ ZVONENIE ZVONOV

Na „deklaračnom“ rokovaní SNR sa zúčastnili aj predstavitelia FZ a vlády ČSFR i cirkevní hodnostári. Arcibiskup Ján Sokol sledoval hlasovanie priamo v budove SNR a už dva dni predtým vydal túto písomnú inštrukciu: „V piatok 17. 7. 1992 po vyhlásení deklarácie treba o 19-tej hodine zvonit päť minút.“ Zvonilo sa a následne katolícki biskupi prijali podporné vyhlásenie. Ich postoj bol teda úplne iný ako „kresťanského“ KDH. V deň hlasovania o zvrchovanosti poslancový klub KDH ústami Františka Mikloška (ten už vtedy kotvil v KDH) navrhol, aby SNR vyhlásila referendum o vystúpení Slovenska zo zväzku ČSFR. Návrh neprešiel.

■ TISÍCROČNÉ ČAKANIE

Poslanci hlasovali menovite po tom, čo predseda SNR Ivan Gašparovič prečítal meno poslanca. Z prítomných 147 hlasovalo 113 za návrh, 24 bolo proti a 10 sa zdržalo hlasovania. Proti boli poslanci KDH a maďarského Spolužitia. Deklaráciu teda prijala ústavná väčšina. Mečiar označil jej prijatie za kvalitatívny zlom, na ktorý Slováci čakali vyše tisíc rokov. Mal pravdu. Akoby práve uplynulo tisíc rokov, prorokovaných Metodom Svätoplukom tri dni pred jeho smrťou: „Ži podľa Svätého písma a nevyháňaj mojich žiakov, inak na tisíc rokov sa staneš podnájomníkom vo vlastnom dome!“ Po schválení odovzdal Mečiar jeden jej exemplár dokumentu predsedovi Matice slovenskej Markušovi a druhý predsedovi Svetového kongresu Slovákov Mariánovi Šťastnému. Potom vyšli Mečiar a Gašparovič na balkón starej budovy SNR – zhodou okolností zo sály, kde 14. marca 1939 vyhlásili Slovenský štát. Pred budovou čakali stovky občanov. V tom čase opúšťali budovu poslanci KDH. „Nechajte ich pokojne odísť, pretože odchádzajú do minulosti,“ vyzval premiér zhromaždených.

■ FESTIVAL MLÁDEŽE

Keďže 30. júna 1992 zrušila Mečiarova vláda funkcie námestníkov ministrov, ktorých nahradili štátni tajomníci, stal sa autor textu poradcom ministra financií Júliusa Tótha a toho zastupoval na matičnom svetovom festivale slovenskej mládeže v Martine práve v čase vyhlásenia zvrchovanosti. Podpisoval knihu Národ bez peňazí, a šampanské doslova tieklo z plaťonov. Na oslavu schválenia deklarácie boli večer na mnohých miestach zapálené Vatry zvrchovanosti. Táto myšlienka skrsla v redakcii Slovenských národných novín, konkrétne v hlave Petra Štrelingera. Najväčší z ohňov horel na Krahuliach. Prítomná bola aj Mečiarova matka, nie však Mečiar. Minister hospodárstva Černák „ťahal gaštany z ohňa“ – prečítal svoj pripravený prejav s tým, že je to reč Vladimíra Mečiara.

■ URAZENÍ ČESI

Prvá reakcia na českej strane bola „urazená“: „Hovorí sa tam o Európe, o svete, ale nie o Československu a slovo český, česká, české sa tam vôbec nevyskytuje,“ takto sa vyjadril Klaus a upozorňoval: „Vývodzujeme z toho patričné závery.“ O štyri dni informoval na tlačovke, že jeho vláda práve „niekoľko hodín pripomienkovala prvý návrh téz českej ústavy“. A Václav Havel na Benešov spôsob oznámil, že odstupuje z funkcie prezidenta ČSFR:

„Nemôžem niesť zodpovednosť za vývoj, na ktorý prestávam mať vplyv,“ napísal v abdikáčnom liste len pár hodín po vyhlásení deklarácie. Právomoci prezidenta prevzala federálna vláda. Už prv, 3. júla, nezvolilo Havla za prezidenta FZ na základe postoja slovenských poslancov. A tak muž, ktorý chcel 25. októbra 1990 nastražiť Slovákov: „Kdyby se Československo rozpadlo, ocitli by jsme se v pozici největšího komplikátora nového evropského uspořádání,“ sa už v ďalších kolách na voľbách nezúčastnil –, lebo neprišiel Soroš?

■ DELENIE A ÚSTAVA

Na stretnutí HZDS a ODS 22. júla 1992 v Bratislave sa začalo rokovať o tom, ako spoločný štát rozdeliť. Aby potom slovensko-české rokovania vyvrcholili vo vile Tugendhat v Brne 26. augusta 1992. Celú republiku obletela fotka, na ktorej pod košatým platanom v záhrade vily debatujú medzi štyrmi očami Mečiar s Klausom. Keď sa autor textu po rokoch spýtal Mečiara, o čom tam hovorili, prižmúril oči a vychrlil zo seba: „Klaus sa ma spýtal, tak čo, Vlado, roztneť to? A ja na to: Spoločný štát nemá budúcnosť, keď to neurobíme my, urobí to iní, a môže pri tom tieť aj krv. Urobme to my!“ A tak padlo definitívne politické rozhodnutie o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky od 1. januára 1993.

V tom čase už začal slovenský zákonodarný zbor rokovať o definitívnom znení slovenskej ústavy. Na jej prípravu sa vystriedalo viacero komisií SNR. Prvú komisiu pod vedením Karola Planka schválilo Predsedníctvo SNR už 8. februára 1990. Jej činnosť ukončil 12. júla 1990 nový predseda SNR František Mikloško. Vyslovil aj autorovi „úprimnú vďaka za záslužnú a obetavú prácu, ktorú vykonal pri príprave prvej pracovnej verzie návrhu Ústavy SR“. V decembri 1991 prebehla verejná diskusia k variantnému návrhu ústavy, ktorý pripravila legislatíva SNR. Dá sa povedať, že schválený text slovenskej ústavy bol kolektívnym dielom, no mal aj svojich konkrétnych spoluautorov. V polovici júna 1992 sa stretli a tri týždne pracovali vo vládnej vile v Trenčianskych Tepliciach právnici Milan Čič a Milan Sečan (oba HZDS) a Ľubomír Fogaš (SDL). Na práci sa zúčastňovali tiež Jozef Moravčík (HZDS) a Milan Janičina (SNS) a aj Ivan Gašparovič (HZDS). Štefan Grman z Úradu vlády zabezpečoval legislatívno-technickú stránku. Po tom, čo sa Milan Čič stal vicepremiérom federálnej vlády, práce na odôvodnení ústavy koordinovala Katarína Tóthová (HZDS). Do prác zasahoval aj premiér Mečiar.

SNR ju prijala 1. septembra 1992 na piatej schôdzi o 22.26 hodine. Zo 134 prítomných poslancov hlasovalo za 114, proti boli šestnásti a štyria sa zdržali. Tesne pred hlasovaním opustili sálu poslanci maďarskej koalície. Ústavu slávnostne podpísali 3. septembra 1992 v Rytierskej sieni na Bratislavskom hrade Ivan Gašparovič a Vladimír Mečiar. V Zbierke zákonov bola vyhlásená 1. októbra 1992 pod číslom 460/1992, účinnosť nadobudla 1. októbra 1992, s výnimkou niektorých ustanovení, ktoré nadobudli účinnosť 1. januára 1993. Do platnosti vstúpil aj nový názov slovenského parlamentu – Národná rada Slovenskej republiky (NR SR).

Škoda len, že sa tieto akty neudiali 19. septembra vo výročný deň vyhlásenia slovenskej „neodvislosti na Maďarsku“ Ľudovítom Štúrom na Myjave 19. septembra 1848. Mohol to byť vskutku slovenský Deň nezávislosti ako hrom. Spojila by sa v ňom slovenská prítomnosť s minulosťou tak mocne, že by pretrvala do budúcnosti. Najdôležitejší slovenský štátny sviatok by tak nebol cez školské prázdniny, ale v devätnástom septembrovom dni. Nie, my sme sa nenaucili spoznať význam symbolov.

Košice majú vhodné akademické zázemie od konca šesťdesiatych rokov

Dve ekonomické fakulty v metropole východu

Štefan SAMSON – Foto: internet; portál VŠ

Po roku 1945 v oslobodenej republike nemalo Slovensko vysokoškolské vzdelávacie inštitúcie v miere, v akej ich potrebovalo. Nemalo ich ani východné Slovensko. Vznikali postupom času. V Košiciach sa otvorila lekárska fakulta, vznikla veterinárna fakulta a v roku 1952 Vysoká škola technická.

V tejto časti spoločného štátu absentovalo vysokoškolské ekonomické vzdelávanie. Východ Slovenska ho nutne potreboval a dožadoval sa ho. Dočkal sa ho až po roku 1968. V tom období aj bratislavská VŠE si uvedomila a pochopila, že aj pre ňu bude dobré, ak rozšíri vysokoškolské ekonomické vzdelávanie aj na východné Slovensko.

■ POŽIADAVKA REALITOU

Požiadavka na takúto vzdelávanie sa postupne stala realitou. V školskom roku 1969/1970 vzniklo v Košiciach Detašované pracovisko – pobočka Národohospodárskej fakulty Vysokej školy ekonomickej v Bratislave. Vynútili si ho potreby Východoslovenského kraja a celospoločenský záujem východného Slovenska. K jeho vzniku pomohla Katedra ekonómie na Vysokej škole technickej v Košiciach. Z Národohospodárskej fakulty VŠE v Bratislave to bol najmä prof. Ing. Július Pázmán. Podporoval vznik vysokoškolského ekonomického štúdia nielen ako potrebu východného Slovenska, ale ako potrebu celoslovenskú. Z detašovaného pracoviska a pobočky Národohospodárskej fakulty VŠE v Bratislave (dnes Ekonomickej univerzity) sa postupne sformovala samostatná Podnikohospodárska fakulta. Myšlienka dostať ju do zväzku fakúlt VŠT v Košiciach, aj keď bola nádejná, sa neuskutočnila. Podnikohospodárska fakulta v Košiciach ako samostatná fakulta ďalej patrí pod gesciu Ekonomickej univerzity v Bratislave.

Vysoká škola technická v Košiciach sa dočkala svojej vlastnej ekonomickej fakulty až po roku 1990. Vznikla na návrh rektora košickej Technickej univerzity (TU) a odporúčania vedeckej rady TU. Schválil ju jej akademický

Študenti sú na svoju ekonomickú fakultu patrične hrdí.

senát rozhodnutím č. 45/92 8. júla 1992 s účinnosťou od 1. septembra 1992. Vznik fakulty vychádzal najmä z potrieb hospodárskej praxe východného Slovenska a z prebiehajúcich začiatkov transformačného procesu slovenskej ekonomiky. Jej vznik podporil rastúci dopyt po odborníkoch z oblasti financovania a bankovníctva, verejnej správy a regionálneho rozvoja, riadenia a marketingu. K jej vzniku prispela aj potreba uplatňovania rastúcich aplikácií moderných technologických informácií.

Odborná profilácia fakulty sa v prvom období svojho vývoja postupne vykrystalizovala najmä do študijného programu Financie, bankovníctvo a investovanie. Tridsať rokov jej existencie a dosahované výsledky v oblasti vzdelávania, vedy, výskumu a publikačnej činnosti hovoria o jej úspešnom priebehu.

■ NAPREDOVANIE FAKULTY

V polovici roka 1997 priznalo Ministerstvo školstva SR fakulte právo

konať štátne skúšky v inžinierskom štúdiu schváleného študijného programu. V roku 2007 získala fakulta akreditáciu na doktorandské štúdium v odbore financie. Na jej základe mohla fakulta od roka 2011 vykonávať habilitačné a inauguračné konanie a vymenovávať docentov a profesorov v študijnom odbore financie, bankovníctvo a investovanie.

Fakulta z roka na rok napredovala vo vzdelávaní, ale aj v oblasti výskumu a vedy. Organizovala medzinárodné konferencie, rozvinula medzinárodné styky so zahraničnými ekonomickými fakultami. Už po desiatich rokoch pôsobenia sa stala jednou z najúspešnejších fakúlt na Slovensku v počte medzinárodných projektov vrátane európskych výskumných projektov 5. a 6. rámcového programu. Po úspešnej akreditácii v roku 2005 začala uskutočňovať aj svoj druhý študijný program Verejná správa a regionálny rozvoj a časom sa vyprofilovala na tri hlavné vedeckovýskumné smery – financovanie, ban-

kovníctvo a investovanie, regionálny rozvoj a hospodárska informatika. Popri vlastných študijných programoch sa fakulta podieľa aj na zabezpečovaní študijného programu Hospodársky informatik, ktorý je v prvom, druhom a treťom stupni štúdia akreditovaný na Fakulte elektrotechniky a informatiky na Technickej univerzite.

■ PRVENSTVO V RANKINGU

Za dve desaťročia existencie, v rokoch 2011 – 2012, získala fakulta v rankingovom hodnotení fakúlt slovenských vysokých škôl agentúrou ARRA prvé miesto medzi slovenskými fakultami v skupine ekonomických vied. Byť v hodnotení prvou, najlepšou ekonomickou fakultou je iste chvályhodné. Neznamená to však, že už nebolo čo zlepšovať a skvalitňovať.

Počas tridsaťročnej existencie má fakulta vysokú kvalitatívnu úroveň vo vzdelávacom procese, vo výskume a vede, porovnateľnú aj so staršími existujúcimi zahraničnými ekonomickými fakultami. Priťažlivou ju robí viacero skutočností. Na štúdium sú prijímaní uchádzači na základe náročnej prijímacej písomnej skúšky z gymnaziálnej matematiky a cudzieho jazyka – anglického, nemeckého alebo francúzskeho. Počet prijímaných študentov do prvého ročníka bakalárskeho štúdia nie je veľký, pohybuje sa okolo sto až stopäťdesiat uchádzačov. Záujem o štúdium na fakulte niekoľkonásobne prevyšuje počet prijímaných. Absolventi bakalárskeho štúdia môžu pokračovať v inžinierskom štúdiu na základe dobrých výsledkov ukončenia bakalárskeho štúdia. Prednášky a cvičenia predmetov sú okrem slovenčiny v anglickom, nemeckom a vo francúzskom jazyku. Fakulta využíva moderné vyučovacie metódy, laboratória, pod-

nikateľské, marketingové a investičné hry. Využíva tiež súťaže o ceny najlepších prác študentov v spolupráci s bankami a inými odbornými partnermi. Každý absolvent inžinierskeho štúdia je povinný vykonať počas štúdia štátnu odbornú skúšku z cudzieho jazyka. Na fakulte prednášajú zahraniční profesori. Študenti môžu získať dvojité diplom ukončenia štúdia – slovensko-anglický a slovensko-francúzsky. Úbytok študentov počas štúdia je aj vzhľadom na náročnú prijímaciu skúšku relatívne nízky. Absolventi fakulty nemajú problémy so zamestnaním. Ich konkurenčnou výhodou je spojenie ich ekonomického vzdelania so znalosťami informačných technológií a cudzích jazykov.

■ MEDZINÁRODNÉ POVEDOMIE

V odbornej komunite je fakulta známa bohatou medzinárodnou spolupracou a relatívne veľkým počtom vedeckovýskumných projektov. V rámci programu Erasmus s finančnou podporou Európskej únie majú študenti možnosť študovať jeden semester na zahraničných univerzitách. Fakulta má podpísané bilaterálne dohody s vyše dvadsiatimi univerzitami o výmene študentov a pedagógov. Významná je účasť fakulty na riešení vedeckovýskumných projektov rámcového programu Európskej únie. Úspešná je tiež na vzdelávacích, komunitných, regionálnych a rozvojových projektoch. Výsledky vedeckovýskumnej činnosti publikuje v medzinárodných časopisoch, v zborníkoch a prezentuje sa nimi na medzinárodných konferenciách.

Fakultu nereprezentuje len jej vzdelávacia a vedeckovýskumná práca na akademickom pôde. V bezprostrednom kontakte je s mestom, regiónom a východným Slovenskom. Pomáha im na poli ekonomického, kultúrneho i spoločenského rozvoja. Výsledky práce tridsiatich rokov pôsobenia Ekonomickej fakulty na Technickej univerzite v Košiciach jasne hovoria o jej úspešnosti. Poprajme jej úspechy aj do ďalších budúcich rokov.

(Autor príspevku bol pri vzniku obidvoch ekonomických fakúlt, pôsobil na nich a od roku 2005 je emeritným profesorom Ekonomickej fakulty TU v Košiciach.)

Technická univerzita v Košiciach má sedemdesiat rokov

Alma mater vo veku dospelovania

Štefan SAMSON – Foto: internet

Ak má človek sedemdesiat, zvykneme o ňom vraviť, že už je senior. Mať sedem krížikov na krku je už dôchodcovský vek. Pri vzdelávacej inštitúcii, akou je vysoká škola, to nie je až tak veľa, skôr by sme povedali, že počet jej rokov je skromný. Azda by sme sa zhodli a nazvali takýto vek ako pokročilý mládežnícky alebo ako vek začínajúceho dospelovania...

Takáto dospelávajúca je aj sedemdesiatročná Technická univerzita v Košiciach. Vznikla vládny nariadením z 8. júla 1952 č. 300/ Zb. ako Vysoká škola technická (VŠT) s tromi fakultami – baníckou, hutníckou a fakultou ťažkého strojárstva, pričom posledné dve boli nové. Vytvárali a proflovali sa svojimi študijnými odbormi od prvých ročníkov štúdia. Banícka fakulta prišla zo Slovenskej vysokej školy technickej v Bratislave už vyprofilovaná. Na novovzniknutú vysokú školu v Košiciach prišli z Bratislavy aj študenti jej prvých dvoch ročníkov a v metropole východu pokračovali v štúdiu.

■ TRISTOROČNÉ KORENE

Históriu vzdelávania a korene vzniku Vysokej školy technickej v Košiciach môžeme posunúť o niekoľko storočí k Universitas Cassoviensis, založenej v roku 1660. Vysoká škola technická v Košiciach baníckou a hutníckou fakultou nadväzovala aj na Banskú akadémiu v Banskej Štiavnici, ktorú v roku 1762 založila cisárovná Mária Terézia. Vysoká škola technická v Košiciach z roka 1952 mala predchodkyňu i vo Vysokej škole technickej Dr. Milana

Rastislava Štefánika v Košiciach. Zriadili ju zákonom 170 Zb. z. a n. 25. júna 1937. V roku 1938 bol vymenovaný profesorský zbor. Na jej prvej vedeckej rade zvolili aj jej prvého rektora. Stal sa ním známy matematik profesor RNDr. Juraj Hronec. Vysokej škole technickej Dr. M. R. Štefánika osud v Košiciach neprial. Na základe výsledkov Viedenskej arbitráže v roku 1938 horthyovské Maďarsko okupovalo časť južného a východného Slovenska a v ňom aj Košice. Vyučovať sa malo začať v školskom roku 1938/1939. Do prvého ročníka bolo prijatých a zapísaných okolo sto študentov. Pre okupáciu sa vyučovanie nezačalo. Vysoká škola sa presťahovala z Košíc do Prešova. Krátko na to do Turčianskeho Svätého Martina, kde vyučovanie trvalo iba jeden školský rok. Ten ďalší už bol v Bratislave. Súčasná bratislavská Slovenská technická univerzita sa vlastne zrodila a má začiatky v Košiciach – vo Vysokej škole technickej Dr. M. R. Štefánika.

■ POVOJNOVÝ ROZVOJ

Metropola východu a celé východné Slovensko sa tak svojho technického vysokého školstva doč-

kali po druhej svetovej vojne až v roku 1952. Prvým rektorom sa stal profesor Ing. František Kámen. Na vysokej škole si postupne formoval zbor pedagógov a akademických funkcionárov. Viacerí z nich prišli z hospodárskej praxe a boli s praxou spojení. Nemálo z nich bolo z Česka a Moravy. Škola sa budovala personálne i materiálne. Vytvárali sa nové priestory na vyučovanie, nové laboratória na výskum a vedu, stavali sa byty a ubytovne pre zamestnancov školy. Vysoká škola rástla a zveľaďovala sa kvantitatívne i kvalitatívne svojej činnosti. Dosahovanými výsledkami vo vzdelávaní, vede, výskume a v publikačnej činnosti sa postupne stala významnou vzdelávacou a vedeckou inštitúciou. Rástla a rozširovala sa aj zriaďovaním nových fakúlt. V roku 1969 vznikla Elektrotechnická fakulta. Jej zárodky vznikali a vytvárali sa v už existujúcej Strojníckej fakulte. V roku 1976 začala činnosť Stavebná fakulta. Zriadila sa príspevom personálneho zabezpečenia, najmä Strojníckou a Baníckou fakultou. V deväťdesiatych rokoch minulého storočia mala už VŠT Košice päť fakúlt. Bola kon-

solidovanou stabilnou vysokou školou. Svojou úrovňou a pôsobením presiahla záujmy regiónu, stala sa významnou celoštátnou vzdelávacou a vedeckovýskumnou inštitúciou. Nadviazala spoluprácu so zahraničnými vysokými školami a začala ju rozvíjať.

■ NOVÉ POMENOVANIE

V roku 1991 schválila Národná rada Slovenskej republiky zmenu názvu Vysoká škola technická v Košiciach na Technickú univerzitu v Košiciach. Zmena názvu nebola len formálna záležitosť. Vyjadrovala jej vysokú odbornú úroveň vzdelávania a vedeckovýskumnej práce a jej výsledkov. Stala sa tak prvou technickou univerzitou na Slovensku. Vedenie Technickej univerzity sa usilovalo rozšíriť univerzitu o ďalšie technické, ekonomické a humanitné odbory štúdia. V roku 1992 vznikla Fakulta odborných štúdií, neskôr premenovaná na Fakultu výrobných technológií so sídlom v Prešove. Aj za podpory zahraničných univerzít bola v roku 1992 zriadená samostatná Ekonomická fakulta pôsobiaca v rámci Technickej univerzity. Rok 1998 bol začiatkom na

vytvorenie a zabezpečenie pôsobenia Fakulty umenia. V roku 2006 vznikla a začala činnosť Letecká fakulta. Technická univerzita v Košiciach smá zásluhu aj na zriadení Prírodovedeckej fakulty v rámci Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Tá vznikla najmä vďaka podpore a zásluhám kateder matematiky, chémie a katedry fyziky na Technickej univerzite. V súčasnosti má Technická univerzita v Košiciach deväť fakúlt. Je nielen významnou regionálnou, celoštátnou, ale aj zahraničnými univerzitami uznávanou vedeckou, výskumnou a vzdelávacou vysokoškolskou univerzitnou inštitúciou. Zamestnáva okolo 1 700 zamestnancov. Pôsobí na nej vyše 350 profesorov a docentov. V jej laboratóriách, vo vede a výskume pracuje okolo 250 pracovníkov. Študuje na nej približne 1300 doktorandov a vyše 15-tisíc študentov. Dnes je univerzita úrovňou vzdelávania a výsledkami výskumu a vedy známa a oceňovaná nielen na Slovensku, ale aj v zahraničí.

(Autor príspevku bol pri vzniku TU Košice a pôsobil v nej pol storočie.)

Matičná tlačiareň patrí medzi najvýznamnejšie v Európe

Výnimočné knihy z NEOGRAFIE

Nie je veľa takých, čo vedia, že martinská tlačiareň NEOGRAFIA je jedným z najväčších výrobcov kníh v Európe. Napríklad za rok 2021 opustilo brány tlačiarne vyše dvadsať miliónov výtlačkov kníh, z toho vyše 6,3 milióna kníh bolo v tvrdých väzbách.

Výroba kníh predstavuje v súčasnosti vyše sedemdesiat percent celkovej produkcie tlačiarne. Drvivá väčšina – vyše deväťdesiat percent z tohto množstva – putuje na export pre zahraničných vydavateľov, najmä do nemecky hovoriacich krajín. To samo osebe svedčí o mimoriadnej kvalite neografickej produkcie, veď nemecký trh je, pokiaľ ide o kvalitu, osobitne náročný. Ešte významnejším indikátorom kvality je skutočnosť, že zahraniční zákazníci často zadávajú do NEOGRAFIE výrobu veľkých a osobitne náročných publikácií.

Takou bolo povedzme faksimilné vydanie prvej tlačenej knihy sveta – Gutenbergovej Biblie z roka 1454. Bola to kniha, ktorá zmenila svet, keďže bola prvým výsledkom epochálneho Gutenbergovho vynálezu – knihtače pohyblivým kovovým písmom – a odštartovala vek masového šírenia informácií tlačou.

V roku 2018 vytlačila NEOGRAFIA pre nemecké vydavateľstvo TASCHEN výnimočnú knihu THE GUTENBERG BIBLE OF 1454. Ide o faksimilné dvojväzbové vydanie (v niekoľkých jazykových mutáciách) jedného z mála zachovaných kompletných latinských originálov Gutenbergovej Biblie na svete, uloženého v Göttingenskej knižnici. Je to jedna z najcennejších kníh na svete, zapísaná do zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Faksimile s rozmermi 23,5 krát 33 cm obsahuje verné, špeciálnou technológiou vytvorené kópie všetkých 1 282 strán originálnej knihy a sprievodný text, ktorý napísal Stephan Füssel, predseda Gutenbergovej spoločnosti. Za túto publikáciu získala NEOGRAFIA aj prestížne ocenenie Zlatá pečať 2018 v rámci súboru tlačovín s netradičným spracovaním.

Ďalším významným milníkom

moderných dejín Európy bolo päťsté výročie úmrtia Leonarda Da Vinciho, ktoré si kultúrny svet pripomína v roku 2019. NEOGRAFIA k tomuto výročiu prispela tlačou publikácie LEONARDO. THE COMPLETE PAINTINGS AND DRAWINGS, tiež pre vydavateľstvo TASCHEN. Ako naznačuje názov, kniha s rozmermi 21 krát 26 cm a s rozsahom 704 strán podáva vysoko kvalitné reprodukcie a katalóg všetkých známych (dochovaných aj stratených) výtvarných diel famózneho talianskeho génia, umelca a mysliteľa.

Rozmermi a netradičným spracovaním vyniká aj ďalšia výnimočná kniha pre vydavateľstvo TASCHEN – Rem Koolhaas: ELEMENTS OF ARCHITECTURE (2018). Má úctyhodný rozsah 2 528 strán, hrúbku vyše osem centimetrov, rozmery 20 krát 25,5 cm a váži vyše 3,5 kilogramu. Väzba sa uskutočnila špeciálnou technológiou s delným knižným chrbtom. Kniha obsahuje niekoľko esejí a rozhovorov o architektúre z pera prestížnych odborníkov.

Najväčšou knihou, ktorú NEOGRAFIA vo svojej histórii vytlačila, bola v roku 2017 publikácia Feyenoord Rotterdam – De Grootste. Táto kniha v tvrdej väzbe má rozmery 52 krát 52 cm, hrúbku 18,5 cm a hmotnosť vyše 25 kilogramov! Väzba sa realizovala v špecializovanej knižnici v Taliansku. Kniha v náklade tisíc kusov je prestížnou publikáciou holandského futbalového veľkoklubu a výnimočným zberateľským kúskom.

Ďalšou zberateľskou lahôdkou pre športových fanúšikov je kniha ENGLAND RUGBY – 150 YEARS (2021). Ilustrovaná história anglického ragby vznikla pri príležitosti osláv 150. výročia anglickej Rugby Football Union. Kniha v štýlovom

knižnom puzdre rozpráva kompletný príbeh od prvého medzinárodného zápasu proti Škótsku v roku 1871 až do súčasnosti.

Pravdaže, na výpočet všetkých výnimočných knižných publikácií, ktoré sa v NEOGRAFII tlačili za ostatné roky, by nestačil ani seriál článkov. Dodajme ešte, že sa medzi nimi nájdu aj také, ktoré prezentujú zahraničným čitateľom slovenské pozoruhodnosti. Napríklad publikácia THE BLOODY SONNETS (LIC 2018), ktorá podáva výnimočné básnické dielo P. O. Hviezdoslava Krvavé sonety v anglickom preklade irského spisovateľa Johna Minahanea, s ilustráciami Dušana Kállaya. Kniha získala ocenenie v súťaži Najkrajšie knihy Slovenska aj Zlatú pečať za excelentné polygrafické spracovanie.

Každoročne získava NEOGRAFIA viacero ocenení v prestížnej súťaži Zlatá pečať, ktorú organizuje Zväz polygrafie na Slovensku a ktorej predmetom je hodnotenie kvality polygrafického spracovania rôznych typov tlačovín – knihy, časopisy, katalógy a i.

Ďalšie ocenenia pochádzajú zo súťaže Najkrajšie knihy Slovenska. Túto súťaž organizuje Ministerstvo kultúry SR a jedna z cien sa udeľuje tlačiarňam za výnimočné polygrafické spracovanie. NEOGRAFIA cenu získala napríklad aj minulý rok za tlač tretieho dielu publikácie Ľubomíra Longuera Úžitková grafika na Slovensku po roku 1918 (vyd. SLOVART).

Dodajme ešte, že medzi dvadsiatkou každoročne vyhlasovaných Najkrajších kníh Slovenska sa za ostatné roky ocitlo aj niekoľko publikácií Vydavateľstva Matice slovenskej tlačených v NEOGRAFII – napríklad povestové zbierky Povesti z Polany a Podpolania a Povesti karpatských Rusínov.

(sm)

Najväčšiu knihu, ktorú kedy Neografia vôbec vytlačila, bola pre holandský futbalový klub Feyenoord Rotterdam.

V roku 2018 vytlačila Neografia výnimočnú knihu THE GUTENBERG BIBLE OF 1454. Je to jedna z najcennejších kníh na svete, zapísaná do zoznamu svetového dedičstva UNESCO.

Kniha o Leonardovi Da Vincim vytlačila Neografia v roku 2019 pri príležitosti 500 rokov od jeho narodenia.

Na Slovensku počas druhej svetovej vojny otvorili dve profesionálne scény

Divadelné múzy ani kanóny neumlčia

Gizela MIHÁLIKOVÁ – Foto: autorka

História zaznamenaná: Inter arma silent Musae, že počas vojny mlčia múzy, ale nemusí to byť tak vždy. Naše dejiny kultúry poskytujú rukolapné dôkazy, keď vojnová vrava divadelné múzy neumlčala. Stačí pripomenúť iba pôsobenie Frontového divadla v SNP a skutočnosť, že v piatom roku druhej svetovej vojny sa na Slovensku otvorili brány dvoch profesionálnych divadiel, sformované pokojnou rozvahou v Martine a o týždeň neskôr, 26. januára 1944, to dvihlo oponu Slovenské divadlo v Prešove.

Šariš v slovenskom živote nikdy nestratil svoju osobitosť, napísal vtedy v zdravici novému divadlu literárny a divadelný kritik Andrej Mráz. „Vždy si zachová krajoú odlišnosť svojím sýťm, neopakovateľným regionálnym zafarbením a Prešov – hlava a koruna Šariša, hrdé, kráľovské mesto, slávne svojou architektúrou – sa pričínilo o to, aby toto divadlo nebolo darovanou inštitúciou, zasadenou do nepripraveného prostredia.“

■ PO HORTHYOVskej OKUPÁCII

V roku 1939 po odstúpení Košíc Maďarsku boli snahy, aby sa založila stála divadelná scéna v Prešove. Vlastne to bola opodstatnená požiadavka kraja už aj preto, že od roka 1938 súbor Slovenského národného divadla nepodnikol ani jeden zájazd na vidiek, ako sa to praktizovalo od začiatku vzniku činohry SND od tridsiatych rokov. Súbor SND sa uzavrel do totálnej bratislavskej izolácie. Preto sa miestne ochotnícke krúžky usilovali aspoň čiastočne nahradiť stále divadelné scény.

Medzi najprogresívnejšie ochotnícke krúžky počas vojnových rokov na Slovensku patril aj divadelný krúžok Záborský v Prešove, ktorý vznikol z rozhlasovej dramatickej družiny a ich bezpríkladná horlivosť – do pol stovky predstavení ročne – načas suplovala obecnstvu chýbajúcu profesionálnu scénu. Na čele tohto spolku divadelných nadšencov stál vtedajší riaditeľ Slovenského rozhlasu v Prešove Anton

Prídavok, vzácna osobnosť, autor literárnych diel a mimoriadne agilný organizátor. Za pomoci čínorodých ochotníkov sa v pomerne krátkom čase uskutočnili adaptačné práce, potrebné opravy a dostavby v budove divadla. Vytvorili sa ekonomické a organizačné podmienky na nerušenú prevádzku profesionálnej scény, až potom sa správca Družstva Slovenského divadla v Prešove obrátil na svojho rodáka Janka Borodáča, aby

im poradil, koho za riaditeľa. Borodáč navrhol Andreja Chmelku, herca Slovenského národného divadla, ktorý sa za pomerne krátky čas vypracoval medzi čelných hercov prvej scény, kde ho angažovali po výrazných úspechoch medzi ochotníkmi.

■ BORODÁČOV VZOR

Andrej Chmelko mal relatívne najviac skúseností z tímu, ktorý tvoril káder prešovského súboru. Okrem toho, že tam zorganizoval súbor, bol riaditeľom, umeleckým vedúcim, dramaturgom, režisérom aj hercom. V Prešove pôsobil ako režisér i herec a jeho režijná tvorba mala viac-menej charakter prípravného obdobia. Bolo preto príznačné, že nielen siahol po hrách známych z jeho predchádzajúcej divadelnej činnosti, ale aj v tvorivých postupoch týchto prvých réžií vychádzal z poznatkov, čo videl počas svojej praxe ako herec na scéne v SND. Dokazuje to aj skromný počet kritických ohlasov na jeho prvé inscenácie, v ktorých sa pridržal režijného vzoru Janka Borodáča.

■ PRVÁ PREMIÉRA

Otváracia premiéra Slovenského divadla v Prešove bola vlastne aj prvou réžiou Andreja Chmelku s Urbánkovým Škriatkom, kde v Borodáčovej literárnej úprave režisér kládol dôraz na realistický popisný až naturalistický pravdivosť príbehu, čo celkom nekorešpondovalo so scénou Martina Brezinu, ktorý realistické detaily jemne štylizoval. Dobová kritika po uvedení hry napísala: „Režisér a súbor Slovenského divadla sa dostatočne usilovali dať mravným pravidlám hry umelecky hodnotný výraz. Režisér Andrej Chmelko pri Škriatkoví neexperimentoval. Pridržal sa triezvo realizmu: jeho snaha priniesla skutočnosť na javisko a išla tak ďaleko, že dal prechádzať scénou štatistom i deťom len preto, aby naznačil, že to, čo sa na javisku deje, je len výsledkom intenzívneho a širokodejového výseku života celej dediny. Prechádzajúci štatisti mali reprezentovať skutočnosť, že história spoločného dvora Kremenákovcov a Lieskovancov nie je vytrhnutá zo života dediny, ale je jeho organickou súčasťou.“

■ ZVALENÉ KULISY

Súdoba recenzia nám prekvapujúco podrobne zachytila podobu predstavenia. Iný recenzent opísal atmosféru otváracieho premiéry, kde si autor neodpustil aj malú výstižnú poznámku inšpirovanú epizódou na javisku. Opísal v nej výstup mladého herca Imricha Jenču, ktorý sa vrátil na scénu s toľkým temperamentom, že strhol kaširovaný mrak, a kritik to na druhý deň v tlači komentoval slovami: „Herci v Prešove tak hrali, až chmýry padali.“

Tibora HUSZÁRA prijali aj bez maturity na pražské umelecké vysokoškolské štúdium

Fotografická sloboda aj väzenie ducha

Ivan KRAJČOVIČ – Foto: teraz, TASR

Tibor HUSZÁR. Jeho obrovská postava vyčnievala z davu, kamkoľvek vošiel. Dobromyseľný úsmev, neoholená tvár, ktorá mu priniesla prezývku Fúzo, a neodmysliteľný kinofilmový fotoaparát Leica Contax G1, hompáľajúci sa mu na krku, boli jeho ďalšie poznávajúce znamenia. Bohém, ktorý zanechal výraznú stopu v slovenskej dokumentárnej fotografii. Narodil sa v júni 1952 v dedinke Réca v neumeleckej rodine. Napriek tomu cítil, že nebude ekonóm ako jeho otec...

Začal fotografovať rovesníkov dvojkou zrkadlovkou Veltaflex ako dvanásťročný a zaujatie čiernobielyou fotografiou mu vydržalo celý život. Profesionálne spochiatku fotografoval vtedy nesmierne drahou jednookou zrkadlovkou Asahi Pentax. Úsilie naučiť sa čo najviac ho bez maturity priviedla do pražskej FAMU. Fotografická legenda profesor Ján Šmok bol ním taký nadšený, že ho na svoju katedru fotografie prijal aj tak – s podmienkou, že si maturitu dorobí počas štúdia. Zmaturoval v treťom ročníku vysokej školy. Neskôr si urobil doktorát, na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave habilitoval a sám učil.

NETRADIČNÝ PEDAGÓG

Ako vysokoškolského učiteľa som ho zažil osobne. Bol na žiakov veľmi zmierlivý, vedel, že fotografiu musia absolvovať popri iných predmetoch, a nie každý mal pre ňu talent. Na ostatných, trebárs keď viedol fotografický ateliér študentov Fakulty masmediálnej komunikácie na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave, mal vyššie nároky. Nebol prednáškový typ. Zobral radšej študentov do prírody a tam ich „vypustil“... Na Slovensku okrem Trnavy vyučoval na Akadémii umenia v Banskej Bystrici predmet Dokumentárna fotografia. Tu ho dokonca zvolili za predsedu Akademického senátu. „Fotografia

Legendárny fotograf Tibor HUSZÁR (vľavo) s ešte slávnejším kolegom Tiborom KÁLLAOM.

je moja vnútorná sloboda, ale aj vnútorné väzenie ducha,” hovorieval. Aj počas deväťdesiatych rokov, keď odišiel do New Yorku, sa živil ako fotograf a pedagóg. Pôsobil na School of Visual Art ako asistent režiséra Vojtěcha Jasného, ktorý do USA emigroval po nakrútení trezorového filmu Všichni dobří rodáci v roku 1968. Pôsobil aj v New York University a Columbia University.

Z pobytu v USA vydal knihy New York – mesto tolerancie, Retrospektíva

a fotografický cyklus fotografií pôvodom slovenského výtvarníka Kolomana Sokola s rovnomeným názvom. Fotografoval aj priebeh vzniku Formanovho filmu Ľud verus Larry Flynt. Bol typom nepokojného fotografa, musel stále niečo objavovať. Tak vznikala kniha Na krídlach večnosti, zachytávajúca divadelné predstavenia deviatich slovenských divadiel a jedného viedenského. Letokruhy večnosti zachytávali veriacich a architektúru drevených kostolov na Slovensku. Absolvo-

val študijné fotografické cesty do Japonska, Číny a ZSSR. V Brazílii fotografoval favely v Rio de Janeiro, karneval v Olinde a Indiánov vo Forta Leza. V Zimbabwe a Juhoafrickej republike deti s AIDS, v pohorí Sonora a Durango v Mexiku miestnych Indiánov. Na Slovensku zdokumentoval vzburu vo väznici v Leopoldove, priebeh nežnej revolúcie, výstavbu Gabčíkova a Mochoviec, ale keďže bol na voľnej nohe, nepohrdol ani reklamnými a politickými kampaňami. Fotografoval na predvolebné plagáty napríklad Vladimíra Mečiara, čo mu veľa ľudí nevedelo odpustiť. Vždy však bolo vidieť jeho osobitý rukopis. Jeho priateľ spisovateľ Ľuboš Jurík spomínal, že básnikovi Miroslavovi Váľkovi sa portrét nepáčil. Zdal sa tam ako karikatúra samého seba.

ČIERNOBIELY KLASIK

Zažil som osobne, ako si pri fotografovaní vedel získať ľudí. Bolo jedno, či to bol prezident, alebo Róm zo zapadnutej osady. V čase digitálnej éry fotografie nielen zavalitou postavou pripomínal dinosaura. Hoci fotografoval aj farebne a digitálne, väčšinou sa venoval klasickej čiernobielej analogovej fotografii.

„Dynamická fotografia potrebuje len dva tóny – čierny a biely,” hovorieval svojim žiakom. Využíval svetlo

a protisvetlo. Kardinála Jána Chryzostoma Korca fotografoval v takmer slepej chodbe s malým oknom, ktoré mu osvetľovalo iba časť tváre. Nepoužíval blesk, vystačil si s prírodným svetlom, ktoré dodávalo jeho fotografiám hĺbku. Využíval nízku rýchlosť uzávierky, aby rozmazanými pohybmi fotografovaného zvýraznil dramatickosť scény. Bol klasikom a pánom fotografom.

CHORÝ BOHÉM

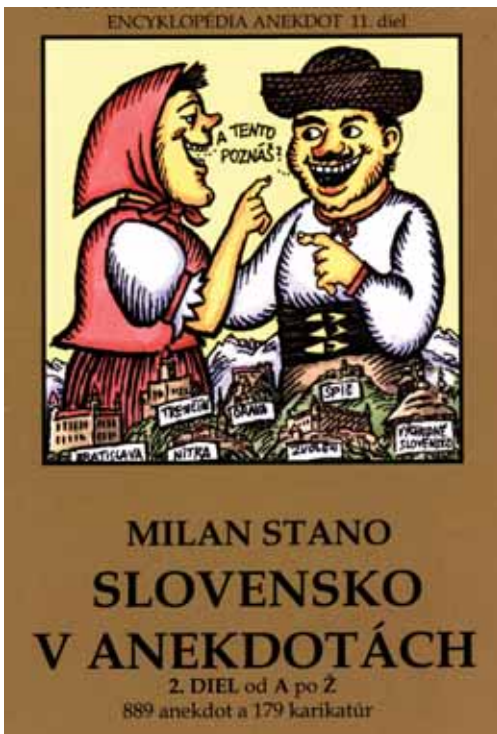
Odmalička bol chorý. Lekári mu už na učňovke, kam musel ísť po tom, čo ho neprijali na Školu úžitkového výtvarníctva, diagnostikovali zápal hrubého čreva a leukémiu. Nedávali mu veľa šanci. On sa však s chorobami naučil žiť. Podľa jeho dobrých známych sa však neustále zdravotné problémy v neskoršom veku podpisali aj na jeho povahe. Choroby začali vážniť jeho ducha. Mal chvíle, keď veľa jedol, potom si zase nasadil tvrdé diéty, vyhľadával liečiteľov. Občas chcel byť sám, inokedy musel byť v spoločnosti. Rozviedol sa. Operovali mu rakovinu hrubého čreva. Úplne som sa prelakol, keď som ho nesmierne vychudnutého po rekonvalescencii stretol na jednej fotografickej výstave. Vydal knihu o sebe Návrat späť s hrôzostrašným autoportrétom, kde sa nádeja: „Môj prípad dáva nádej mnohým ľuďom dobrej vôle a svedčí o tom, že sa oplatí nepodľahnúť čaru volania z dialky a vytrvať v dennom úsilí o pokračovanie života. Stvoriteľ má podstatne širšie kompetencie. Povoláva k sebe alebo necháva žiť.“

Rok po vydaní tejto knihy a v čase priprav vydaní publikácie pod názvom Hombaj ma tuhavo (z važeckého nárečia Hojdaj ma tuho) Tibor Huszár 11. septembra 2013 o druhej hodine nadržanom u seba doma v Modre-Harmónii zomrel.

Editor a výtvarník Milan STANO vytrvalo rozveseľuje Slovač

Humor stále zostáva korením života

KNIHA TÝŽDŇA

Aby človek zostal aj v ťažkých časoch pri zdravom rozume, pomáha si buď peknými spomienkami, alebo siahne po veselších žánroch. Kniha nepýta ješ', počká, kým po nej čitateľ nesiahne. Ako naznačuje aj nová kniha humoristu, karikaturistu a zostavovateľa Milana STANA Slovensko v anekdotách, naši rodáci dokázali prežiť ťažké časy aj vďaka humoru, pre ktorý majú obrovský zmysel. Vedeli si zo seba utiahnuť a schuti sa zasmiať – či už pri víne, pri slivovici, ale aj na kare...

Táto jeho knižka tvorí už druhý diel. Podobne ako v tom prvom, ktorý vydal pred desiatimi rokmi, nenahádzal do knižky vtipy či smiešne príbehy len tak akoby vidlami. Kniha má svoj systém. Vtipné príhody a k nim prislúchajúce anekdoty zoradil podľa dedín, osád, miest a mestečiek v abecednom poradí. Vlastne je to akýsi zemepis humoru na Slovensku. V publikácii je aj nemálo anekdot, zaslaných prispievateľmi zo všetkých kútov našej republiky do humoristicko-satirického Kocúrku. Jednotlivé vtipy sú prepojené s veselými príhodami, ktoré sa obyvateľom danej lokality pritrafilu a ktorými sa „preslávili“. Aj po desiatročiach odzrkadľujú istý ráz prostredia a charakter tamojších ľudí. Vlastne tak ako má Jaroslav Rezník Túry do literatúry, Milan Stano ponúka túry za anekdotami a humornými historkami. Autor sa zdôveril, že táto kniha je akýmsi holdom Slovensku a jeho rozmanitosti napriek tomu, že sa tu spomínajú aj nepekné veci, ako sú nešváry, korupcia, viaceré druhy zla. Má Slovensko rád, veď mnohé miesta aj nakreslil perom, tušom, pastelom i namaľoval štetcom či vryl ako drevorez a vytlačil ako grafiky, ktorými knižku ilustratívne vyzdobil.

Nová kniha Slovensko v anekdotách, 2. diel, ktorú vydal vo vlastnom vydavateľstve Štúdio humoru, satiry atď., obsahuje takmer 889 anekdot a 179 karikatúr. Jedna z nich je príznačná – obrázok dvoch gazdiniiek, pri ktorej je text: „My Slováci nie sme národ holubičí, ale slepačí.“ Autor neuráža, lebo hneď aj vysvetlí: „Lebo veľa znesieme.“

Anna SLÁVIKOVÁ

MEDAILÓN

Nedávno, 12. júna 2022, oslávil okrúhle životné jubileum (deväťdesiat rokov) bývalý slovenský novinár, spisovateľ, matičiar, politik a spoluzakladateľ modernej slovenskej štátnosti Ján SMOLEC. Narodil sa v rodine slovenského baníka Tomáša a matky Anny vo francúzskej dedinke Blay, neďaleko normandského pobrežia. Po návrate do vlasti v roku 1935 sa jeho rodina vrátila do stredoslovenskej obce Pohronská Polhora, odtiaľ pochádzali jeho rodičia. Neskôr sa vyučil v známej obuvníckej firme Baťa, v ktorej istý čas aj pracoval. V rokoch 1956 až 1969 pôsobil ako redaktor v Smene. Po okupácii vojsk Varšavskej

(Ne)zazubadlený reportér oslávil deväťdesiat

zmluvy na jej stránkach verejne odsudzoval tento nelegitímny medzinárodný akt. Patril medzi prvých novinárov, ktorí s Jánom Čomajom a Milanom Várošom nemohli verejne vykonávať svoje povolanie. Po nútenom odchode z redakcie pracoval na viacerých miestach. Počas nežnej revolúcie sa stal riaditeľom vydavateľstva Tatrapress. V tom istom čase bol tiež členom Slovenského zväzu novinárov, z ktorého neskôr vznikol Syndikát slovenských novinárov. Kritizoval však jeho vedenie za to, že takmer nijakým spôsobom neprejavovalo ani najmenší záujem o národné a emancipačné záujmy Slovenska. Rozhodol sa preto spolu s ďalšími národné zmýšľajúcimi novinármi založiť klub novinárov Za pravdivý obraz Slovenska, ktorý sa neskôr stal základom novej novinárskej organizácie – Združenia slovenských novinárov.

V druhých slobodných voľbách v júni 1992 bol ako nezávislý kandidát na kandidátke Hnutia za demokratické Slovensko zvolený za poslanca Snemovne národov Federálneho zhromaždenia. Dvadsaťdruháho novembra 1992 zahlasoval za ústavný zákon o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky, čím sa zaradil medzi zakladateľov modernej slovenskej štátnosti. Po vyhlásení Deklarácie zvrchovanosti slovenského národa bol spoluautorom myšlienky zapálenia Vätier zvrchovanosti, ktoré slovenskí vlastníci zapalujú dodnes. Od roka 1993 zastával rôzne novinárske a politické funkcie. V rokoch 1994 – 1998 bol poslancom NR SR, šéfredaktorom denníka Slovenská republika a denníka Nový deň. Pôsobil aj v našich Slovenských národných novinách. Napísal autobiografickú knihu (Ne)zazubadlený reportér.

Matej MINDÁR

HUMORESKA

Milí občania, v dnešnom čísle vládnoparlamentných novín vás chceme ubezpečiť, že citlivo vnímame vaše ťažkosti. Vnímame, čo vás najviac trápi a pomôžeme vám. Naše citlivé vnímanie nám odhalilo váš najväčší problém. Nevhodné farby policajných áut. Pre zelenú farbu sa policajtom autá strácali vo vysokej tráve. Ministerstvo vnútra musí kúpiť 705 nových ekologických áut. Návrhy, ako policajné autá premaľovať, aby sa viac nestrácali, ste nám už zaslali. Ďakujeme vám. Na približne polovicu autorov návrhov sú podané trestné oznámenia. Druhú polovicu návrhov sme museli vyradiť pre ich

vulgárnosť. Zastaraný nápis Pomáhať a chrániť sa zmení na Pomôž si sám, aj Pán Boh ti pomôže. Čo sa farieb týka, v hre sú tri víťazné návrhy: bielo-modro-žltá, bielo-žl-

nepresný, diskriminačný a stigmatizujúci. Zatiaľ sme nedostali spravenie zo Svetovej zdravotníckej organizácie, či sú diskriminované opice alebo vírusy kiahní.

rúžné problémy. Vraj, čo stálo pred rokom euro, teraz stojí dve eurá. Aj na toto zvýšenie cien máme pomoc. Lotérie. Táto naša metóda sa veľmi osvedčila, keď

kazia charakter, zoberieme ich obciam a my ich cez lotériu rozdélime. Samozrejme, spravodlivo – najchudobnejším najviac. Metóda jednoduchá. Žreby do lotérie budú bezplatne pridelené podľa výšky dôchodkov. Dôchodcovia s dôchodkom do tristo eur dostanú tri žreby, do päťsto dva a ostatní jeden žreb. Žrebovanie bude každý mesiac. Takisto pomôžeme rodinám s deťmi rodičovskou lotériou. Jedno dieťa, jeden žreb. Desať detí, desať žrebov. Na učiteľskú, lekársku, záchranársku a sestričovskú lotériu získame peniaze zo sľubov Európskej únie. Projekt sa pripravuje, budúci rok prebehne schvaľovacie konanie. Nebojte sa, dobre bude.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

Vládnoparlamentné noviny opäť na pulze dňa

to-modrá a bielo-modro-žltá. Aby ste sa nehádali, ako ich premaľovať a ktorá firma dostane zákazku, rozhodne o tom kvalifikovaná väčšina. Kvalifikovaná väčšina sa inak volá „my“. Váš najväčší problém dnešných dní týmto považujeme za vyriešený.

Váš druhý najväčší problém sa rieši celosvetovo. Ako premenovať opície kiahne tak, aby názov nebol

Keď nám to oznámia, vydáme príslušné nariadenie o zákaze používania slova opiči alebo kiahne. Rovnako upravíme a dáme do poriadku názov vtáčej chrípky, čierneho moru, zeleného a sivého zákalu. Pre istotu v názvoch nebude používané písmeno Z a nahradí ho písmeno K. Zelený zákal bude buď glaukóm, alebo kelený kákal.

Údajne máte ešte nejaké pod-

sme vám pomáhali prekonať kovidovú pandémiu. Ďakovné listy od výhercov a podania na súdy máme zarámované a rozvešané po stenách Úradu vlády SR. Vypíšeme dôchodcovskú lotériu. Do lotérie vrazíme tristo miliónov, na ktoré sa poskladajú obce. Zrušíme vyhlášku o boji proti burine. Obce nebudú musieť kosiť, a hneď budú mať prebytočné peniaze. Peniaze

Úspešná slovenská bilancia v chorvátskych Našiciach

Tri desaťročia zápasu o identitu

Text a foto: Zuzana PAVELCOVÁ

Takmer päťtisícovú menšinu Slovákov v Chorvátsku kultúrne zastupuje Zväz Slovákov v Chorvátsku. Pod jeho gesciou pracuje pätnásť slovenských matíc – MS Rijeka, MS Záhreb, MS Lipovčany, MS Medurič, MS Miškovci, MS Jakšić, MS Zokov Gaj, MS Markovec, MS Jelisavec, MS Josipovec, MS Jurjevec, MS Osijek, MS Soľany, MS Ilok a MS Radoš v piatich župách dnešného Chorvátska.

SLOVÁCI V ZAHRAŇIČI

Podľa slov predsedu zväzu Mirka Vavru sa „história zväzu píše od 14. júna 1992, keď krajanovia založili vlastnú spoločenskú organizáciu pod názvom Matica slovenská v Chorvátsku (dnes Zväz Slovákov v Chorvátsku) s cieľom zachovať slovenskú rodinu, jej povedomie a identitu, zapájať príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny do svojich radov a odborov, otvoriť výchovno-vzdelávacie centrum, pestovať materinskú reč a krásnu literatúru v školách, rozvíjať vydateľskú činnosť, rozhlas, folklórne festivaly, starať sa o politické zastúpenie predstaviteľov slovenskej národnostnej menšiny na lokálnej a celoštátnej úrovni“.

Úspechy zväzu krajanov oslávili za účasti vzácnych hostí druhú júnovú sobotu v priestoroch sídla

Chorvátski Slováci aktívne zachovávajú svoje tradície. Navštívil ich 1. podpredseda MS Marek Hanuska (úplne vpravo).

zväzu v Našiciach. Podujatie otvorila ženská spevácka skupina Matice slovenskej z Jurjevaca hymnami

oboch národov. Za Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa prihovril podpredseda J. E. Peter Procházka.

Predsedovi zväzu M. Vavrovi udelil vyznamenanie a poďakoval za vykonanú prácu.

Maticu slovenskú reprezentovali prvý podpredseda MS Marek Hanuska a Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajského múzea Matice slovenskej, ktorí v príhovoroch ocenili dlhoročnú prácu všetkých funkcionárov zväzu, ako aj jednotlivých slovenských matíc. Zdôraznili, že udržiavanie slovenského povedomia má v širšom zmysle význam aj pre majoritu vo vlasti. Prácu krajanov Matice slovenská ocenila odovzdaním bronzových medailí predsedovi zväzu Mirkovi Vavrovi, tajomníčke zväzu Branke Baksovej a riaditeľke kultúrneho centra v Našiciach Sandre Krajčukovej. Zlatú medailu odovzdali do rúk predsedu zväzu ako ocenenie všetkým tým, ktorí sa akoľvek prispeli v oblasti udržiavania, šírenia a propagácie slovenskosti doma i v zahraničí. Pamätné listy spoločne s knižným darom venovali predsedom jednotlivých matíc. Ďakovné príhovory odzneli aj od predstaviteľov slovenskej a chorvátskej diplomacie, celoštátnych i lokálnych politikov, podporovateľov zväzu i od jednotlivých maticiarov.

Slávnostnú časť podujatia krajanovia obohatili prezentáciou novej fotomonografie – Naše deti, naša radosť. Slovenské kultúrne centrum hostí pozvalo na vernisáž výstavy Osobnosti Chorvátov na Slovensku.

mladšej dospeljej mužskej kategórii pritom zostali v rukách domácej reprezentácie, pričom zlato získal Ján Klempa. Prvenstvá v ostatných súťažných kategóriách tentoraz obhájili Margita Rusnáková z Janíkoviec, Matúš Sivčák z Nitry-Klokočiny, Milan Daniš z Branču a Milan Podhora z Nitrianskych Hrnčiaroviec.

Podujatie sa uskutočnilo s finančnou podporou Nitrianskeho samosprávneho kraja a Obecného úradu Ivanke pri Nitre. Poďakovanie patrí sponzorom turnaja, a to Jozefovi Danóczimu z Mäsovýroby Branč a Reštaurácii Balada v Ivanke pri Nitre.

krojového plesu naladil vystúpením FS Bystrina z Banskej Bystrice, potom kapela Nemôžem povedať z Martina vyzvala účastníkov do prvého tanca a zábava sa naplno rozbehla. Po výdatnej a chutnej večeri ďalej vygradovali náladu banskobystrickí folkloristi a ich kreácie sprevádzal dlhotrvajúci potlesk. V ďalšej časti sa už tanec striedal so spoločným spevom a krátko pred polnocou prišiel rad aj na očakávanú tombolu. Z pekných cien, za ktoré patril poďakovanie sponzorom, sa tešili nielen domáci, ale aj viacerí hostia. Zábava v Lehotě pokračovala až do skorých ranných hodín, keď sa maticári a hostia rozchádzali spokojní, v dobrej nálade a s predsavzatím pripraviť aj ďalší takýto vydatený krojovaný ples.

Koncom mája sa v priestoroch radnice mesta Žilina s organizačným zabezpečením tamojšieho Domu Matice slovenskej uskutočnilo krajské kolo súťaže Slávik Slovenska 2022. Aj tento ročník sa vyznačoval vynikajúcou úrovňou a výkony súťažiacich boli takmer profesionálne.

Slávik 2022 v Žiline

Súťažiaci z jednotlivých okresov Žilinského kraja sa predstavili v troch kategóriách. Účasť a výkony svedčili o úprimnej zaneťanosti a záujme detí o folklór aj napriek sociálnej a spoločenskej izolácii vinou pandémie. Podujatie malo popri kvalitatívnej aj vynikajúcu organizačnú úroveň. Odborná komisia v zložení Janka Alexandra Veselá, Renáta Čonková a Klau-

Katarína KALANKOVÁ, riaditeľka Domu Matice slovenskej v Žiline

MATICNÉ DEPEŠE

K JUBILEU FRANCISCIHO

Prvého júna 2022 si príslušníci 11. mechanizovaného práporu – Práporu okamžitej reakcie kapitána Jána Francisciho na Národnom cintoríne v Martine s hrdosťou pripomenuli a uctili pietnou spomienkou dvojsté výročie narodenia Jána Francisciho-Rimavského.

BESEDA

SO SPISOVATELKOU

Miestny odbor Matice slovenskej v Rožňave a Dom Matice slovenskej v Rožňave v rámci projektu zviditeľňovania nadaných ľudí a umelcov, ktorí žijú alebo pochádzajú z bývalej Gemersko-malohonskej župy, pripravili ďalšiu so série besied, na ktorú tentoraz prijala pozvanie spisovateľka Ivona Ďuričová pôvodom Rožňavského Bystrého.

VÝTVARNÁ SÚŤAŽ

Výtvarnú súťaž Naša obec očami detí v rámci podujatia Noc v múzeu 2022 pripravil MO MS vo Veľkých Lovciach a v týchto dňoch ju slávnostne vyhodnotili. Zapojoilo sa do nej vyše pol stovky školákov a porota mala dosť práce, kým vybrala tých najlepších. Na prvom stupni sa na 1. mieste umiestnili M. Udvardi, na druhom prvenstvo prisúdili E. Haládkovej a D. Pastvovej, Cenu poroty získali M. Chudivániová, S. Husár, T. Pintešová a E. Amrichová. Ďalších bezmála štyridsať žiakov si zo súťaže odnieslo diplom za účasť a malú pozornosť.

NOVÁ PAMÄTNÁ TABUĽA

V obci Soľ pred budovou obecného úradu na pamätníku zásluhou Matice slovenskej osadili koncom mája pamätnú tabuľu, ktorá pripomína, že aj v okolí tejto obce sa v pohyboch revolučných rokoch 1848 – 1849 odohrali boje slovenských dobrovoľníkov a sedliakov s maďarskými honvédskými jednotkami.

DEJATELIA Z VÝCHODU

Košický Dom Matice slovenskej spoločne so Štátnou vedeckou knižnicou v Košiciach zorganizovali v máji prezentáciu publikácie z produkcie tejto knižnice Dejateľa východného Slovenska – II diel. Prvý diel zahŕňal 1 568 personálnych hesiel pod písmenami od A – K. Druhý zväzok pod písmenami L – Ž ich prináša 939 o osobnostiach, ktoré sa nedostali do klasických biografických slovníkov a ďalších, ktoré boli síce významné, ale sa o nich menej publikovalo, no zaslúžili si, aby sa o nich vedelo.

TURCI POD GÝMEŠOM

K blížiacemu sa 370. výročiu Bitky pri Veľkých Vozokanoch pripravili zlatomoravskí maticári v Mestskom stredisku kultúry a športu prednášku Turecká expanzia a Forgáčovci z Gýmeša. História rodiny Forgáčovcov a bitky na vozokanskom poli odborne viedol riaditeľ Mestského múzea v Šuranoch PhDr. Miroslav Eliáš.

Pripravuje
Emil SEMANCO

V Ivanke pri Nitre opäť privítali stolných tenistov

Na šiestom ročníku maticného turnaja

Veronika BILICOVÁ, Dom MS v Nitre

Po úspešnom reprezentovaní na turnaji v Pofnom Kesove sa členovia stolnotenisového krúžku pri MO MS v Ivanke pri Nitre dočkali aj domáceho podujatia už na 6. ročníku Maticného stolnotenisového turnaja. Početní priaznivci súbojov za zelenými stolmi si 14. mája zmerali sily v piatich súťažných kategóriách. Ocenené miesta v naj-

Ocenenie maticiarov v Lehotě za zachovávanie tradícií

Na ľudovú nôtu a v krojoch

Daniel PAVEL – Foto: Matúš LISÝ

Tradícia maticných krojových plesov v Lehotě sa začala v roku 2011 a v tomto roku to bolo už po jedenásty raz, čo sa lehotskí maticári zišli na svojom krojovom plese. V krásne vyzdobenej sále kultúrneho domu sa 4. júna stretlo stodvadsať zabávajúcich sa v krojoch.

Krojovaný ples, organizovaný aj s finančným príspevkom Nitrianskeho samosprávneho kraja a obecnou samosprávou, poctili účasťou vzácní hostia – predseda NSK Milan Belica, člen Predsedníctva Matice slovenskej Ľubomír Kleštinec a starosta obce Lehota Radoslav Kriváček. Po prvýkrát si atmosféru lehotských plesov vychutnali aj desiaty

maticári z družobného MO MS v Turanoch. Slávnostný akt otvorenia plesu obohatila milá udalosť, keď predseda NSK M. Belica odovzdal miestnym maticiarom Pamätný lis predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja za zachovávanie kultúrneho dedičstva a šírenie dobrého mena Nitrianskeho kraja. Účastníkov jedenásteho Maticného

Je len jedna Zem oznamovala svetu 5. a 6. júna 1972 prvá konferencia OSN o životnom prostredí.

Ekologické aktivity od útleho veku

V tom čase si preto každoročne pripomíname Svetový deň životného prostredia. Šiesteho júna 2022 navštívili pri tejto príležitosti deti z MŠ Partizánska v Lučenci tamojší Dom Matice slovenskej, kde ich na maticnom ekodni privítala predsedníčka miestneho maticného odboru Ľudmila Lacová. Najprv im predstavila Galériu osobností Novohradu a bližšie tri osobnosti, ktoré tu pôsobili – Milana Rastislava Štefánika, Boženu Slančíkovú-Timravu a Samuela Mikovíniho. Bližšie sa venovala Samuelovi Mikovínimu, ktorý sa ako banský inžinier ešte v časoch Uhorska zaoberal aj životným prostredím. Po zaujímavom

výklade si deti spoločne s hosťiteľkou zaspievali pesničky a na nádvorí Domu MS posadili kvietky,

ktoré si odniesli do škôlky. Odniesli si aj nové zážitky, zabavili sa a aktívne spoznávali, čo to vlastne je ekológia a životné prostredie.

Text a foto: Jozef PAULENKA

OČAMI MATIČIARA

Matičari v Gemerskej Polome sa v máji zišli na výročnom rokovaní, na ktorom hodnotili činnosť za rok 2021. Predsedníčka Mária Antalová privítala starostku obce Mgr. Lillian Brondošovú, riaditeľku D MS v Rožňave Zlaticu Halkovú a Tatienu Tomkovú z tohto matičného pracoviska. V úvode si prítomní minútu ticha uctili pamiatku dlhoročnej

Gemerská bilancia

členky odboru Evy Chanasovej a zaspievali hymnickú pieseň Kto za pravdu horí. Keďže schôdza sa konala na Deň matiek, mamy matičiarky, ale nielen tie, prišli so svojím programom pozdraviť deti z materskej školy. V Správe o činnosti matičnej organizácie v roku 2021 predsedníčka M. Antalová vyzdvihla aktivity, ktoré sa napriek pandemickým opatreniam podarilo uskutočniť, no spomenula aj tie, ktoré COVID-19 zmaril. Takou je najmä súťaž v prednese poézie a prózy Kellnerova Poloma. Gemersko-polomskí matičari tiež organizujú Noc s Andersenom, turistický výstup na Moch, posedenie pri knižných novinkách či besedy so žiakmi z MŠ a ZŠ o živote a diele slovenských národovcov. Petra Kellnera-Hostinského a Dr. Petra Madáča si uctili položením vencov pri pamätných tabuliach. Potešujúci je fakt, že členská základňa zostáva na čísle 45 a v uplynulom roku sa rozrástla o ďalších štyroch členov. Najväčšou aktivitou v uplynulom období bolo pre tunajších matičiarov valné zhromaždenie, na ktorom si na ďalšie štyri roky zvolili sedemčlenný výbor, na čele ktorého opäť bude M. Antalová a v práci jej budú pomáhať E. Žúdelová, M. Liptáková, E. Fafráková, B. Antalová a V. Spišáková. Funkciu dozorcú bude vykonávať R. Švec. Ďakovným listom za aktívny prístup pri naplňaní poslania MS ocenili Mgr. O. Štrbovú, O. Greška a Júliu Zatrochovú. Ocenenie im odovzdala Z. Halková. V spoločenskej časti všetkých prítomných prišiel potešiť kolektívny člen MO česká folklórna skupina „Bambuchy“ s nádhernou scénkou o živote a diele nášho slávneho rodáka Petra Kellnera-Hostinského.

O aktivitách matičiarov v Gemerskej Polome informovala obecná a regionálna tlač, webová stránka obce a MS aj SNN.

Mária ANTALOVÁ,
predsedníčka MO MS
v Gemerskej Polome

OPRAVA

V minulom vydaní SNN 12 sme na strane 16 uverejnili článok, ktorý informoval, že predseda MS M. Gešper mal prednášku na Základnej škole J. Hronca v Rožňave v rámci Roka štúrovcov. Redakčný škriatok spôsobil, že v texte vypadli posledné dve vety, ktoré zneli: „Z pútavého interaktívneho vystúpenia si žiaci odniesli mnoho poznatkov. Aktívne odpovedali na položené otázky a na záver sa aj sami zapojili do bezprostrednej debaty. Za ich aktivitu boli odmenení knižnými publikáciami.“ Autorovi článku a čitateľom sa za túto chybu ospravedlňujeme.

Najlepší školáci v prednese slovenských povestí opäť v Šali Ikonicky Matko opäť v excelentnom háve

Veronika BILICOVÁ

Dvadsať siedmy ročník obľúbenej súťaže Šaliensky Matko Jozefa Cigera Hronského po pandémie vynútenej prestávke opäť vytvoril priestor na celoslovenské súťažné stretnutie najlepších žiakov v prednese slovenských povestí a slávnostné vyhlásenie výsledkov.

V meste zrodu ikonického chlapca – Šalienského Matka – vyvrcholilo 3. júna obdobie jednotlivých postupových kôl. Za šalienských organizátorov otvorila celoslovenské kolo súťaže zástupkyňa primátora Danica Lehocká. V Šali víťazov však každoročne víta aj hlavný iniciátor myšlienky založenia tejto súťaže predseda MO MS v Šali Svetozár Hikkel. Pre tých, ktorí sú s ním v priamom kontakte, je práve on pre nich pomyselným „Šalienským Matkom“. Aj tentoraz bolo v jeho príhovore cítiť neskrývané dojatie. Srdečná atmosféra sprevádzala súťaž, ktorej hlavným organizátorom je MO MS v Šali a redakcia časopisu Slniečko v spolupráci s Maticou slovenskou, Ministerstvom kultúry SR, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, Národným osvetovým centrom, mestom Šala a okresnými úradmi v sídle kraja a miestnymi odborními Maticie slovenskej počas celého trvania. Celoslovenské kolo sa realizovalo vďaka podpore a v spolupráci so ZŠ Ľudovíta

Štúra v Šali. Práve zástoj organizátorov vyzdvihla aj porotkyňa známa recitátorka a herečka Ida Rapačová. S odľahčením zhodnotila dlhšiu neprajnú odmlku, ale aj vysokú latku výkonov súťažiacich: „Priznám sa, že som mala o vás, súťažiacich, obavy, čo je s vami, ako sa máte, keď sme sa tak dlho nevideli a nepočuli. Ale teraz

FOTORIPOST

vidím, že je všetko v úplnom poriadku.“ Jednotliví predsedovia porôt všetkých troch súťažných kategórií sa zhodli, že výber ocenených na prvé tri miesta nebol jednoduchý a výkony rozprávania povestí a príbehov boli veľmi vyrovnané.

Za organizáciu súťaže a jeho dlhoročnú tradíciu poďakoval aj zástupca primátora mesta Šala Róbert Tölgyesi, ktorý spolu so Svetozárom Hikkelom slávnostne odmenili víťazov. Celoslovenským kolom a jeho slávnostným vyhodnotením sprevádzala Anzelma

Bolová zo šalienského MO MS. Kultúrnym programom prispel k peknej atmosfére DFS Šalanček. Podujatie sa uskutočnilo s finančnou a materiálnou podporou mesta Šala, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Matice slovenskej, Literárneho informačného centra – vydavateľa časopisu Slniečko.

Víťazi 27. ročníka:

Cena časopisu Slniečko:

I. kategória: Vivienne Valcerová, ZŠ M. R. Štefánika, Trebišov; II. kategória: Mariana Špulierová, ZŠ s MŠ Čimhová; III. kategória: Marco Majgot, ZŠ Škultétyho, Topoľčany

Cena Šaliensky Matko J. C. Hronského:

I. kategória: Thalia Král, ZŠ Kniežaťa Pribinu, Nitra; II. kategória: Emma Kasášová, ZŠ G. Bethlena, Nové Zámky; III. kategória: Hana Marta Holešová, ZŠ J. A. Komenského, Revúca

m. Na vrchole je Rozhľadňa sv. Eusébia, z ktorej možno vidieť niekoľko desiatok kilometrov vzdialené obce, mestá a pohoria, kde ešte pred niekoľkými desaťročiami bývali poväčšine Slováci a hovorilo sa tu po slovensky.

Účastníci hádam z celého Maďarska a tiež celého Slovenska, od západu až po východ, od severu až po juh, sa tu občerstvili a zaspievali, vymenili skúsenosti a názory, zaželali si veľa síl do ďalšej práce na národa roli dedičnej pre slovenský národ a našu kultúru a popriali si veľa zdaru v susedskej spolupráci. Na záver podujatia boli priviazané pamätne stužky na kríži pri rozhľadni za jednotlivé slovenské obce. Za Maticu slovenskú tak učinil prvý podpredseda MS Marek Hanuska.

slovenskej si prezreli štúrovské kostýmy a ďalšie výstavy. Ani pár kvapiek dažďa nám nepokazilo výbornú náladu,“ opísal jednotlivé aktivity pestrého programu hlavný organizátor a podpredseda Matice slovenskej Marek Nemec.

Deti podľa neho vnímajú hrady a zámky najmä z rozprávok a v dnešnom modernom svete, kde nie je miesto pre mágiu, sú jednoducho ukážkami stredovekej architektúry a miestom, kde sa uchovávaly historické hodnoty. Vďaka matičnej aktivite presmerovali mikulášski žiaci svoju pozornosť na tieto majestátne klenoty a mnohí sa inšpirovali aj vo svojom okolí.

(pv)

Krajanania v Piliši pripravili memoriál Juraja Migaša Dvanásty výstup na kopec Pleš

Viliam KOMORA – Foto: autor

Združenie pilišských Slovákov a Slovenská samospráva v Mlynkoch zorganizovali v máji tohto roka výstup na kopec Pleš (Piliš) nad obcou Mlynky ako už tradičný memoriál na neobohého slovenského diplomata Juraja Migaša pod názvom Spoločnými chodníkmi v znamení prehlibovania priateľstva.

Predseda Slovenskej samosprávy v Mlynkoch Marta Demjénová okrem iných v Stredisku pilišských Slovákov privítala aj zástupcov Matice slovenskej – prvého podpredsedu MS Mareka Hanusku a tajomníka MS pre národnostné vzťahy Viliama Komoru. Slávnostné príhovory predniesli veľvyslanci Pavol Hančík, Jozef Migaš, Ján Varšo a ďalší

hostia. Za Maticu slovenskú sa prihovril Marek Hanuska, ktorý vyzdvihol dôležitosť a výnimočnosť našich krajanov, prácu pre národ a vyzdvihol vzájomnú spoluprácu. Po položení vencov k pamätnej tabuli Juraja Migaša v Slovenskom dome sa účastníci vybrali na približne dvojhodinovú pešiu túru na najvyšší kopec Pilišských vrchov, ktorým je Pleš s výškou 756 m n.

Mikulášske chodníky sú krásne rozprávkové Dve stovky detských kresieb

Desiatky detí z mikulášskych materských a základných škôl kriedami vyzdobili chodníky v okolí Námestia Ústavy SR pri Dome Matice slovenskej rozprávkovými kresbami najroznejších hradov, zámkov, drakov aj princezien. Nájdeme medzi nimi kópie Bratislavského hradu i Smolenického zámku, ale aj rozprávkové majestátne sídla stojace v oblakoch a pri dúhach. Na chodníkoch vzniklo vyše dvesto detských diel.

Kreslenie organizovali pri príležitosti nadchádzajúceho dvojstého výročia narodenia maliara Petra Michala Bohúňa mikulášski matičari. „Deti na podujatí spoznali vymierajúce remeslo – garbiarstvo, prácu s kožou im ukázal Ivan Liška. Dobovú atmosféru navodila ukážka historického boja v podaní Mojmirovej družiny a aktívne sa zapojili aj do interaktívnej divadelnej hry o strašne smutnej sasanke. V priestoroch Domu Matice

ČITATEĽSKÁ SÚŤAŽ

V SNN č. 11/2022 sme sa pýtali na prvý politický program Slovákov. Správne odpovedali tí naši čitatelia, ktorí napísali, že sú ním Žiadosti národa slovenského. Spomedzi správnych riešiteľov nášho kvízu sme vyžrebovali týchto víťazov: Peter Vodička, Bratislava-Ružinov; Jozef Petrek, Svinná; Terézia Tancárová, Košice.

● Na akej ulici v Bratislave-Petržalke býval bezmála štyridsať rokov herec Ladislav Chudík?

Odpovede posielajte na známe redakčné kontakty aj elektronicky našej administrátorky Ľubici Rišiaňovej do najbližšieho vyjdenia SNN č. 14.

(se)

PRIPOMÍNAME SI

2. júla

– pred desiatimi rokmi odvolal pápež Benedikt XVI. arcibiskupa Róberta Bezáka z pastoračného riadenia Trnavskej arcidiecézy (2012); dôvodom sa stali výsledky apAoš-tolskej vizitácie, ktorá sa uskutočnila v Trnave na prelome januára a februára 2012

– pred stoštyridsiatimi rokmi sa narodil politik Štefan Polyák (1882 – 1946); podnikateľ, medzivojnový poslanec Národného zhromaždenia za HSLS, v období prvej Slovenskej republiky pôsobil ako štátny tajomník na Ministerstve zahraničných vecí

4. júla

– planéta Zem je v tento deň najďalej vzdialená od Slnka, a to rovných 152 097 701 kilometrov

7. júla

– pred sedemdesiatimi rokmi sa narodil politik Peter Weiss (1952), bývalý predseda Komunistickej strany Slovenska, neskôr SDL, ľavicový politik a náboženský spisovateľ Andrej Ľudovít Radlinský (1817 – 1879); zakladateľ Spolku svätého Vojtecha, spoluzakladateľ Matice slovenskej

8. júla

– pred dvesto piatimi rokmi sa narodil rímskokatolícky kňaz, jazykovedec, pedagóg, redaktor, fyzik, vydavateľ a náboženský spisovateľ Andrej Ľudovít Radlinský (1817 – 1879); zakladateľ Spolku svätého Vojtecha, spoluzakladateľ Matice slovenskej

10. júla

– pred sedemdesiatimi piatimi rokmi sa narodil slovenský spisovateľ, dramatik a autor literatúry pre deti a mládež, exminister kultúry Ivan Hudec (1947 – 2022), ako spisovateľ tvoril najmä romány a poviedky. Spoločne s Petrom Valom napísal trilógiu z veľkomoravského obdobia Knieža (1986), Bratia (1988) a Kráľ Svätopluk (1990); ťažiskom jeho literárnych aktivít bola próza, zomrel nedávno

11. júla

– pred štyridsiatimi rokmi zomrel prozaik a básnik Andrej Plávka (1907 – 1982); knižne debutoval v roku 1928 zbierkou básní Z noci i rána, vo svojej tvorbe sa inšpiroval najmä staršou generáciou slovenských autorov, ako boli štúrovci, no najmä P. O. Hviezdoslav, ale zároveň sa venoval aj moderným umeleckým smerom, ako sú poetizmus a nadrealizmus

13. júla

– pred osemdesiatimi rokmi sa narodil sochár Juraj Meliš (1942 – 2016); stal sa jedným z najvýraznejších a najoriginálnejších slovenských sochárov, tvorcom environmentov – prostredí a objektov; od prelomu šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov 20. storočia prišiel s novým antiestetickým, „plebejským“ nazeraním na sochy

– pred pätnástimi rokmi zomrel hudobný skladateľ Ilja Zeljenka (1932 – 2007); dramaturg Slovenskej filharmónie, Česko-slovenského rozhlasu v Bratislave, autor oper, orchestrálnych diel, instrumentálnych koncertov, kantát, komorných skladieb, scénickej, filmovej a inej hudby, stál pri zrode elektroakustickej hudby

15. júla

– pred sto rokmi sa narodila prozaička, prekladateľka, publicistka a disidentka Hana Ponická (1922 – 2007); v roku 1977 sa stala jednou zo signatárov a signatárkou Charty 77; v roku 1988 bola postavená pred súd za spomienku na 20. výročie sovietskej invázie

Ľudovít KUSAL